

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΣΤ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

Η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο, καθώς και στην ελληνική διοικητική πρακτική

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Επιβλέπων:

Δρ. Κωνσταντίνος Νικολέντζος

Σπουδάστρια:

Μαρία Σταύρου

ΑΘΗΝΑ – Σεπτέμβριος 2020

ΕΣΔΔΑ, Σταύρου Μαρία, ©, 2020

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος (ΚΣΤ΄ Εκπαιδευτική Σειρά)

ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής».

Αθήνα, 20/09/2020

Υπογραφή

Σταύρου Μαρία

Η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο, καθώς και στην ελληνική διοικητική πρακτική

ΕΣΔΔΑ, 2020

Επιβλέπων: Δρ. Νικολέντζος Κωνσταντίνος

Σπουδάστρια: Σταύρου Μαρία

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας θερμές ευχαριστίες οφείλω καταρχήν στον επόπτη μου Δρ. Κωνσταντίνο Νικολέντζο, για τη διαρκή καθοδήγηση που μου παρείχε σε όλα τα στάδιά της. Ευχαριστώ θερμά και το σύζυγό μου για τη στήριξή του. Η εργασία αφιερώνεται στα δύο μου παιδιά, Ιωάννα Νιόβη και Αχιλλέα.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο πλαίσιο του διεθνούς, ευρωπαϊκού και εθνικού δικαίου καθώς και από την σκοπιά της δράσης της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών συνιστά μορφή του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, στενά συνδεδεμένη με άλλες μορφές του. Το διεθνές κύκλωμα αρχαιοκαπηλίας και παράνομης εμπορίας πολιτιστικών αγαθών συντελεί στη νομιμοποίηση των κερδών από άλλες εγκληματικές δραστηριότητες ενώ συχνά εφάπτεται της δραστηριότητας τόσο της νόμιμης αγοράς έργων τέχνης όσο και των μουσείων. Έπειτα από μια σύντομη παρουσίαση των παραγόντων και του τρόπου δράσης του παράνομου κυκλώματος, εξετάζεται η απόπειρα καταστολής της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών σε επίπεδο διεθνούς δικαίου. Παρουσιάζεται καταρχήν η *Διεθνής Σύμβαση της UNESCO που αφορά στα Ληπτέα Μέτρα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών*, η οποία συνιστά ορόσημο για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από κλοπή, λεηλασία και παράνομη εμπορία. Ακολουθεί η *Διεθνής Σύμβαση του UNIDROIT για τα Κλαπέντα ή Παρανόμως Εξαχθέντα Πολιτιστικά Αγαθά*, ένα σημαντικό νομικό κείμενο, το οποίο ήρθε να συμπληρώσει την προαναφερθείσα Σύμβαση της UNESCO στον τομέα της εναρμόνισης του ιδιωτικού δικαίου των κρατών αναφορικά με τη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών. Σε επίπεδο ευρωπαϊκής νομοθεσίας εξετάζεται η *Οδηγία 93/7/ΕΟΚ σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους*, η οποία πρόσφατα αντικαταστάθηκε από την αναθεωρημένη *Οδηγία 2014/60/ΕΕ*. Ως προς την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών από την ελληνική έννομη τάξη, εξετάζονται καταρχήν οι σχετικές διατάξεις του ν. 3028/2002 «*Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*». Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο ν. 3658/2008 «*Μέτρα για την προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και άλλες διατάξεις*». Την εξέταση του νομικού πλαισίου ακολουθεί η δράση της δημόσιας διοίκησης επί του θέματος: περιγράφονται οι διοικητικές διαδικασίες που αφορούν σε αίτημα επιστροφής κλαπέντος ή παράνομα εξαχθέντος αρχαίου κινητού μνημείου, παρατίθενται εν είδει

μελέτης περίπτωσης τέσσερις γνωστές περιπτώσεις επαναπατρισμού αρχαίων μνημείων και διατυπώνονται προτάσεις βελτίωσης της δράσης της διοίκησης.

Λέξεις-κλειδιά: αρχαιοκαπηλία, επαναπατρισμός, κινητό μνημείο, λαθρανασκαφή, πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστικό αγαθό.

Abstract

This paper examines the treatment of illicit trafficking of cultural property in the context of international, european and national law as well as by the greek public administration. Illegal trafficking of cultural property is a well-known international form of organized crime linked to other forms of criminal activities, such as drug and arms smuggling. The international network of illicit trade of cultural goods contributes to money laundering of the aforementioned criminal activities and is often linked to the activity of the legal art market as well as of the museums. After a brief presentation of the way the illegal circuit acts, we examine two international legal documents that attempt to suppress the illicit trafficking of cultural goods: the *UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property*, which consists a milestone in the protection of world cultural heritage, and the *UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Property*, an important legal text that came as a complement to the aforementioned UNESCO Convention. In european level, we examine two Directives that attempt to deal with the return of cultural goods unlawfully removed from the territory of a member state. As regards the treatment of the subject by the greek legal order, we examine the relevant provisions of Law 3028/2002 "For the Protection of Antiquities and Cultural Heritage in general" as well as the provisions of Law 3658/2008 "Measures for the Protection of Cultural Goods and Other Provisions". The examination of the legal framework is followed by a presentation of the action of the greek public administration: firstly, we describe the administrative procedures concerning a request for the return of a stolen or illegally removed ancient movable monument, secondly we present four known cases of repatriation of ancient monuments and, finally, proposals are made to improve the action of the administration.

Key-words: cultural good, cultural heritage, illegal excavation, looting, movable monument, repatriation.

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών.....	9
Εισαγωγή.....	10
1. Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών ως παρακλάδι του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος: παράγοντες και δράση του κυκλώματος.....	13
2. Η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο διεθνές δίκαιο.....	16
2.1. Διεθνής Σύμβαση της UNESCO που αφορά στα Ληπτέα Μέτρα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών.....	17
2.1.1. Επισκόπηση των κύριων άρθρων της Σύμβασης.....	17
2.1.2. Διεθνή όργανα παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης της UNESCO του 1970.....	22
2.1.3. Αποτίμηση της Σύμβασης της UNESCO του 1970.....	25
2.2. Η Διεθνής Σύμβαση του UNIDROIT για τα Κλαπέντα ή Παρανόμως Εξαχθέντα Πολιτιστικά Αγαθά.....	26
2.2.1. Επισκόπηση των κύριων άρθρων της Σύμβασης.....	26
2.2.2. Αποτίμηση της Διεθνούς Σύμβασης του UNIDROIT.....	30
3. Η καταπολέμηση της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών στο ενωσιακό δίκαιο	
3.1. Η Οδηγία 93/7/ΕΟΚ σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους.....	31
3.2. Αναθεώρηση της Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ: Η νέα Οδηγία 2014/60/ΕΕ.....	34
4. Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών στην ελληνική έννομη τάξη	
4.1. Ο ν. 3028/2002 «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	36
4.1.1. Πεδίο εφαρμογής και εννοιολογικοί προσδιορισμοί.....	37
4.1.2. Κυριότητα και κατοχή κινητών μνημείων.....	39
4.1.3. Διακίνηση κινητών πολιτιστικών αγαθών.....	40
4.1.4. Συλλέκτες και αρχαιοπώλες.....	42
4.1.5. Μουσεία.....	44
4.1.6. Ποινικές διατάξεις.....	44
4.2. Ο ν. 3658/2008 «Μέτρα για την προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και άλλες διατάξεις»	
4.2.1. Σύσταση της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών.....	46
4.2.2. Θέματα νομικού περιεχομένου.....	48
5. Η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στην ελληνική διοικητική πρακτική	
5.1. Διοικητικές διαδικασίες που αφορούν σε αίτημα επιστροφής κλαπέντος ή παράνομα εξαχθέντος αρχαίου κινητού μνημείου.....	49
5.2. Περιπτώσεις επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων.....	52
5.3. Η συμβολή της διοίκησης στην καταστολή της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών: συμπεράσματα και προτάσεις βελτίωσης.....	58
Συμπεράσματα.....	60
Βιβλιογραφία.....	63
Παραρτήματα.....	72

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών

ΑιτΕκθ.	<i>Αιτιολογική Έκθεση</i>
Γ.Δ.Α.Π.Κ.	<i>Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς</i>
Δ.Τ.Π.Π.Α.	<i>Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών</i>
Ε.Ε.	<i>Ευρωπαϊκή Ένωση</i>
ΕισΕκθ.	<i>Εισηγητική Έκθεση</i>
ν.	<i>Νόμος</i>
Ο.Η.Ε.	<i>Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών</i>
ΠΔ	<i>Προεδρικό Διάταγμα</i>
Σ.Ε.Κ.	<i>Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας</i>
Σ.Λ.Ε.Ε.	<i>Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης</i>
ΥΠ.ΠΟ.Α.	<i>Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού</i>
ΥΠ.ΠΟ.	<i>Υπουργείο Πολιτισμού</i>
Ann. Rev. Anthropol.	<i>Annual Review of Anthropology</i>
ICOM	<i>International Council of Museums</i>
IFAR	<i>International Foundation for Art Research</i>
INTERPOL	<i>International Criminal Police Organization</i>
UNESCO	<i>United Nations Educational Scientific and Cultural Organization</i>
WCO	<i>World Customs Organization</i>

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τις διακηρύξεις των διεθνών οργανισμών και τα πορίσματα της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, η πολιτιστική κληρονομιά συνιστά ανεκτίμητη και αναντικατάστατη παρακαταθήκη όχι μόνο για τα κράτη-έθνη αλλά και για το σύνολο της ανθρωπότητας. Είναι πλέον αξιωματικά αποδεκτό ότι η απώλεια του ανεκτίμητου και μοναδικού περιεχομένου της, μέσω κλοπής, καταστροφής, παράνομης διακίνησης ή παράνομου εμπορίου συνιστά πτωχοποίηση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και παραβίαση των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων στον πολιτισμό και την πρόοδο (UNESCO 2015, 4). Η παραδοχή αυτή δεν είναι αυταπόδεκτη αλλά προϋποθέτει μια σημαντική αλλαγή νοοτροπίας, η οποία συντελέστηκε σταδιακά κατά τη διάρκεια των τελευταίων σαράντα ετών. Ορόσημο σε αυτή τη μεταστροφή συνιστά το 1970 η υιοθέτηση από τη διεθνή κοινότητα της *Διεθνούς Σύμβασης που αφορά στα Αληπτέα Μέτρα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών [Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property]*. Το σημαντικό αυτό κείμενο προωθήθηκε στους κόλπους της UNESCO και έκτοτε άσκησε παγκόσμια επίδραση στον τρόπο αντιμετώπισης της διακίνησης και εμπορίας των πολιτιστικών αγαθών από τους πολιτιστικούς φορείς, τις κρατικές αρχές και το κοινό.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του διεθνούς, ευρωπαϊκού και εθνικού νομικού πλαισίου που διέπει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς από την αρχαιοκαπηλία και την παράνομη διακίνησή της. Τα πολιτιστικά αγαθά συνιστούν μια ιδιαίτερη κατηγορία διακινούμενων αγαθών, των οποίων η εμπορία επιβάλλεται να διέπεται από κανόνες που θα σέβονται το ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας τους. Τα αντικρουόμενα συμφέροντα των λεγόμενων κρατών «εισαγωγής» και κρατών «εξαγωγής» πολιτιστικών αγαθών δυσχεραίνουν την εναρμόνιση των εθνικών δικαίων των χωρών, παρέχοντας, παράλληλα υποστηρικτικό έδαφος για την ανάπτυξη παράνομων δραστηριοτήτων. Η χώρα μας συγκαταλέγεται στα κράτη «εξαγωγής»,

έχοντας διαχρονικά υποστεί λεηλασία της πολιτιστικής της κληρονομιάς, η οποία συνεχίζεται ως σήμερα. Η παρούσα εργασία, συνεπώς, πραγματεύεται και τη δράση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης στον τομέα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας από την κλοπή/λαθρανασκαφή και την παράνομη διακίνησή της.

Ως προς τη δομή της εργασίας, το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει τη δράση του διεθνούς εμβέλειας παράνομου κυκλώματος διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, το οποίο συνιστά μορφή του οργανωμένου εγκλήματος. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Παρουσιάζονται δύο σημαντικά νομικά κείμενα: η προαναφερθείσα *Διεθνής Σύμβαση που αφορά στα Ληπτέα Μέτρα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών*, στο εξής αναφερόμενη ως Σύμβαση της UNESCO του 1970 και η *Διεθνής Σύμβαση του UNIDROIT για τα Κλαπέντα ή Παράνομως Εξαχθέντα Πολιτιστικά Αγαθά*. Η Σύμβαση της UNESCO του 1970 αποτελεί το πρωταρχικό διεθνές νομικό κείμενο αναφοράς ως προς την αποτροπή της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, το οποίο άσκησε επίδραση σε όλη τη μετέπειτα διεθνή και εθνική νομοθεσία. Έπειτα από μια επισκόπηση των κύριων άρθρων της Σύμβασης παρουσιάζονται οι κύριοι άξονες που τη διέπουν, οι οποίοι συνίστανται στην δημιουργία εθνικής νομοθεσίας για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, στην αποκατάσταση κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών και στην ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Επιπλέον, παρουσιάζονται τα όργανα παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης. Στη συνέχεια γίνεται μια αποτίμηση της Σύμβασης. Ακολουθεί η παρουσίαση της Σύμβασης του UNIDROIT, η οποία προβλέπεται να λειτουργεί συμπληρωματικά της Σύμβασης της UNESCO του 1970, επιδιώκοντας την εναρμόνιση του ιδιωτικού δικαίου των κρατών-μελών αναφορικά με τη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών. Γίνεται και εδώ επισκόπηση των κύριων άρθρων της Σύμβασης με παράλληλο σχολιασμό τους και ακολουθεί η αποτίμησή της. Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται την πάταξη της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο ενωσιακό δίκαιο, η οποία ρυθμίζεται από την Οδηγία 2014/60/ΕΕ σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους που αντικατέστησε την παλαιότερη. Καταρχήν παρουσιάζεται η Οδηγία

93/7/ΕΟΚ με τα προβληματικά της σημεία, και στη συνέχεια η νέα Οδηγία 2014/60/ΕΕ, με σχολιασμό των άρθρων της και των αρνητικών της σημείων. Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η ελληνική νομοθεσία αναφορικά με την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, η οποία συνίσταται σε συγκεκριμένες διατάξεις του ν. 3028/2002 «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» καθώς και στις διατάξεις του ν. 3658/2008 «Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και άλλες διατάξεις». Σχολιάζονται διεξοδικά οι σχετικές διατάξεις του ν. 3028/2002, οι οποίες αφορούν α) στον ορισμό και την περιοδολόγηση των πολιτιστικών αγαθών, β) στην κυριότητα και την κατοχή των κινητών μνημείων, γ) στη διακίνηση των κινητών πολιτιστικών αγαθών, δ) σε ρυθμίσεις που αφορούν συλλέκτες και αρχαιοπώλες, ε) στην απόκτηση πολιτιστικών αγαθών από μουσεία και στ) στις ποινικές διατάξεις. Κατόπιν εξετάζεται ο ν. 3658/2008, με τον οποίο αφενός συστήνεται η Δ.Τ.Π.Π.Α. ως αρμόδια κεντρική υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ. για ζητήματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς από κλοπή και παράνομη διακίνησή της αφετέρου προβλέπονται ρυθμίσεις για διευρυμένη δικαστική προστασία των πολιτιστικών αγαθών. Το πέμπτο κεφάλαιο εστιάζει αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στην ελληνική διοικητική πρακτική. Καταρχήν περιγράφονται οι διοικητικές διαδικασίες που αφορούν σε αίτημα επιστροφής κλαπέντος ή παράνομα εξαχθέντος αρχαίου κινητού μνημείου, στις οποίες προβαίνει το ΥΠ.ΠΟ.Α. δια της αρμόδιας Δ.Τ.Π.Π.Α., ενώ τονίζεται η ανάγκη καλής επιστημονικής και νομικής τεκμηρίωσης καθώς και η σημασία της ύπαρξης διμερών συμφωνιών για την ευδόωση των αιτημάτων επαναπατρισμού. Στη συνέχεια, στο πλαίσιο μελέτης περίπτωσης, παρατίθενται τέσσερις γνωστές περιπτώσεις επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων με έμφαση στις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν. Τέλος, αποτιμάται η συμβολή της δημόσιας διοίκησης στην καταστολή της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και δίνονται δύο προτάσεις βελτίωσης των διαδικασιών. Η εργασία καταλήγει σε ορισμένα γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συνόψιση των επιμέρους κεφαλαίων.

Η μεθοδολογία της έρευνας βασίστηκε εξολοκλήρου στη βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Καταρχήν μελετήθηκαν τα ίδια τα νομικά κείμενα και στη συνέχεια η πλούσια

βιβλιογραφία που αναπτύχθηκε γύρω από αυτά. Επιπλέον αξιοποιήθηκαν τα επικαιροποιημένα στοιχεία των διεθνών οργανισμών.

1. Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών ως παρακλάδι του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος: παράγοντες και δράση του κυκλώματος

Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως μορφή του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος: οργανωμένες εγκληματικές ομάδες εμπλέκονται όλο και περισσότερο στη λεηλασία αρχαιολογικών θέσεων ανά τον κόσμο και στο εμπόριο πολιτιστικών αγαθών, τόσο δια της νόμιμης οδού (δημοπρασίες, αγορές μέσω διαδικτύου), όσο και μέσω υπόγειων παράνομων αγοραπωλησιών. Η παράνομη εμπορία πολιτιστικών αγαθών αναδεικνύεται ως σημαντική πηγή για τη νομιμοποίηση εσόδων προερχόμενων από εγκληματικές δραστηριότητες και έχει πρόσφατα αναγνωριστεί ως πιθανή πηγή χρηματοδότησης τρομοκρατικών ομάδων¹. Η εξαγωγή των κλεμμένων πολιτιστικών αγαθών από τα εθνικά σύνορα της χώρας, στην οποία ανήκουν, και οι διαδοχικές συναλλαγές μέσω μεσαζόντων, των οποίων αποτελούν αντικείμενο, συντελούν στη νομιμοποίηση ή αλλιώς «ξέπλυμά» τους, με στόχο την εισαγωγή τους στη νόμιμη αγορά έργων τέχνης. Κατ' αυτό τον τρόπο, τα κλεμμένα πολιτιστικά αγαθά περιέρχονται στην ιδιοκτησία ενός θεωρούμενου ως «καλόπιστου» κατόχου, σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία (Delepierre & Schneider 2015, 133). Ως καλόπιστοι κάτοχοι θεωρούνται οι κάτοχοι ιδιωτικών συλλογών, οι οποίοι διοχετεύουν πολιτιστικά αγαθά αμφιλεγόμενης προέλευσης στην αγορά τέχνης, μέσω μεγάλων οίκων δημοπρασιών και, προσφάτως, μέσω του διαδικτύου². Εκτός από τη νομιμοποίησή τους, η διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών μέσω της προαναφερθείσας αλυσίδας αυξάνει την τιμή τους. Εξάλλου, η επίτευξη του μέγιστου δυνατού κέρδους από όλους τους παράγοντες του κυκλώματος είναι αυτή που το τροφοδοτεί και το ενθαρρύνει, από τη

¹ <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/emerging-crimes/trafficking-in-cultural-property.html> (τελευταία επίσκεψη: 3-9-2020).

² Για την ανάπτυξη της διαδικτυακής αγοράς πολιτιστικών αγαθών, καθώς και για την ανάγκη ελέγχου αυτής από τις κρατικές αρχές βλ. Brodie 2017. Boz 2018, 79-82. Για την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών μέσω του Dark Web βλ. Boz 2018, 83.

βάση του (κλοπή, λαθρανασκαφή) μέχρι την κορυφή του (αγορά από μουσείο ή μεγάλο συλλέκτη) (Brodie & Renfrew 2005, 348. Boz 2018).

Οι παράνομες δραστηριότητες των συλλεκτών σιωπηλά ενθαρρύνονται ή ακόμα και νομιμοποιούνται από γνωστά μουσεία της Ευρώπης, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας. Τα μουσεία αυτά στην πλειοψηφία τους ιδρύθηκαν την μεταπολεμική περίοδο και επιδόθηκαν σε εμπλουτισμό των συλλογών τους μέσω της απόκτησης αρχαίων αντικειμένων διάφορων πολιτισμών, προωθώντας την ανάπτυξη μιας ανθηρής αγοράς πολιτιστικών αγαθών. Η τροφοδότηση της αγοράς αυτής γινόταν συστηματικά μέσω κλοπής και λαθρανασκαφών στις λεγόμενες «χώρες εξαγωγής», οι οποίες διέθεταν πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και χαλαρό ως ανύπαρκτο νομικό πλαίσιο προστασίας της (Brodie & Renfrew 2005). Η νοοτροπία άρχισε να αλλάζει από τα τέλη της δεκαετίας του '60, όταν από τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα τονίστηκε η ανάγκη ανάγνωσης των πολιτιστικών αγαθών εντός του ιστορικού και κοινωνικού πλαισίου τους και όχι ως αυθύπαρκτων έργων τέχνης. Στην αισθητική αξία των πολιτιστικών αγαθών, η οποία κυριάρχησε μεταπολεμικά, ωθώντας τα μεγάλα μουσεία του δυτικού κόσμου σε έναν ξέφρενο ανταγωνισμό απόκτησης αριστουργημάτων με οποιοδήποτε τρόπο και κόστος, προτάχθηκαν άλλες αξίες, όπως η ιστορική/αρχαιολογική, η ανθρωπολογική ή η κοινωνική. Ήταν η συζήτηση αυτή που οδήγησε στην υιοθέτηση της Διεθνούς Σύμβασης της UNESCO του 1970 και στη συνακόλουθη αναθεώρηση της πολιτικής απόκτησης εκθεμάτων εκ μέρους μεγάλων μουσείων και πολιτιστικών ιδρυμάτων. Η Σύμβαση της UNESCO του 1970 ώθησε τα μουσεία στο να αναγνωρίσουν τις ηθικές υποχρεώσεις τους ως προς την απόκτηση πολιτιστικών αγαθών και να αναπτύξουν κατάλληλους κώδικες δεοντολογίας. Ήδη από το 1971 και εξής, πολλά μουσεία των Ηνωμένων Πολιτειών και αργότερα της Μεγάλης Βρετανίας ακολούθησαν το παράδειγμα των Μουσείων Τέχνης του Πανεπιστημίου του Harvard (Harvard University Art Museums), το οποίο πρώτο θεσμοθέτησε πολιτική απόκτησης εκθεμάτων εισάγοντας την έννοια του χρονικού ορίου. Προβλέπεται, δηλαδή, ότι μετά από το πέρας συγκεκριμένου χρονικού ορίου, το οποίο στις περισσότερες περιπτώσεις συμπίπτει με το έτος 1970, τα προς απόκτηση πολιτιστικά αγαθά θα πρέπει να συνοδεύονται από πιστοποιητικό που να αποκλείει την παράνομη εξαγωγή τους από τη χώρα προέλευσης (Brodie & Renfrew

2005, 351. Αποστολίδης 2006, 139-143). Τον ίδιο κανόνα χωρίς τον περιορισμό χρονικού ορίου ορίζει και ο *Κώδικας Δεοντολογίας για τα Μουσεία*, ο οποίος υιοθετήθηκε το 1986 από το ICOM και συνιστά διεθνές κείμενο αναφοράς για τη λειτουργία των μουσείων (Κώδικας Δεοντολογίας ICOM 2009, άρθρο 2.3). Επιπλέον, ορίζει ότι κάθε αντικείμενο που προστίθεται στη συλλογή ενός μουσείου θα πρέπει οπωσδήποτε να συνοδεύεται από έγκυρο πιστοποιητικό κατοχής (Κώδικας Δεοντολογίας ICOM 2009, άρθρο 2.2).

Ο ρόλος των μεγάλων οίκων δημοπρασιών στη λειτουργία του κυκλώματος παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών έχει επαρκώς αναγνωριστεί και τονιστεί κατά την τελευταία εικοσαετία. Οι μεγάλοι οίκοι Christie's με έδρα το Λονδίνο και Sotheby's με έδρα τη Νέα Υόρκη έχουν κατά καιρούς βρεθεί στο στόχαστρο των διεθνών διωκτικών αρχών για κατοχή και διακίνηση έργων τέχνης προερχόμενων από λαθρανασκαφές ή κλοπές. Μέσω της εμπορικής τους δραστηριότητας, οι οίκοι αυτοί παρέχουν ένα υποστηρικτικό περιβάλλον στο παράνομο κύκλωμα αρχαιοκαπηλίας, με το οποίο φαίνεται ότι κατά καιρούς έχουν διασυνδέσεις³. Η συστηματική παράβλεψη δήλωσης της ακριβούς προέλευσης των έργων τέχνης που εμπορεύονται, επιτρέπει την είσοδο στη νόμιμη αγορά τέχνης αντικειμένων που έχουν προέλθει από κλοπή ή λαθρανασκαφή. Ιδιαίτερα στη δεύτερη περίπτωση που η εξακρίβωση της προέλευσης των ακατάγραφων αντικειμένων είναι από εξαιρετικά δύσκολη ως αδύνατη, η δραστηριότητα αυτή ενθαρρύνει ιδιαίτερα τη λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αναπτυσσόμενων χωρών ή χωρών που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση (Αποστολίδης 2006. Brodie 2014). Σε μια προσπάθεια αναχαίτισης του φαινομένου, η UNESCO υιοθέτησε το 1999 τον *Διεθνή Κώδικα Δεοντολογίας για τους Εμπόρους Πολιτιστικών Αγαθών (International Code of Ethics for Dealers in Cultural Property)*⁴. Το κείμενο αυτό δεν έχει δεσμευτική ισχύ, οπότε απαιτείται διαρκής και επισταμένη παρακολούθηση των δημοπρασιών έργων τέχνης από εθνικές αρχές και από διεθνείς οργανώσεις, καθώς συχνά παρεισφρύουν σε αυτές αντικείμενα που έχουν προέλθει από κλοπή και λαθρανασκαφή.

³ Ο.π. σ. 53, για την εμπλοκή του οίκου Christie's στην απόπειρα πώλησης κλοπιμαίων από τη ληστεία του Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου.

⁴ <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/legal-and-practical-instruments/unesco-international-code-of-ethics-for-dealers-in-cultural-property> (τελευταία επίσκεψη: 7-9-2020).

2. Η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στο διεθνές δίκαιο

Την επαύριο της λήξης του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η διεθνής κοινότητα, αναγνωρίζοντας τις ανυπολόγιστες καταστροφές που αυτός επέφερε, μεταξύ άλλων, και στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενθάρρυνε και υποστήριξε την κατάρτιση μιας διεθνούς Σύμβασης, η οποία θα προστάτευε την πολιτιστική κληρονομιά των κρατών σε περίπτωση νέας εμπόλεμης κατάστασης. Από τις διεργασίες αυτές προέκυψε η *Διεθνής Σύμβαση της Χάγης για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης* (14-5-1954). Η Σύμβαση της Χάγης του 1954 συνοδευόταν από Πρωτόκολλο που αφορούσε τα κινητά πολιτιστικά αγαθά, απαγορεύοντας ρητά την εξαγωγή τους από κατεχόμενα εδάφη και επιβάλλοντας την επιστροφή τους στο έδαφος κράτους που τελούσε υπό κατοχή, από το οποίο τυχόν εξήχθησαν⁵ (Βέργου 2016, 1060). Παρά την πρώτη αυτή απόπειρα παροχής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο, οι δεκαετίες που ακολούθησαν το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είδαν τη γιγάντωση του παράνομου εμπορίου πολιτιστικών αγαθών και της συνακόλουθης λεηλασίας μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, προκειμένου η αγορά έργων τέχνης να ανταποκριθεί στη ζήτηση. Επιτακτική ήταν πλέον η ανάγκη θεσμοθέτησης ενός διεθνούς πλαισίου που θα υποστήριζε τα κράτη στην καταπολέμηση του τεράστιας έκτασης παραεμπορίου πολιτιστικών αγαθών, το οποίο απειλούσε την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά. Υπό το πρίσμα αυτό, ξεκίνησαν, στα τέλη της δεκαετίας του '60 εντατικές διαπραγματεύσεις στους κόλπους της UNESCO, οι οποίες κατέληξαν στην υπογραφή της *Διεθνούς Σύμβασης που αφορά στα Ληπτέα Μέτρα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών*.

⁵ Η Σύμβαση της Χάγης και το συνοδευτικό Πρωτόκολλο αυτής κυρώθηκαν από την Ελλάδα με το ν. 1114/1981 (ΦΕΚ 6/Α/8-1-1981).

2.1. Διεθνής Σύμβαση της UNESCO που αφορά στα Δηπτέα Μέτρα για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών

Η Διεθνής Σύμβαση της UNESCO υιοθετήθηκε από τη Διεθνή Διάσκεψη της UNESCO στο Παρίσι στις 17-11-1970 και τέθηκε σε ισχύ δύο χρόνια μετά με τρία κράτη-μέλη, τη Βουλγαρία, το Εκουαδόρ και τη Νιγηρία. Μέχρι σήμερα, η Σύμβαση έχει κυρωθεί από 140 κράτη-μέλη⁶. Η χώρα μας κύρωσε τη Σύμβαση με το ν. 1103/1980 (ΦΕΚ 297/Α/29-12-1980).

Παρότι το τελικό κείμενο της Σύμβασης συνιστά το αποτέλεσμα εκτενών διαπραγματεύσεων προκειμένου για την εξεύρεση συμβιβαστικών λύσεων, εντούτοις έχει το πλεονέκτημα να παράγει μια σειρά ισχυρών αρχών που αφορούν σε απαγορεύσεις σχετικά με την εισαγωγή και εξαγωγή κλεμμένων ή παράνομα εξαγόμενων πολιτιστικών αγαθών. Με την κύρωση της Σύμβασης, τα κράτη-μέλη δεσμεύονται να αναπτύξουν εθνική νομοθεσία που να βασίζεται στις αρχές της, θεσπίζοντας τα απαραίτητα νομικά και τεχνικά μέσα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Με άλλα λόγια, το κάθε κράτος-μέλος της Σύμβασης του 1970 φέρει την ευθύνη για τη ρύθμιση των συναλλαγών που αφορούν στα πολιτιστικά αγαθά στα όρια της επικράτειάς του, προσδιορίζοντας τις νόμιμες και παράνομες δραστηριότητες (Delepierre & Schneider 2015, 130. Βέργου 2016, 1061).

2.1.1. Επισκόπηση των κύριων άρθρων της Σύμβασης

Σύμφωνα με το προοίμιο της Σύμβασης, η ανταλλαγή πολιτιστικών αγαθών μεταξύ εθνών για επιστημονικούς, πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς προάγει την γνώση του ανθρωπίνου πολιτισμού, εμπλουτίζει την πολιτιστική ζωή όλων των λαών και γεννά τον αμοιβαίο σεβασμό και εκτίμηση μεταξύ των εθνών. Το προοίμιο αναγνωρίζει ότι τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν βασικό στοιχείο του πολιτισμού και της πνευματικής καλλιέργειας των λαών και ότι αποκτούν την πραγματική τους αξία μόνο όταν η

⁶ <https://pax.unesco.org/la/convention.asp?KO=13039&language=E> (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020).

προέλευσή τους, η ιστορία τους και το περιβάλλον τους καθίστανται γνωστά με την μεγαλύτερη ακρίβεια. Ως εκ τούτου, κάθε κράτος έχει το καθήκον να προστατεύει την κληρονομιά, η οποία αποτελείται από τα υφιστάμενα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται στο έδαφός του, κατά των κινδύνων κλοπής, λαθραίων ανασκαφών και παράνομης εξαγωγής. Αναγνωρίζει, τέλος, ότι η παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών παρεμποδίζει την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των εθνών, την οποία η UNESCO έχει καθήκον να ευνοεί. Το προοίμιο συστήνει, μεταξύ άλλων, την σύναψη διεθνών συμβάσεων μεταξύ των κρατών, εξαιρώντας την σημασία της μεταξύ τους συνεργασίας για την αποτελεσματικότερη προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Βέργου 2016, 1061).

Στο *άρθρο 1* δίνεται ο ορισμός της έννοιας των πολιτιστικών αγαθών και παραθέτονται έντεκα κατηγορίες προστατευομένων πολιτιστικών αγαθών. Καθίσταται, εδώ, σαφές ότι η Σύμβαση επιτρέπει στα Κράτη να υιοθετήσουν τον δικό τους ορισμό για ό,τι θεωρούν σημαντικό για την αρχαιολογία, την ιστορία, την λογοτεχνία, την τέχνη ή την επιστήμη, περιορίζοντας όμως, την επιλογή τους στις κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών που απαριθμούνται. Με το *άρθρο 2* αναγνωρίζεται ο ρόλος της διεθνούς συνεργασίας ως ενός εκ των πλέον αποτελεσματικών μέσων προστασίας έναντι της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών. Το *άρθρο 3* εξαιρεί τη σημασία των εθνικών νομοθεσιών ως προς τον καθορισμό της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, καθώς, ως παράνομες κατά το διεθνές δίκαιο μπορούν να χαρακτηρισθούν μόνον οι μετακινήσεις ή μεταβιβάσεις που πραγματοποιούνται κατά παράβαση των διατάξεων του εθνικού δικαίου κάθε κράτους-μέλους. Συνεπώς, οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών-μελών είναι εκείνες που θέτουν τις προϋποθέσεις εφαρμογής της Συμβάσεως και την έκταση των τιθεμένων απαγορεύσεων (Βέργου 2016, 1062). Στο *άρθρο 4* αναφέρονται πέντε κατηγορίες κριτηρίων, με βάση τα οποία η χώρα προέλευσης χαρακτηρίζει τα πολιτιστικά της αγαθά ως μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της. Καίριας σημασίας για τον καθορισμό ενός πολιτιστικού αγαθού ως εθνικού είναι το εδαφικό κριτήριο. Το *άρθρο 5* επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη να θεσμοθετήσουν εθνικές υπηρεσίες προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς, οι οποίες θα είναι αρμόδιες για την συμβολή στην επεξεργασία νομοθετικών και κανονιστικών κειμένων αναφορικά με την προστασία των

πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση, για την κατάρτιση και ενημέρωση καταλόγου σημαντικών εθνικών πολιτιστικών αγαθών, για την ανάπτυξη ιδρυμάτων που θα εξασφαλίζουν τη διατήρηση και την αξιοποίηση των πολιτιστικών αγαθών, για την οργάνωση του ελέγχου των αρχαιολογικών ανασκαφών, για τη λήψη εκπαιδευτικών μέτρων που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη του σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς και για τη δημοσιοποίηση της εξαφάνισης κάθε πολιτιστικού αγαθού. Με το *άρθρο 6* καθιερώνεται ειδικό πιστοποιητικό εξαγωγής εκδιδόμενο από τα κράτη-μέλη, το οποίο πρέπει να συνοδεύει τα εξαγόμενα πολιτιστικά αγαθά. Το ιδιαίτερα σημαντικό *άρθρο 7* ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν στην παράνομη εξαγωγή και κλοπή πολιτιστικού αγαθού από το έδαφος κράτους-μέλους. Ορίζεται ότι πολιτιστικά αγαθά που έχουν κλαπεί από μουσείο ή δημόσιο μνημείο, θρησκευτικό ή κοσμικό, κράτους-μέλους, και εισαχθεί σε έτερο κράτος-μέλος, πρέπει να επιστρέφονται στο κράτος-μέλος, από το οποίο αφαιρέθηκαν, με τους εξής περιορισμούς και προϋποθέσεις: πρέπει να αποδειχθεί ότι τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν τμήμα της απογραφής του ιδρύματος και ότι έχουν εισαχθεί σε χρόνο μεταγενέστερο της θέσης σε ισχύ της Σύμβασης από τα εμπλεκόμενα κράτη-μέλη. Επιπλέον, το κράτος που αιτείται την επιστροφή οφείλει να παρέχει δίκαιη αποζημίωση σε καλόπιστο κάτοχο ή σε κάτοχο έγκυρου τίτλου ιδιοκτησίας του πολιτιστικού αγαθού, ενώ, επιπρόσθετα, υποχρεούται να παρέχει όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά, τα οποία να υποστηρίζουν το αίτημα κατάσχεσης και επιστροφής. Όσον αφορά στη διαδικασία, τα αιτήματα επιστροφής πρέπει να προωθούνται μέσω της διπλωματικής οδού. Με το *άρθρο 8* αναγνωρίζεται η υποχρέωση των κρατών-μελών να πατάσσουν την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών με ειδικές διοικητικές και ποινικές κυρώσεις. Το *άρθρο 9* καθιερώνει την ανάπτυξη διεθνών δικτύων συνεργασίας για την πάταξη της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών. Έτσι, όταν σημαντικοί κίνδυνοι απειλούν την πολιτιστική κληρονομιά ενός κράτους-μέλους, αυτό μπορεί να απευθύνει έκκληση προς άλλα κράτη-μέλη, τα οποία είναι υποχρεωμένα να ανταποκριθούν και να συνδράμουν με κάθε πρόσφορο μέσο. Το *άρθρο* είναι σημαντικό καθώς είναι το μόνο σε όλη τη Σύμβαση που δύναται, αναλόγως της ερμηνείας του, να περιλαμβάνει τα προϊόντα λαθρανασκαφής (Schneider 2014, 103). Με το *άρθρο 10* προάγεται η πληροφόρηση και η επαγρύπνηση ως προς την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών, ενώ καθιερώνεται η υποχρέωση των αρχαιοπωλών να

τηρούν καταλόγους με την προέλευση των πολιτιστικών αγαθών, τα στοιχεία των προμηθευτών καθώς και την περιγραφή και τιμή των πωληθέντων αγαθών. Σύμφωνα με το *άρθρο 11*, η εξαγωγή και μεταβίβαση κυριότητας πολιτιστικών αγαθών από κατεχόμενες χώρες θεωρούνται ως παράνομες. Επομένως, σε περίπτωση κατοχής μιας χώρας από ξένη δύναμη, το *άρθρο 11* ορίζει την παρανομία ως συνέπεια της κατοχής χωρίς να την συνδέει με την εθνική νομοθεσία. Κατά τα λοιπά άρθρα, ενθαρρύνεται η σύναψη ιδιαίτερων διακρατικών συμφωνιών ή η συνέχιση όσων είχαν συναφθεί πριν από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης της UNESCO του 1970 (*άρθρο 15*), προβλέπεται η υποβολή περιοδικών εκθέσεων από τα κράτη-μέλη στη Γενική Διάσκεψη της UNESCO (*άρθρο 16*) και καθορίζεται ο ρόλος της UNESCO ως προς την παροχή τεχνικής βοήθειας και διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών (*άρθρο 17*).

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, η Σύμβαση του 1970 επικεντρώνεται σε τρεις άξονες:

α) Σε μέτρα που πρέπει να ληφθούν σε εθνικό επίπεδο για την πάταξη της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών. Τα μέτρα αυτά συνίστανται στη δημιουργία εθνικού συστήματος απογραφής πολιτιστικών αγαθών και στην κατάρτιση καταλόγου προστατευόμενων πολιτιστικών αγαθών, στην υποχρεωτική έκδοση πιστοποιητικών εξαγωγής για όλα τα προστατευόμενα πολιτιστικά αγαθά, στη ρύθμιση της διεξαγωγής των αρχαιολογικών ανασκαφών, στην υποχρεωτική τήρηση μητρώων συναλλαγών παλαιοπωλών, στην εκπαίδευση όχι μόνο επιστημονικού προσωπικού αλλά και αστυνομικής δύναμης και τελωνειακών υπαλλήλων και στην προώθηση της ανάπτυξης μουσείων, βιβλιοθηκών και αρχείων. Προκειμένου να βοηθήσει τα κράτη-μέλη, η UNESCO και οι συνεργαζόμενοι οργανισμοί της έχουν αναπτύξει μια σειρά τεχνικών εργαλείων, τα οποία βρίσκονται στη διάθεση των κρατών-μελών. Ο δηλωμένος στόχος αυτών των μέτρων σε καμία περίπτωση δεν αποσκοπεί στον περιορισμό του νόμιμου εμπορίου πολιτιστικών αγαθών (Delepierre & Schneider 2015, 130-131).

β) Σε μέτρα αποκατάστασης κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών. Καίριας σημασίας στην περίπτωση αυτή είναι το *άρθρο 7* της Συνθήκης, το οποίο προβλέπει την επιστροφή κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών στο κράτος προέλευσης. Ωστόσο, οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις, στις οποίες υπόκειται η επιστροφή δημιουργούν ένα σχετικά περιορισμένο

πεδίο δράσης, το οποίο εν στενή εννοία δεν ενθαρρύνει την προώθηση των αιτημάτων αποκατάστασης πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, ενώ η διατύπωση του άρθρου είναι λεπτομερής, ωστόσο αφήνει ευρύ πεδίο νομικής ερμηνείας. Η ένταση μεταξύ των αυστηρών προϋποθέσεων εφαρμογής και του εύρους της διατύπωσης του συγκεκριμένου άρθρου αναδεικνύει αφενός το πολιτικό βάρος που φέρει η επιστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς αφετέρου τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα κράτη στην από κοινού αντιμετώπιση ζητημάτων τέτοιας φύσης. Οπωσδήποτε το γεγονός αυτό δεν καθιστά τη Σύμβαση του 1970 αναποτελεσματική ως προς την αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δεδομένου ότι τροφοδότησε γόνιμες συζητήσεις αναφορικά με τη διεθνή συνεργασία τόσο στον τομέα του πολιτισμού εν γένει, όσο και σε θέματα αποκατάστασης ειδικότερα. Εξάλλου, μέσω της ανάπτυξης εξειδικευμένων νομικών και τεχνικών μέσων, τα κράτη-μέλη έχουν καταφέρει να επεκτείνουν το πεδίο δράσης για την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών (Delepierre & Schneider 2015, 131).

γ) Στην ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Αν και το κείμενο της Σύμβασης έχει σχεδιαστεί κατά κύριο λόγο για να εφαρμόζεται σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας, ωστόσο περιέχει διατάξεις που προωθούν τη διεθνή συνεργασία, παρέχοντας στα κράτη-μέλη τη δυνατότητα να συνάπτουν διακρατικές συμφωνίες για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεών της, ιδιαίτερα σε θέματα επαναπατρισμού πολιτιστικών αγαθών. Τα συμβαλλόμενα κράτη ενθαρρύνονται όχι μόνο να προστατεύουν τη δική τους πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και να υποστηρίζουν άλλα συμβαλλόμενα κράτη, των οποίων η πολιτιστική κληρονομιά κινδυνεύει να λεηλατηθεί. Τα σχέδια δράσης της UNESCO περιλαμβάνουν σχεδόν συστηματικά συγκεκριμένες ενέργειες, οι οποίες εξειδικεύονται αναλόγως του αιτήματος του εκάστοτε κράτους αναφοράς και προωθούν τη διεθνή δικτύωση: ενημέρωση συνεργαζόμενων διεθνών οργανισμών⁷, έναρξη διαλόγου με τις αρχές των γειτονικών χωρών, παρακολούθηση των εισαγωγών και εξαγωγών πολιτιστικών αγαθών από τελωνειακούς υπαλλήλους, απαίτηση από τη διεθνή αγορά τέχνης και από τις χώρες διέλευσης να αυξήσουν την επαγρύπνησή

⁷ Για τους διεθνείς οργανισμούς που συνεργάζονται με την UNESCO στην εφαρμογή της Σύμβασης του 1970 βλ. <https://en.unesco.org/fighttrafficking/partners> (τελευταία επίσκεψη: 25-8-2020). Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η INTERPOL, η Παγκόσμια Οργάνωση Τελωνείων (WCO), το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) κ.α.

τους, παροχή νομικής εμπειρογνωμοσύνης σε θέματα αποκατάστασης καθώς και προβολή των εθνικών αιτημάτων (Delepierre & Schneider 2015, 132).

Κατά την τελευταία εικοσαετία αναπτύχθηκε από την UNESCO μια πληθώρα τεχνικών εργαλείων για την προώθηση της συνεργασίας και την εμπέδωση του διεθνούς δικτύου προστασίας: η εφαρμογή του διεθνούς προτύπου για την περιγραφή και ταύτιση πολιτιστικών αγαθών, γνωστό ως Object ID, το οποίο βοηθά στην καταπολέμηση της παράνομης απόκτησης έργων τέχνης (1997)⁸, η καθιέρωση του υποδείγματος πιστοποιητικού εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών (1999) και η δημιουργία βάσης δεδομένων εθνικού δικαίου των κρατών-μελών για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (2005). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η σύσταση Ταμείου για την ενίσχυση των κρατών-μελών στον τομέα της καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, το οποίο χρηματοδοτείται από εθελοντικές εισφορές (2015)⁹.

2.1.2. Διεθνή όργανα παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης της UNESCO του 1970

Η σύναψη της Διεθνούς Σύμβασης της UNESCO του 1970, αναμφισβήτητα συνιστούσε ένα τεράστιο βήμα στην καταπολέμηση της λεηλασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αποκατάστασης των κλεμμένων πολιτιστικών αγαθών. Παρά, ωστόσο, τη εγκαθίδρυση γενικών αρχών για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, η Σύμβαση δεν προέβλεπε μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής της, με αποτέλεσμα να καθίσταται δύσκολη η αποτίμηση του βαθμού συμμόρφωσης των κρατών-μελών. Πιθανότατα, ο λόγος για αυτή την παράληψη να εντοπίζεται στο γεγονός ότι τα κράτη που διαπραγματεύτηκαν τη σύναψή της πιθανότατα έκριναν ότι μια διεθνούς χαρακτήρα Συνθήκη αρκούσε από μόνη της για την δέουσα προστασία της πολιτιστικής

⁸ Το διεθνές πρότυπο Ταυτοποίησης Αντικειμένου αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τελωνείων (WCO) και την INTERPOL. Παρέχει τη δυνατότητα τυποποιημένης διαδικασίας καταγραφής των αντικειμένων σε βάση δεδομένων, διασυνδεδεμένη με τους παραπάνω διεθνείς οργανισμούς, παρέχοντας τη δυνατότητα άμεσης ταυτοποίησης κλαπέντων έργων τέχνης και ενημέρωσης των αρμόδιων αρχών σε διεθνές επίπεδο. Βλ. σχετικά <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/objectid/> (τελευταία επίσκεψη: 30-8-2020).

⁹ <https://en.unesco.org/news/celebrate-50-years-fight-against-illicit-trafficking-0> (τελευταία επίσκεψη: 25-8-2020).

κληρονομιάς σε παγκόσμιο επίπεδο (Parathanassiou 2014, 25). Παρά το πρωτοποριακό περιεχόμενό της, το κύριο διακύβευμα της Σύμβασης ήταν η διασφάλιση εκ μέρους της UNESCO της ουσιαστικής εφαρμογής των αρχών της (Delepierre & Schneider 2015, 130).

Λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη αυτή, το 1978, κατά τη διάρκεια της 20ης Συνεδρίας της Γενικής Διάσκεψης της UNESCO, συστάθηκε η *«Διακυβερνητική Επιτροπή Προώθησης της Επιστροφής Πολιτιστικών Αγαθών στις Χώρες Προέλευσής τους ή την Απόδοσή τους σε περίπτωση Παράνομης Κτήσης»* (ICPRCP). Πρόκειται για ένα ανεξάρτητο διακυβερνητικό όργανο με καθαρά συμβουλευτικό και διαμεσολαβητικό χαρακτήρα, στο οποίο τα κράτη-μέλη της Διεθνούς Σύμβασης του 1970 δύνανται να υποβάλλουν αναφορά σε περιπτώσεις διενέξεων που προκύπτουν από την διεκδίκηση πολιτιστικών αγαθών υψίστης σημασίας. Η *«Διακυβερνητική Επιτροπή Προώθησης της Επιστροφής Πολιτιστικών Αγαθών στις Χώρες Προέλευσής τους ή την Απόδοσή τους σε περίπτωση Παράνομης Κτήσης»* παρέχει στα κράτη-μέλη ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για διαπραγμάτευση, όσον αφορά σε αιτήματα επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που αποδεικνύονται ιδιαίτερα περίπλοκα, συνήθως λόγω εξαιρετικά ευαίσθητων πολιτικών ζητημάτων (Delepierre & Schneider 2015, 132). Παρόλα αυτά, το συγκεκριμένο όργανο δεν πρόσφερε πολλά στο πεδίο παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης, αφενός λόγω του αμιγώς συμβουλευτικού χαρακτήρα του, ο οποίος προσανατολίζεται προς την εξωδικαστική επίλυση των διενέξεων, αφετέρου λόγω της διαχείρισης εκ μέρους του κυρίως σημαντικών και μακροχρόνιων πολιτιστικών διενέξεων, παλαιότερων της σύναψης της Σύμβασης. Είναι δε γεγονός, ότι στο πεδίο συστηματικής παρακολούθησης της εφαρμογής της, η Σύμβαση του 1970 δεν προέβλεπε τίποτε άλλο πέρα από την αναφερόμενη στο άρθρο 16 υποχρέωση των κρατών-μελών να υποβάλλουν περιοδικές εκθέσεις πεπραγμένων στη Γενική Διάσκεψη της UNESCO. Οι εκθέσεις αυτές υποβάλλονται ανά τετραετία και εξετάζονται αποκλειστικά από τη Γενική Διάσκεψη, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του Εκτελεστικού Συμβουλίου της UNESCO (Parathanassiou 2014, 25).

Σε αυτό το πλαίσιο, η δεύτερη Διάσκεψη των κρατών-μελών της Σύμβασης, η οποία συγκλήθηκε στις 20-21 Ιουνίου 2012 στο Παρίσι, 40 χρόνια μετά από την πρώτη Διάσκεψη, έθεσε ως κύριο στόχο της την αντιμετώπιση του μείζονος σημασίας ζητήματος της παρακολούθησης της εφαρμογής της Συνθήκης. Παρά τις διαφορετικές τάσεις που εκπροσωπήθηκαν αφενός από τα κράτη εξαγωγής αφετέρου από τα κράτη εισαγωγής πολιτιστικών αγαθών, αναγνωρίστηκε ομόφωνα η επιτακτική ανάγκη ενίσχυσης της Σύμβασης του 1970 με έναν αποτελεσματικό μηχανισμό εφαρμογής¹⁰. Ο μηχανισμός αυτός περιλάμβανε αφενός τη θεσμοποίηση της Διάσκεψης των κρατών-μελών αφετέρου τη σύσταση μιας διακυβερνητικής επιτροπής, η οποία θα επικουρούσε το έργο της Διάσκεψης των κρατών-μελών και θα ήταν υπεύθυνη για την εφαρμογή της Σύμβασης του 1970. Συστάθηκε, έτσι, η *Επικουρική Επιτροπή για την εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO* με τις εξής αρμοδιότητες: α) την προώθηση των σκοπών της Σύμβασης, β) την αξιολόγηση των εκθέσεων των κρατών-μελών προς την Γενική Διάσκεψη, γ) την ανταλλαγή καλών πρακτικών, την υποβολή συστάσεων και οδηγιών προς τη Διάσκεψη των κρατών-μελών, δ) την αναγνώριση προβλημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή της Σύμβασης, ιδίως σε θέματα που σχετίζονται με την προστασία και την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών, ε) τη συνεργασία με τη *Διακυβερνητική Επιτροπή Προώθησης της Επιστροφής Πολιτιστικών Αγαθών στις Χώρες Προέλευσής τους ή την Απόδοσή τους σε περίπτωση Παράνομης Κτήσης (ICPRCP)* σε θέματα πάταξης της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και στ) την αναφορά των δραστηριοτήτων της στη Διάσκεψη των κρατών-μελών (Papathanassiou 2014, 27-29). Κατά την ακόλουθη τρίτη Διάσκεψη των κρατών-μελών της Σύμβασης, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2013 στο Παρίσι, εκλέχθηκαν τα 18 κράτη-μέλη που θα συμμετείχαν στην πρώτη Επικουρική Επιτροπή, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

¹⁰ Παρότι η ίδια η Σύμβαση στο άρθρο 25 προέβλεπε τη δυνατότητα μερικής ή ολικής αναθεώρησής της από τη Γενική Διάσκεψη της UNESCO, η επιλογή αυτή απορρίφθηκε, καθώς υπήρχε ο φόβος πιθανής δημιουργίας δύο διαφορετικών παράλληλων νομικών καθεστώτων εκπροσωπούμενων από τη Σύμβαση του 1970 και την αναθεωρημένη μορφή της, γεγονός που θα επέφερε σύγχυση, λόγω των προβλημάτων ερμηνείας που θα προέκυπταν. Για τον ίδιο λόγο απορρίφθηκε και η προσθήκη συνοδευτικού πρωτοκόλλου. Αυτό που τελικά προκρίθηκε ήταν αφενός η θεσμοποίηση της Διάσκεψης των κρατών-μελών αφετέρου η σύσταση μιας διακυβερνητικής επιτροπής, η οποία θα επικουρούσε το έργο της Διάσκεψης των κρατών-μελών και θα ήταν υπεύθυνη για την εφαρμογή της Σύμβασης του 1970 (Papathanassiou 2014, 28).

2.1.3. Αποτίμηση της Σύμβασης της UNESCO του 1970

Για την αποτίμηση του χαρακτήρα και της αξίας της Σύμβασης της UNESCO παραθέτουμε αυτούσια τα λόγια του γνωστού καθηγητή του Πανεπιστημίου του Cambridge sir Colin Renfrew: «Η Συνθήκη της UNESCO έχει το νόημα πως οι χώρες οι οποίες προσχωρούν σε αυτήν, αναγνωρίζουν πως έχουν ευθύνες να περιορίσουν το παράνομο εμπόριο αρχαιοτήτων και να εργαστούν εναντίον του. Είναι αλήθεια ότι η προσχώρηση στη Συνθήκη της UNESCO δεν σημαίνει αυτόματα και την αλλαγή της νομοθεσίας της χώρας που προσχώρησε σε αυτήν, αλλά συνήθως η προσχώρηση συνοδεύεται από μεγαλύτερη μέριμνα για τους δικούς της νόμους.[...] Η Συνθήκη έχει περισσότερο ηθικό βάρος παρά νομικό» (Αποστολίδης 2006, 139-140). Η τελευταία αυτή φράση συμπυκνώνει την αξία της Σύμβασης, η οποία έγκειται κατά κύριο λόγο στην ευαισθητοποίηση των εθνικών κυβερνήσεων, των πολιτιστικών ιδρυμάτων και της αγοράς τέχνης αναφορικά με την ανάγκη προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Ήδη εκτέθηκε, στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο προβληματισμός αναφορικά με την διασφάλιση της εφαρμογής της Σύμβασης από τα κράτη-μέλη. Η Σύμβαση της UNESCO του 1970 οδήγησε στη διαμόρφωση ενός σώματος θεσμικών κειμένων¹¹ στο πλαίσιο του λεγόμενου «ήπιου δικαίου» (soft law), τα οποία μπορεί να μη διαθέτουν δεσμευτική ισχύ για τα κράτη-μέλη, ωστόσο με τον καιρό διαμόρφωσαν έναν διεθνή εθιμικό κανόνα¹², επιφέροντας αλλαγή στη συμπεριφορά των παραγόντων που ασχολούνται με τη διακίνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και επιδρώντας έμμεσα στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών (Parathanassiou 2014, 30-31).

2.2. Η Διεθνής Σύμβαση του UNIDROIT για τα Κλαπέντα ή Παρανόμως Εξαχθέντα Πολιτιστικά Αγαθά

¹¹ Τέτοιου είδους κείμενα συνιστούν ο *Κώδικας Δεοντολογίας για τα Μουσεία* του ICOM, ο *Διεθνής Κώδικας Δεοντολογίας για τους Εμπόρους Πολιτιστικών Αγαθών* της UNESCO, τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και οι κατευθυντήριες γραμμές (operational guidelines) για την εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO του 1970.

¹² Για την περιγραφή της έννοιας του διεθνούς εθίμου βλ. άρθρο 38 Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

Η Διεθνής Σύμβαση του UNIDROIT για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Διεθνούς Ινστιτούτου για την Ενοποίηση του Ιδιωτικού Δικαίου (International Institute for the Unification of Private Law-UNIDROIT), το οποίο εδρεύει στη Ρώμη¹³. Η Σύμβαση αυτή ήρθε να θεραπεύσει την ανομοιογένεια που χαρακτήριζε την εφαρμογή της Σύμβασης του 1970 σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας των κρατών-μελών, γεγονός που δημιουργούσε ανασφάλεια δικαίου. Καθώς, στην περίπτωση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών το κύριο διακύβευμα δεν είναι άλλο από την πώληση κλεμμένων αντικειμένων, οι συντονισμένες διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμησή της πρέπει να εστιάζονται στην εναρμόνιση του ιδιωτικού δικαίου, όχι όμως σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινού δικαίου που διέπει την απόκτηση των κινητών αγαθών εν γένει, αλλά μέσω της θέσπισης ενός ξεχωριστού νομικού καθεστώτος που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες της πολιτιστικής κληρονομιάς (Delepierre, Schneider 2015, 133). Αναγνωρίζοντας το γεγονός αυτό, η UNESCO απευθύνθηκε στο UNIDROIT, προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το θέμα της κλοπής και της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, μέσω της εναρμόνισης του ιδιωτικού δικαίου των κρατών. Πρωταρχικός στόχος της Σύμβασης του UNIDROIT είναι να καταστείλει τη μάλιστα του παράνομου εμπορίου πολιτιστικών αγαθών, με ιδιαίτερη έμφαση στην αποκατάσταση αντικειμένων προερχόμενων από λαθρανασκαφές. Έπειτα από μακρές διαπραγματεύσεις, το τελικό κείμενο της Σύμβασης υιοθετήθηκε από 48 συμβαλλόμενα κράτη στις 24-6-1995 και τέθηκε σε ισχύ την 1-7-1998 (Schneider 2014, 101-102).

2.2.1. Επισκόπηση των κύριων άρθρων της Σύμβασης

Η Σύμβαση του UNIDROIT στοχεύει στην αντιμετώπιση δύο προβλημάτων: αφενός στη απόδοση πολιτιστικών αγαθών που έχουν κλαπεί, αφετέρου στην απόδοση πολιτιστικών αγαθών που έχουν υπάρξει αντικείμενο παράνομης εξαγωγής και διακίνησης. Μέχρι την υπογραφή της Σύμβασης του UNIDROIT, σε περιπτώσεις κλοπής πολιτιστικών αγαθών εφαρμοζόταν ο ευρύτατα διαδεδομένος κανόνας ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με τον οποίο, ως εφαρμοστέο δίκαιο στα εμπράγματα δικαιώματα επί ενσώματων

¹³ <https://www.unidroit.org/about-unidroit/overview> (τελευταία επίσκεψη: 10-8-2020).

αντικειμένων είναι η *lex rei sitae*, η οποία ορίζει όλα τα σχετικά με την κυριότητα ενός αντικειμένου. Εφαρμοστέο, σύμφωνα με τον κανόνα, είναι το δίκαιο της χώρας, στην οποία βρίσκεται το αντικείμενο. Το γεγονός αυτό συνέβαλλε στη δυνατότητα «ξεπλύματος» κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών, σε χώρες, το δίκαιο των οποίων αναγνώριζε σε καλόπιστο αγοραστή την απόκτηση κυριότητας επί κλαπέντος αντικειμένου (Βρέλλης 2008, 93-94). Ως προς το ζήτημα αυτό, η Σύμβαση του UNIDROIT ορίζει ξεκάθαρα ότι ο κάτοχος κλαπέντος πολιτιστικού αγαθού οφείλει να το επιστρέψει στον κύριό του (Άρθρο 3 παρ. 1). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η εξομοίωση των προϊόντων λαθρανασκαφής προς τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά, στα οποία πλέον παρέχεται η μείζων προστασία που προβλέπει η Σύμβαση του UNIDROIT (Άρθρο 3 παρ. 2)¹⁴. Με την υποχρέωση επιστροφής των κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών ανακύπτουν δύο επιμέρους ζητήματα: αφενός η παραγραφή της αξίωσης απόδοσης των κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών αφετέρου η αποζημίωση του φερόμενου ως καλόπιστου κατόχου. Ως προς το πρώτο ζήτημα, η Σύμβαση του UNIDROIT θεσπίζει για την έγερση της αγωγής απόδοσης καταρχήν μια προθεσμία διάρκειας τριών ετών, «από τη στιγμή που ο αιτών έλαβε γνώση του τόπου, στον οποίο βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του και, σε κάθε περίπτωση, εντός προθεσμίας πενήντα ετών από τη στιγμή της κλοπής» (Άρθρο 3 παρ. 3) (Βρέλλης 2008, 94). Ωστόσο, έπειτα από πολλές προσπάθειες εκ μέρους των κρατών εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, εισήχθη το απαράγραπτο της αγωγής απόδοσης για ορισμένες αρκετά ευρείες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών: « [...] η αξίωση για την απόδοση ενός πολιτιστικού αγαθού που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος προσδιορισμένου μνημείου ή αρχαιολογικού χώρου ή ανήκει σε δημόσια συλλογή, δεν υπόκειται σε άλλη παραγραφή, παρά μόνο στην τριετή παραγραφή, από τη στιγμή που ο αιτών έλαβε γνώση του τόπου στον οποίο βρισκόταν το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του» (Άρθρο 3 παρ. 4) (Βρέλλης 2008, 94). Καθώς στην παραπάνω πρόβλεψη εναντιώθηκαν τα κράτη εισαγωγής πολιτιστικών αγαθών και προκειμένου να επιτευχθεί μια εξισορρόπηση των συμφερόντων των δύο ομάδων, εισήχθη η πρόβλεψη να επιτρέπεται σε κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος που το επιθυμεί «να δηλώσει ότι η αξίωση υπόκειται σε

¹⁴ Η πρόβλεψη αυτή έγινε έπειτα από πρόταση της Ελλάδας (Βρέλλης 2008, 94).

παραγραφή εβδομήντα πέντε (75) ετών ή και μεγαλύτερη, που προβλέπεται από το δίκαιό του», συνεπώς να αποποιηθεί το καταρχήν απαράγραπτο της αξίωσης απόδοσης των συγκεκριμένων κατηγοριών πολιτιστικών αγαθών. Προκειμένου οι χώρες εισαγωγής πολιτιστικών αγαθών που υποστήριζαν το απαράγραπτο να μη βρεθούν σε δυσμενέστερη θέση έναντι χωρών που έκαναν τη δήλωση, εισήχθη μια διάταξη, σύμφωνα με την οποία «αξίωση που εγείρεται σε άλλο Συμβαλλόμενο Κράτος για την απόδοση πολιτιστικού αγαθού, το οποίο απομακρύνθηκε από μνημείο, αρχαιολογικό χώρο, ή δημόσια συλλογή, που βρίσκονται στο Συμβαλλόμενο Κράτος το οποίο προβαίνει σε τέτοια δήλωση, παραγράφεται επίσης εντός της ίδιας προθεσμίας» (Άρθρο 3 παρ. 5) (Βρέλλης 2008, 95. Schneider 2014, 103).

Ως προς το ζήτημα της αποζημίωσης του καλόπιστου κατόχου κλαπέντος πολιτιστικού αγαθού, η Σύμβαση του UNIDROIT καινοτομεί, μεταθέτοντας στον κάτοχο (συνήθως αγοραστή) του αντικειμένου, ο οποίος πλέον δεν θεωρείται ως a priori καλόπιστος, την ευθύνη «να αποδείξει ότι ενήργησε με τη δέουσα επιμέλεια κατά την απόκτηση του αντικειμένου», προκειμένου να του αποδοθεί «εύλογη και δίκαιη αποζημίωση» (Άρθρο 4 παρ. 1). Έπειτα από τη θέσπιση αξίωσης του καλόπιστου κατόχου για αποζημίωση σε περίπτωση που υποχρεωθεί να αποδώσει κλαπέν πολιτιστικό αγαθό ανακύπτει το ζήτημα του προσώπου που υποχρεούται να καταβάλλει την αποζημίωση. Η Σύμβαση του UNIDROIT προβλέπει ότι «θα καταβάλλονται εύλογες προσπάθειες, ώστε η αποζημίωση αυτή να βαρύνει το πρόσωπο που μεταβίβασε το πολιτιστικό αγαθό στον κάτοχο, ή οποιονδήποτε προηγούμενο μεταβιβάσαντα, εφόσον τούτο είναι σύμφωνο προς το δίκαιο του Κράτους, στο οποίο εγείρεται η αξίωση» (Άρθρο 3 παρ. 2) και ότι «η καταβολή της αποζημίωσης στον κάτοχο από τον αιτούντα την απόδοση, όταν αυτή απαιτείται, δεν επηρεάζει το δικαίωμα του αιτούντος να τη διεκδικήσει από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο». Οι διατάξεις αυτές δεν ικανοποίησαν τις χώρες εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, πάγιο αίτημα των οποίων κατά τις διαπραγματεύσεις ήταν ότι υπόχρεος σε καταβολή της αποζημίωσης δε θα πρέπει να είναι άλλος από τον πωλητή, καθώς μόνο με τον τρόπο αυτό θα ακολουθούσαν η αλυσίδα της παράνομης πώλησης με πιθανή κατάληξη στον κλέπτη, γεγονός το οποίο θα δρούσε αποτρεπτικά στην κλοπή πολιτιστικών αγαθών (Βρέλλης 2008, 95).

Στο θέμα της απόδοσης πολιτιστικών αγαθών που έχουν υπάρξει αντικείμενο παράνομης εξαγωγής και διακίνησης, θέμα συχνά αλληλένδετο με την κλοπή πολιτιστικών αγαθών, η Σύμβαση του UNIDROIT υιοθέτησε μια χαλαρότερη αντιμετώπιση. Έτσι, στην περίπτωση παράνομης εξαγωγής πολιτιστικού αγαθού «ένα Συμβαλλόμενο Κράτος δύναται να ζητήσει από το δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή άλλου Συμβαλλόμενου Κράτους να διατάξει την επιστροφή πολιτιστικού αγαθού, που έχει εξαχθεί παράνομα από το έδαφος του αιτούντος Κράτους» (Άρθρο 5 παρ. 1). Επιπλέον, τίθενται μια σειρά συμφερόντων, τα οποία οφείλει το αιτούν κράτος να αποδείξει ότι θίγονται, προκειμένου να επιτύχει τον επαναπατρισμό ενός παράνομα εξαχθέντος πολιτιστικού αγαθού. Τα συμφέροντα αυτά είναι κυρίως πολιτιστικού αλλά και επιστημονικού και ιστορικού περιεχομένου και ανταποκρίνονται και σε προϊόντα λαθρανασκαφών (Άρθρο 5 παρ. 3) (Delepierre & Schneider 2015, 134).

Ως προς το χρόνο παραγραφής του αιτήματος επιστροφής των παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, δεν κατοχυρώνεται το अपαράγραπτο της αξίωσης για ορισμένες κατηγορίες πολιτιστικών αντικειμένων, όπως ισχύει για τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά. Καθιερώνεται η συνήθης πρόβλεψη περί τριετούς και σε κάθε περίπτωση πενήνταετούς προθεσμίας από την ημερομηνία της εξαγωγής ή από την ημερομηνία κατά την οποία το αγαθό θα έπρεπε να έχει επιστραφεί (Άρθρο 5 παρ. 5).

Για το ανακύπτον ζήτημα της αποζημίωσης, και στην περίπτωση της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών θεσπίζεται από τη Σύμβαση δικαίωμα του καλόπιστου κατόχου για δίκαιη και εύλογη αποζημίωση, χωρίς όμως να ρυθμίζεται, αντίθετα από ότι συμβαίνει στην περίπτωση της κλοπής, το βάρος απόδειξης της καλής πίστης, ζήτημα το οποίο επαφίεται στις εθνικές ρυθμίσεις των κρατών (Άρθρο 6, παρ. 1-2) (Βρέλλης 2008, 96). Επιπλέον, ο κάτοχος που οφείλει να επιστρέψει πολιτιστικό αγαθό στο αιτούν κράτος, έχει, πλέον, τη δυνατότητα «...αντί για αποζημίωση και σε συμφωνία με το αιτούν Κράτος, α) να διατηρήσει την κυριότητα του αγαθού, ή β) να μεταβιβάσει την κυριότητα, έναντι ανταλλάγματος ή χαριστικώς, σε πρόσωπο της επιλογής του, το οποίο διαμένει στο αιτούν Κράτος και παρέχει τα απαραίτητα εχέγγυα» (Άρθρο 6 παρ. 3).

Ορίζεται, τέλος, ότι οι δαπάνες της αποζημίωσης βαραίνουν το κράτος που αιτήθηκε την επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού (Άρθρο 6 παρ. 4).

2.2.2. Αποτίμηση της Διεθνούς Σύμβασης του UNIDROIT

Η Σύμβαση του UNIDROIT αποτελεί προϊόν συμβιβασμού μεταξύ των αντικρουόμενων συμφερόντων και νομικών διεκδικήσεων αφενός των κρατών εισαγωγής αφετέρου των κρατών εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών. Από τη μία πλευρά κρίθηκε απαραίτητη η εξασφάλιση νομικών εγγύων για την κατοχύρωση της αγοράς έργων τέχνης, καθώς και των δημόσιων και ιδιωτικών συλλογών¹⁵. Από την άλλη πλευρά, η Σύμβαση λαμβάνει υπόψη τα υλικά και ηθικά συμφέροντα των κρατών εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, με έμφαση στα συμφέροντα των δημόσιων συλλογών, των θρησκευτικών ή πολιτιστικών ιδρυμάτων, καθώς και την προστασία της αρχαιολογικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς¹⁶.

Αναμφίβολα η σημαντικότερη διάταξη της Σύμβασης είναι το άρθρο 3 παρ. 1, το οποίο θεσπίζει την υποχρέωση επιστροφής κλεμμένων πολιτιστικών αγαθών σε κάθε περίπτωση. Το άρθρο αυτό, σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 1 περί υποχρέωσης του καλόπιστου κατόχου να αποδείξει ότι επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια κατά την απόκτηση του αντικειμένου, προκειμένου να δικαιούται αποζημίωσης, αποτελούν τα σημαντικότερα νομικά όπλα στον αγώνα κατά της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, με άμεσο αντίκτυπο στην αγορά έργων τέχνης, στην οποία γενικά επικρατεί η τάση από πλευράς των εμπόρων να μην αποκαλύπτουν την προέλευση των αντικειμένων και από πλευράς των αγοραστών να αποφεύγουν τις ερωτήσεις επί του θέματος

¹⁵ Στο πλαίσιο αυτό κατοχυρώνεται τόσο η δέουσα αποζημίωση του καλόπιστου κατόχου, όσο και η ρήτρα μη αναδρομικότητας, η οποία προβλέπει ότι οι διατάξεις της Σύμβασης εφαρμόζονται μόνο μετά από τη θέση της σε ισχύ τόσο στο αιτούν Κράτος, όσο και στο Κράτος, στο οποίο υποβάλλεται το αίτημα (Άρθρο 10). Η ανάγκη για παροχή νομικών εγγύων ικανοποιείται επίσης από τη σχετικά σύντομη προθεσμία που προβλέπεται για το δικαίωμα άσκησης αγωγής για απαίτηση επιστροφής.

¹⁶ Το σκοπό αυτό εξυπηρετεί ο καθορισμός ορισμένων κατηγοριών πολιτιστικών αγαθών, για τα οποία ισχύει πολύ μεγαλύτερη διάρκεια παραγραφής ή το απαράγραπτο της έγερσης αξίωσης αιτήματος επιστροφής, καθώς και η πρόβλεψη να καταβληθούν «όλες οι εύλογες προσπάθειες» προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η αποζημίωση θα καταβληθεί από τους υπεύθυνους για την παράνομη διακίνηση. Η συγκεκριμένη διάταξη, ωστόσο, όπως αναφέρθηκε, δεν ικανοποίησε τα κράτη εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών.

(Schneider 2014, 102). Ούτως ή άλλως, κύριος στόχος της Σύμβασης είναι η περιστολή του παράνομου εμπορίου πολιτιστικών αγαθών μέσω προώθησης μιας σταδιακής αλλά θεμελιώδους αλλαγής στη συμπεριφοράς του συνόλου των παραγόντων της αγοράς τέχνης, ιδίως των αγοραστών (Delepierre & Schneider 2015, 133).

Παρόλα αυτά, η ουσιαστική εφαρμογή της Σύμβασης του UNIDROIT καθίσταται προβληματική, καθώς απουσιάζουν οι κυριότερες χώρες εισαγωγής. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση έχει υπογραφεί από τη Γαλλία (24.6.1995), την Ελβετία (26.6.1996) και την Ολλανδία (28.6.1996), οι οποίες ωστόσο δεν έχουν προβεί σε κύρωσή της, ενώ οι ΗΠΑ, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν έχουν καν προσχωρήσει σε αυτή¹⁷. Αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι, κατά γενική παραδοχή, το κείμενο της Σύμβασης αποτελεί πλέον ένα πολιτιστικό κεκτημένο, διότι συνιστά το minimum της προστασίας που παρέχεται στα πολιτιστικά αγαθά των κρατών¹⁸ (Βρέλλης 2008, 97), ασκώντας, όπως θα διαπιστωθεί παρακάτω, σημαντική επίδραση σε μετέπειτα νομικά κείμενα.

3. Η καταπολέμηση της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών στο ενωσιακό δίκαιο

3.1. Η Οδηγία 93/7/ΕΟΚ σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους

Στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης της ενοποιημένης εσωτερικής αγοράς της Ε.Ε., προκειμένου για την ελεύθερη και απρόσκοπτη κυκλοφορία αγαθών, κεφαλαίων, υπηρεσιών και προσώπων, αναγνωρίστηκε η ανάγκη προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Ήδη το άρθρο 30 της Σ.Ε.Κ. (νυν άρθρο 36 της Σ.Λ.Ε.Ε.) προέβλεπε τη δυνατότητα θέσπισης εκ μέρους των κρατών-μελών απαγορεύσεων ή περιορισμών εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακομίσεων για την προστασία, μεταξύ άλλων, «των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία». Με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ.

¹⁷ <https://www.unidroit.org/status-cp> (τελευταία επίσκεψη: 25-8-2020).

¹⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 9, η Σύμβαση δηλώνει ότι δεν εμποδίζει τα συμβαλλόμενα κράτη να εφαρμόσουν ευνοϊκότερους κανόνες για την απόδοση ή επιστροφή κλαπέντων ή παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, από εκείνους που η ίδια προβλέπει.

3911/92¹⁹, καθιερώθηκε ο εφοδιασμός των πολιτιστικών αγαθών με ειδική άδεια εξαγωγής, η επίδειξη της οποίας απαιτείται, προκειμένου να εξαχθούν αυτά εκτός του τελωνειακού εδάφους της Κοινότητας, με στόχο την εξασφάλιση ομοιόμορφου ελέγχου στα εξωτερικά σύνορά της.

Με βάση τα παραπάνω, εκδόθηκε η Οδηγία 93/7/ΕΟΚ, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους. Στο προοίμιο της Οδηγίας αναγνωρίστηκε η ανάγκη να τεθεί σε εφαρμογή ένα απλό και αποτελεσματικό σύστημα επιστροφής των πολιτιστικών αγαθών, το οποίο, ωστόσο, θα περιορίζεται σε αντικείμενα που ανήκουν σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών, όπως αυτές ορίζονται στο παράρτημα της Οδηγίας. Προκειμένου, λοιπόν, έναν κράτος-μέλος να μπορεί να διεκδικήσει τον επαναπατρισμό ενός πολιτιστικού αγαθού, θα πρέπει: α) αυτό να έχει χαρακτηριστεί ως «εθνικός θησαυρός καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής αξίας» από το κράτος-μέλος, πριν ή μετά από την παράνομη απομάκρυνση από το έδαφός του και β) είτε να ανήκει σε μία από τις καθορισμένες από το παράρτημα κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών είτε να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα δημόσιων συλλογών ή καταλόγων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων (Άρθρο 1). Κεφαλαιώδους σημασίας, συνεπώς, για την διεκδίκηση της επιστροφής ενός πολιτιστικού αγαθού καθίσταται η καταγραφή και καταλογογράφησης του. Η Οδηγία προτρέπει τα κράτη-μέλη να ορίσουν μία ή περισσότερες κεντρικές αρχές για την εφαρμογή των προβλεπόμενων από την Οδηγία, οι οποίες θα έχουν συντονιστικό και διαμεσολαβητικό ρόλο και θα συνεργάζονται με τις αντίστοιχες αρχές των υπόλοιπων κρατών-μελών (Άρθρα 3-4). Επίσης, προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα γίνεται η αγωγή, με την οποία το κράτος-μέλος υποχρεούται να αποδείξει αφενός ότι το προς διεκδίκηση αντικείμενο συνιστά «εθνικό θησαυρό» αφετέρου ότι υπήρξε αντικείμενο παράνομης εξαγωγής από την 1η Ιανουαρίου 1993 και εξής, δηλαδή μετά από τη θέση σε ισχύ της Οδηγίας (Άρθρα 5, 8, 13). Ορίζεται ετήσια προθεσμία παραγραφής αγωγής επιστροφής από την ημερομηνία, κατά την οποία το κράτος-μέλος έλαβε γνώση του τόπου, στον οποίο βρίσκεται το παράνομα εξαχθέν πολιτιστικό αγαθό ή της ταυτότητας του κατόχου ή του νομέα του, με μέγιστο όριο προθεσμίας τα 30 έτη από την παράνομη

¹⁹ Όπως κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ)116/2009.

απομάκρυνση του αντικειμένου. Σε περίπτωση δημόσιων συλλογών ή εκκλησιαστικών ιδρυμάτων, ο χρόνος παραγραφής επιμηκύνεται στα 75 έτη, ενώ αναγνωρίζεται και το απαράγραπτο της αγωγής αλλά και μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής, οι οποίες μπορεί να καθορίζονται από διμερείς συμφωνίες μεταξύ κρατών-μελών (Άρθρο 7). Η Οδηγία προβλέπει εύλογη αποζημίωση του καλόπιστου νομέα, με το βάρος της απόδειξης της δέουσας επιμέλειας που επέδειξε ο νομέας να διέπεται από το εθνικό δίκαιο του κράτους-μέλους, στο οποίο απευθύνεται το αίτημα επιστροφής (Άρθρο 9). Η δαπάνη που προκύπτει από την απόφαση επιστροφής βαραίνει το αιτούν κράτος-μέλος, με επιφύλαξη του δικαιώματός του να εγείρει αξίωση απόδοσης της δαπάνης από τους υπεύθυνους για την παράνομη απομάκρυνση του πολιτιστικού αγαθού από το έδαφος του (Άρθρα 10-11). Η Οδηγία, τέλος δεν εμπλέκεται σε θέματα ιδιοκτησίας του πολιτιστικού αγαθού, ορίζοντας ότι μετά από την επιστροφή του αγαθού εφαρμόζεται η ισχύουσα νομοθεσία περί ιδιοκτησίας του αιτούντος κράτους-μέλους (Άρθρο 12).

Από την επισκόπηση των άρθρων της Οδηγίας διαπιστώνεται άμεση συνάφεια των προβλέψεών τους με τις διατάξεις της Σύμβασης του UNIDROIT, η οποία, αν και σε επίπεδο διαπραγματεύσεως και σχεδιασμού εκείνη την περίοδο, εντούτοις αποτέλεσε τη βάση για τη σύνταξη της Οδηγίας. Το γεγονός αυτό ήταν κεφαλαιώδους σημασίας γιατί επέτρεψε τη ενσωμάτωση προβλέψεων της Σύμβασης του UNIDROIT στα εθνικά δίκαια των κρατών-μελών της ΕΕ, ακόμα και όσων δεν είχαν προσχωρήσει στη Σύμβαση (Schneider 2014, 105).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ενσωμάτωση της Οδηγίας στο εθνικό δίκαιο έγινε με την έκδοση του ΠΔ 133/1998. Η Οδηγία υιοθετήθηκε περίπου αυτούσια εκτός από το σημείο όπου ο Έλληνας νομοθέτης, κάνοντας χρήση της διάταξης του άρθρου 14 παρ. 2 της Οδηγίας²⁰, αποφάσισε να παρατείνει την υποχρέωση επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος των κρατών μελών και για την

²⁰ «Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν το σύστημα που προβλέπει η παρούσα Οδηγία και στις αιτήσεις επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που απομακρύνθηκαν παράνομα από το έδαφος άλλων κρατών μελών πριν από την 1η Ιανουαρίου 1993».

περίοδο πριν το 1993²¹. Επιπλέον, η Ελλάδα όρισε το απαράγραπτο της αγωγής επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που αποτελούν μέρος δημόσιας συλλογής σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παρ. 2 του ΠΔ 133/1998 (άρθρ. 6 παρ. 2).

3.2 Αναθεώρηση της Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ: Η νέα Οδηγία 2014/60/ΕΕ

Οι τριετείς εκθέσεις για την εφαρμογή της Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ, τις οποίες τα κράτη-μέλη της ΕΕ υποχρεούνταν να υποβάλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή²², καθώς και οι αντίστοιχες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατέδειξαν την περιορισμένη εφαρμογή και αποτελεσματικότητα της. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε διάστημα μιας δεκαετίας από τη θέση σε ισχύ της Οδηγίας, είχαν πραγματοποιηθεί μόνο 15 προσφυγές με αίτημα την επιστροφή παρανόμως απομακρυνθέντος πολιτιστικού αγαθού, από τις οποίες μόνο 7 είχαν επιτυχή έκβαση (ΑιτΕκθ. 2015, 2). Οι κύριες αιτίες για την περιορισμένη εφαρμογή της Οδηγίας ήταν οι ακόλουθες: α) Ο στενός εννοιολογικός προσδιορισμός ενός αντικειμένου ως «εθνικού θησαυρού», σύμφωνα με τις προβλεπόμενες από το παράρτημα της Οδηγίας γενικές κατηγορίες, καθώς και με τον καθορισμό κατώτατων οικονομικών και χρονολογικών ορίων δεν ήταν συμβατός με την πολιτιστική πολυμορφία των κρατών μελών και τις δικές τους κρίσεις περί του τι συνιστά κομμάτι της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. β) Η προθεσμία του ενός έτους για την άσκηση αγωγών επιστροφής ήταν πολύ μικρή. γ) Η απόδειξη της δέουσας επιμέλειας του κατόχου/νομέα δημιουργούσε δύο προβλήματα: αφενός τα νομικά συστήματα των κρατών-μελών είχαν διαφορετική αντίληψη περί του τι συνιστά «δέουσα επιμέλεια» αφετέρου το μεγάλο κόστος της αποζημίωσης καθιστούσε την προσφυγή στα δικαστήρια απαγορευτική. Επιπλέον των παραπάνω, στις εκθέσεις των κρατών-μελών είχε επισημανθεί το περιοριστικό χρονικό όριο της 1ης Ιανουαρίου 1993 για την έγερση αξίωσης επιστροφής, η ανεπαρκής διοικητική συνεργασία μεταξύ των κεντρικών αρχών των κρατών-μελών, καθώς και η απουσία ελέγχου των οίκων δημοπρασιών ως προς τη

²¹ «Το παρόν Προεδρικό Διάταγμα ισχύει και για τα πολιτιστικά αγαθά που απομακρύνθηκαν παράνομα από το έδαφος άλλων κρατών μελών και πριν από την 1η Ιανουαρίου 1993» (ΠΔ 133/2008 άρθρ. 10 παρ. 2). Εκτός από την Ελλάδα, η Κύπρος ήταν το μοναδικό κράτος-μέλος που έκανε χρήση του άρθρου 14 παρ. 2 της Οδηγίας (ΑιτΕκθ. 2015, 3)

²² Σύμφωνα με τα οριζόμενα από την Οδηγία (Άρθρο 16).

διασφάλιση της νόμιμης προέλευσης των διακινούμενων πολιτιστικών αγαθών (ΑιτΕκθ. 2015, 2-3). Για όλους τους παραπάνω λόγους, ορισμένα κράτη-μέλη προτιμούσαν να καταφύγουν στους μηχανισμούς που προβλέπονται από τις διεθνείς συμβάσεις της UNESCO του 1970 ή του UNIDROIT προκειμένου να επιτύχουν την επιστροφή των πολιτιστικών τους αγαθών.

Διαπιστώνοντας την ελλιπή εφαρμογή της Οδηγίας, Το Συμβούλιο της Ε.Ε. και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέκριναν την αναθεώρησή της και το αναδιατυπωμένο κείμενό της εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στις 15 Μαΐου 2014.

Οι αναθεωρημένες διατάξεις της νέας Οδηγίας 2014/60/ΕΕ συνοψίζονται στα εξής: α) Διευρύνεται η έννοια του όρου «πολιτιστικό αγαθό», με την κατάργηση των γενικών κατηγοριών που ενέπιπταν στο προστατευτικό πεδίο της παλαιάς Οδηγίας, καθώς και τα κατώτατα χρηματικά και χρονολογικά όρια. Στο εξής, κάθε πολιτιστικό αγαθό, που ορίζεται ή έχει χαρακτηριστεί από ένα κράτος μέλος ως εθνικός θησαυρός, δύναται να αποτελέσει αντικείμενο αιτήματος επιστροφής (Άρθρο 2 παρ. 2). β) Ενθαρρύνεται και ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ των κεντρικών αρχών των κρατών-μελών μέσω της χρήσης του Συστήματος Πληροφόρησης για την Εσωτερική Αγορά (Internal Market Information System-IMI)²³, μέσω του οποίου μπορούν να διαδίδουν κάθε πληροφορία σχετικά με τα πολιτιστικά αγαθά που έχουν κλαπεί ή απομακρυνθεί από την επικράτεια τους (Άρθρο 5). γ) Παρατείνονται οι προθεσμίες που έχουν τα κράτη-μέλη προκειμένου να κινήσουν τη διαδικασία επιστροφής. Συγκεκριμένα, αυξάνεται η διάρκεια της προθεσμίας παραγραφής αγωγής επιστροφής από ένα σε τρία έτη (Άρθρο 8 παρ. 1) καθώς και η προθεσμία εξακρίβωσης ενός αγαθού ως πολιτιστικού (Άρθρο 4 παρ. 3 Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ) από δύο σε έξι μήνες (Άρθρο 5 παρ. 3). δ) Το βάρος απόδειξης της δέουσας επιμέλειας μετατίθεται πλέον στον φερόμενο ως καλόπιστο κάτοχο/νομέα, ενώ

²³ Το σύστημα πληροφόρησης για την εσωτερική αγορά θεσπίστηκε με τον Κανονισμό ΕΕ αριθ.1024/2012. Πρόκειται για ένα διαδικτυακό ασφαλές σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των δημοσίων αρχών των κρατών-μελών, το οποίο βοηθά να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους σε πολλούς τομείς πολιτικής της ενιαίας αγοράς. στο πλαίσιο της διασυνοριακής διοικητικής συνεργασίας (https://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/about/index_el.htm). Για την χρήση του συστήματος IMI στο πλαίσιο της Οδηγίας βλ. Βοζ 2018, 98.

ορίζονται κριτήρια εξακρίβωσής της²⁴. Στο σημείο αυτό, όπως και στην αύξηση της προθεσμίας παραγραφής, είναι εμφανής η επίδραση της Σύμβασης του UNIDROIT (Delepierre & Schneider 2015, 134. Nikolentzos et al. 2017, 363).

Η νέα Οδηγία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 4355/2015, ο οποίος διατήρησε την παράταση της υποχρέωσης επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος των κρατών-μελών και για την περίοδο πριν το 1993 (Άρθρο 3).

Παρά τις παραπάνω σημαντικές βελτιώσεις που ενσωμάτωσε η αναθεωρημένη Οδηγία, ωστόσο δεν προέβη σε αλλαγή του βασικού κανόνα περί μη αποδοχής εκ μέρους των κρατών-μελών αγωγών διεκδίκησης αντικειμένων που υπήρξαν αντικείμενο παράνομης διακίνησης πριν από τις 1-1-1993, αφήνοντας στα κράτη-μέλη τη διακριτική ευχέρεια μη αποδοχής αυτού του χρονικού ορίου (Άρθρα 14, 15 παρ. 2). Επιπλέον, ούτε η νέα Οδηγία διαθέτει κάποια πρόβλεψη, η οποία θα υποχρέωνε τους οίκους δημοπρασιών να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια κατά τη δημοπρασία πολιτιστικών αντικειμένων, τηρώντας το *Διεθνή Κώδικα Δεοντολογίας για τους Εμπόρους Πολιτιστικών Αγαθών* της UNESCO (Stamatoudi 2016, 63). Το κυριότερο όμως είναι ότι ούτε η νέα Οδηγία διαθέτει κάποια ιδιαίτερη πρόβλεψη για τα προϊόντα λαθρανασκαφών, τα οποία, λόγω απουσίας πληροφοριών και δυνατότητας καταγραφής τους, δύσκολα λαμβάνουν το χαρακτηρισμό του «εθνικού θησαυρού καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής αξίας», ενώ δεν μπορεί να εξακριβωθεί ο τόπος προέλευσής τους. Συνεπώς, ουσιαστικά δεν εμπίπτουν στις διατάξεις της νέας Οδηγίας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 1 αυτής²⁵.

4. Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών στην ελληνική έννομη τάξη

²⁴ «Η παρούσα οδηγία αφορά την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ή οριστεί από κράτος μέλος ως εθνικός θησαυρό, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 σημείο 1), τα οποία έχουν παρανόμως απομακρυνθεί από το έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους».

²⁵ «Η παρούσα οδηγία αφορά την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ή οριστεί από κράτος μέλος ως εθνικός θησαυρό, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 σημείο 1), τα οποία έχουν παρανόμως απομακρυνθεί από το έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους».

4.1. Ο ν. 3028/2002 «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Ο ν. 3028/2002 αποτελεί μια σοβαρή απόπειρα κωδικοποίησης της ως τότε ισχύουσας νομοθεσίας που αφορούσε στη διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, εντός του πλαισίου που προσδιορίζεται αφενός από το ελληνικό Σύνταγμα αφετέρου από το σύνολο των διεθνών συνθηκών που έχουν κυρωθεί από την ελληνική Πολιτεία. Επιπλέον, ο νέος νόμος επιχείρησε να δώσει απάντηση σε κρίσιμα ερωτήματα που είχαν στο μεταξύ εγερθεί από τη νομολογία, τη διοικητική πρακτική, τον επιστημονικό διάλογο και τις διεθνείς τάσεις. Τα ερωτήματα αυτά αφορούσαν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, θέτοντας την ανάγκη επακριβούς ορισμού του αντικειμένου προστασίας και της περιοδολόγησής του, στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των πολιτιστικών αγαθών και στη δυνατότητα απόκτησης κυριότητας επί αυτών από ιδιώτες, καθώς και στη μεταχείριση των συλλεκτών, με τρόπο ώστε να μην εφάπτονται της αρχαιοκαπηλίας (ΕισΕκθ. 2002, 2). Μεταξύ των θεμελιωδών αρχών που διέπουν τις καινοτόμες διατάξεις του νέου νόμου περιλαμβάνεται η ιδιοκτησία και κατοχή των μνημείων, καθώς και η ρύθμιση της διακίνησής των πολιτιστικών αγαθών. Ακολουθεί μια επισκόπηση των διατάξεων του ν. 3028/2002 που άπτονται των δύο αυτών αρχών.

4.1.1. Πεδίο εφαρμογής και εννοιολογικοί προσδιορισμοί

Κεφαλαιώδους σημασίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η εννοιολογική αποσαφήνιση των κατηγορικών στοιχείων που την αποτελούν, προκειμένου να καθορισθεί το πεδίο εφαρμογής του νόμου. Έτσι, με το άρθρο 1 του ν. 3028/2002 προσδιορίζεται ως αντικείμενο προστασίας η πολιτιστική κληρονομιά με κριτήρια χρονικά και χωρικά. Ιδιαίτερης σημασίας αναφορικά με το θέμα της διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών είναι η πρόβλεψη της παρ. 3 του άρθρου 1, σύμφωνα με την οποία «Το Ελληνικό Κράτος μεριμνά και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ελληνική επικράτεια οποτεδήποτε και αν απομακρύνθηκαν από αυτή», καθώς και «[...]στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα, οπουδήποτε κι αν

βρίσκονται». Στο σημείο αυτό αποτυπώνεται η ιδιαιτερότητα που παρουσιάζει η εν γένει ρυθμιστική αντιμετώπιση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία εκτείνεται σε εξαιρετικά ευρύ ιστορικό χρόνο και χώρο. Συνεπώς, η θέσπιση κανόνων για τη διακίνηση των στοιχείων που την αποτελούν οπωσδήποτε συνιστά ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο ζήτημα (Δελλής 2004, 216).

Στο άρθρο 2 παρέχεται ο απαραίτητος εννοιολογικός προσδιορισμός των όρων «πολιτιστικό αγαθό» και «μνημείο». Έτσι, «ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου», ενώ «ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία» στη βάση δύο ειδών διακρίσεων: με κριτήρια χρονολογικά, τα μνημεία διακρίνονται σε αρχαία, τα οποία χρονολογούνται μέχρι το 1830, και σε νεότερα, τα οποία είναι μεταγενέστερα του 1830, ενώ με κριτήρια μορφολογικά διακρίνονται σε κινητά και σε ακίνητα.

Στο άρθρο 3 προσδιορίζεται το περιεχόμενο της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, το οποίο, μεταξύ άλλων, συνίσταται «στην αποτροπή της παράνομης ανασκαφής, της κλοπής και της παράνομης εξαγωγής» (άρθρο 3 παρ. 1 εδ. γ).

Για τα κινητά μνημεία, τα οποία, σύμφωνα με το τρίτο κεφάλαιο του νόμου, είναι αυτά που υπόκεινται σε καθεστώς διακίνησης, εισάγεται περαιτέρω διάκρισή τους σε πέντε κατηγορίες, κατά το άρθρο 20 παρ. 1: α) κινητά μνημεία χρονολογούμενα μέχρι το 1453, β) κινητά μνημεία χρονολογούμενα από το 1453 έως το 1830, τα οποία αποτελούν προϊόντα ανασκαφών και αρχαιολογικής έρευνας, έχουν αποσπασθεί από ακίνητα μνημεία ή είναι εικόνες ή λειτουργικά αντικείμενα, γ) πολιτιστικά αγαθά που χρονολογούνται από το 1453 ως το 1830, δεν εμπίπτουν στην προηγούμενη κατηγορία και έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία, δ) νεότερα πολιτιστικά αγαθά προγενέστερα των εκάστοτε εκατό τελευταίων ετών, τα οποία χαρακτηρίζονται ως μνημεία και ε) νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται ως μνημεία. Από την κατηγορία, στην οποία κατατάσσεται ένα κινητό

μνημείο εξαρτώνται άμεσα οι όροι και οι προϋποθέσεις διακίνησης, ιδίως όταν αυτή εμπίπτει στη σφαίρα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (Δελλής 2004, 218). Οι δύο πρώτες κατηγορίες κινητών μνημείων προστατεύονται αυτοδίκαια χωρίς την ανάγκη έκδοσης διοικητικής πράξης, ενώ για τις υπόλοιπες τρεις απαιτείται η έκδοση υπουργικής απόφασης για το χαρακτηρισμό τους ως μνημείων (άρθρο 20 παρ. 2).

4.1.2. Κυριότητα και κατοχή κινητών μνημείων

Με το άρθρο 21 ρυθμίζεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς των κινητών μνημείων. Με βάση τη χρονολογική κατάταξη του άρθρου 20 παρ. 1, η παρούσα διάταξη καθιερώνει τη διάκριση μεταξύ: α) κινητών μνημείων προγενέστερων του 1453, β) προγενέστερων του 1830, τα οποία έχουν προέλθει από ανασκαφή ή αρχαιολογική έρευνα και γ) κινητών μνημείων μεταγενέστερων του 1453. Τα κινητά μνημεία της πρώτης και της δεύτερης κατηγορίας «ανήκουν στο Δημόσιο κατά κυριότητα και νομή, είναι ανεπίδεκτα χρησικτησίας και είναι εκτός συναλλαγής κατά την έννοια του άρθρου 966 του Αστικού Κώδικα» (άρθρο 21 παρ. 1)²⁶, ενώ αναγνωρίζεται δικαίωμα κυριότητας σε εισαγόμενα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1453 υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται σε ακόλουθες διατάξεις του νόμου (άρθρο 21 παρ. 2). Για τα κινητά μνημεία της τρίτης κατηγορίας, το δικαίωμα κυριότητας επί αυτών ασκείται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου (άρθρο 21 παρ. 4).

Το άρθρο 23 ρυθμίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις αναφορικά με τη χορήγηση άδειας κατοχής κινητού αρχαίου μνημείου σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Ο δικαιούχος δικαιωμάτων επί αρχαίων οφείλει να προβεί σε δήλωσή τους (άρθρο 24 παρ. 1, 2).

Οι βασικές υποχρεώσεις των κυρίων και των κατόχων κινητών μνημείων συνοψίζονται στη φύλαξη και τη συντήρηση (άρθρο 27) και στη μελέτη και έκθεση των μνημείων (άρθρο 29). Ο νόμος επιφυλάσσει στον κύριο ή στον κάτοχο κινητού μνημείου το δικαίωμα να το μεταβιβάσει, υπό συγκεκριμένους όρους (άρθρο 28). Στον κάτοχο

²⁶ Το γεγονός ότι τα αρχαία, κινητά και ακίνητα, ανήκουν κατά πλήρη και αποκλειστική κυριότητα και νομή στο κράτος, χαρακτηρίζεται ως «σταθερή και θεμελιώδης αρχή της αρχαιολογικής νομοθεσίας» (Βέργου 2016, 1074).

κινητού αρχαίου μνημείου παρέχεται η προστασία του νομέα. Έτσι, σε περίπτωση παράνομης εξαγωγής του αρχαίου μνημείου, αυτό διεκδικείται από το Δημόσιο και στη συνέχεια αποδίδεται στον κάτοχό του, εφόσον αυτός δεν ήταν υπεύθυνος για την παράνομη εξαγωγή του (άρθρο 30 παρ. 1). Για τον κύριο μνημείου προβλέπεται, υπό όρους, η κρατική αρωγή για την ανεύρεση και επιστροφή ή απόδοση του μνημείου που του ανήκει, αν αυτό κλάπηκε ή εξήχθη παράνομα (άρθρο 30 παρ. 2).

4.1.3. Διακίνηση κινητών πολιτιστικών αγαθών

Κατά το ν. 3028/2002, διακρίνονται δύο μορφές διακίνησης: α) η εισαγωγή και η εξαγωγή κινητών μνημείων, η οποία επαφίεται στη δράση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (άρθρα 33, 34) και β) ο δανεισμός, η ανταλλαγή και η προσωρινή εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, ενέργειες άμεσα συνδεδεμένες με την άσκηση δημόσιας πολιτιστικής πολιτικής (άρθρο 25) (Δελλής 2004, 221).

α) Εισαγωγή και εξαγωγή κινητών μνημείων

Ως προς την εισαγωγή, ο νόμος επιτρέπει την ελεύθερη εισαγωγή κινητών μνημείων στον ελληνικό χώρο, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων της Σύμβασης της UNESCO του 1970 και των λοιπών κανόνων διεθνούς δικαίου (άρθρο 33 παρ. 1), ενώ αναγνωρίζει τη διατήρηση του δικαιώματος κυριότητας σε ιδιώτη για αρχαία κινητά μνημεία που έχουν εισαχθεί νόμιμα στη χώρα υπό τον όρο αυτά να μην είναι αντικείμενο κλοπής ή λαθρανασκαφής εντός της ελληνικής επικράτειας και να μην έχουν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια εντός πεντηκονταετίας από την ημερομηνία εισαγωγής τους. Εφόσον δεν πληρούνται οι αναφερθέντες όροι, τα αρχαία κινητά μνημεία περιέρχονται στην κυριότητα του Δημοσίου. Σε περίπτωση που δεν αποδειχθεί η προέλευση του εισηγμένου κινητού μνημείου, χορηγείται στον ενδιαφερόμενο άδεια κατοχής και όχι κυριότητας. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι ο ενδιαφερόμενος αντιμετωπίζεται από το ν. 3028/2002 εξαρχής ως κάτοχος μέχρι να αποδειχθεί ότι συντρέχουν οι προαναφερθέντες όροι για την αναγνώριση της κυριότητας. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι το βάρος της απόδειξης του τρόπου κτήσης ή εισαγωγής, καθώς και της προέλευσης του

εισηγμένου αρχαίου κινητού μνημείου φέρει εξολοκλήρου ο εισαγωγέας και ενδιαφερόμενος για τη διατήρηση της κυριότητας, σε περίπτωση που το Δημόσιο αμφισβητεί τη συνδρομή των απαραίτητων προϋποθέσεων για τη χορήγησή της (άρθρο 33 παρ. 3). Η κατοχύρωση της δυνατότητας απόκτησης δικαιώματος κυριότητας επί αρχαίων μνημείων που έχουν εισαχθεί από το εξωτερικό στοχεύει κυρίως στο να αποτελέσει κίνητρο για επαναπατρισμό αρχαιοτήτων (Δελλής 2004, 224).

Σε αντίθεση με την εισαγωγή, η εξαγωγή κινητών μνημείων γενικά απαγορεύεται με ορισμένες εξαιρέσεις (άρθρο 34 παρ. 1). Οι δύο βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου για τη χορήγηση άδειας εξαγωγής κινητού μνημείου από την ελληνική επικράτεια είναι αφενός να μην έχει ιδιαίτερη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας αφετέρου να μην πλήττεται η ενότητα σημαντικών συλλογών (άρθρο 34 παρ. 2). Όπως προκύπτει, η διάταξη αφορά τόσο τα αρχαία όσο και τα νεότερα κινητά μνημεία. Στην απαγόρευση εξαγωγής εισάγονται δύο εξαιρέσεις: η πρώτη αφορά νεότερα μνημεία που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών, για τα οποία επιτρέπεται η χορήγηση άδειας εξαγωγής, «εφόσον δεν κρίνεται απαραίτητη για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας η παραμονή τους σε αυτήν» (άρθρο 34 παρ. 3)²⁷. Η δεύτερη αναφέρεται σε αρχαία κινητά μνημεία των περιπτώσεων 1α, 1β και 6 του άρθρου 20, «τα οποία πιστοποιείται ότι έχουν εισαχθεί νομίμως στην ελληνική επικράτεια πριν από διάστημα μικρότερο των πενήντα (50) ετών εκάστοτε, εφόσον δεν είχαν εξαχθεί προηγουμένως από αυτήν». Με τη δεύτερη αυτή εξαίρεση επιδιώκεται να δοθεί ένα επιπλέον κίνητρο στους ιδιώτες να εισάγουν αρχαία αντικείμενα στην Ελλάδα (Δελλής 2004, 227).

Οι αυστηροί όροι που διέπουν την εισαγωγή και κυρίως την εξαγωγή κινητών μνημείων επιχειρείται να υπερκεραστούν ως ένα βαθμό με την κατοχύρωση της προσωρινής εισαγωγής²⁸ και εξαγωγής²⁹.

²⁷ Η εξαίρεση αυτή αναφέρεται κυρίως σε σύγχρονα έργα τέχνης, των οποίων η εξαγωγή ενδέχεται να δρα ευεργετικά στην προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας στο εξωτερικό (Δελλής 2004, 226).

²⁸ Το δικαίωμα κυριότητας σε προγενέστερα του 1453 αρχαία, τα οποία εισάγονται για ορισμένο χρονικό διάστημα διατηρείται χωρίς να τίθεται υπό αμφισβήτηση από το Δημόσιο (άρθρο 33 παρ. 4).

²⁹ «Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, μπορεί να επιτραπεί η προσωρινή εξαγωγή μνημείων, με σκοπό την έκθεσή τους σε μουσειακούς ή παρεμφερείς χώρους, εφόσον

β) Δανεισμός και ανταλλαγή πολιτιστικών αγαθών

Η διακίνηση κινητών μνημείων εκ μέρους του Δημοσίου κατοχυρώνεται από το ν. 3028/2002 μέσω των καινοτόμων θεσμών του δανεισμού και της ανταλλαγής, ενεργειών, οι οποίες αποκλείουν την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας εκ μέρους του Δημοσίου (Δελλής 2004, 230). Ο δανεισμός κινητών μνημείων κυριότητας του ελληνικού Δημοσίου επιτρέπεται εντός αυστηρού πλαισίου, εφόσον, δηλαδή, πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις: α) το μνημείο να είναι δημοσιευμένο, β) ο δανεισμός να απευθύνεται σε μουσεία ή εκπαιδευτικούς οργανισμούς για εκθεσιακούς ή παιδαγωγικούς σκοπούς, γ) να επιτρέπεται εφόσον τα μνημεία δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και δ) όταν γίνεται σε μουσεία να διέπεται από την αρχή της αμοιβαιότητας. Προβλέπεται χρονικό όριο πενταετίας για τη διάρκεια του δανεισμού, το οποίο μπορεί, ωστόσο, να ανανεώνεται (άρθρο 25 παρ. 1). Και ο θεσμός της ανταλλαγής εντάσσεται σε εξίσου αυστηρό, αν και ελαφρώς διαφοροποιημένο πλαίσιο. Εκτός από τις δύο βασικές προϋποθέσεις της δημοσίευσης του υπό ανταλλαγή μνημείου και της μικρής σημασίας του για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας θα πρέπει η ανταλλαγή να μην πλήττει την ενότητα σημαντικών συλλογών και να ανταλλάσσεται με ίσης σημασίας πολιτιστικά αγαθά άλλων κρατών ή μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων (άρθρο 25 παρ. 2). Από το τελευταίο αυτό σημείο συνάγεται ότι η ανταλλαγή αποτελεί διακρατική διακίνηση πολιτιστικών αγαθών, γεγονός που δε διευκρινίζεται για το δανεισμό, ο οποίος μπορεί να γίνεται και μεταξύ εγχώριων φορέων (Δελλής 2004, 230).

4.1.4. Συλλέκτες και αρχαιοπώλες

Ο ν. 3028/2002 τέμνει και το φλέγον για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ζήτημα των συλλεκτών μνημείων (άρθρο 31) καθώς και των αρχαιοπωλών και εμπόρων

παρέχονται επαρκείς εγγυήσεις για την ασφαλή μεταφορά, έκθεση και επιστροφή τους και αφού σταθμιστεί η σημασία της έκθεσης για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας ή ενδεχόμενη αμοιβαιότητα ή με σκοπό τη συντήρησή τους ή για ερευνητικούς ή παιδαγωγικούς σκοπούς, εφόσον παρέχονται αντίστοιχες εγγυήσεις και οι σχετικές εργασίες συντήρησης και έρευνας δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν στην Ελλάδα. Στην ίδια απόφαση προσδιορίζονται οι όροι της προσωρινής εξαγωγής και ιδίως η διάρκειά της» (άρθρο 43 παρ. 11).

νεότερων μνημείων (άρθρο 32). Ενόψει του σύγχρονου διεθνούς πλαισίου στον τομέα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, ο νόμος γενικά ενθαρρύνει ένα μοντέλο συλλέκτη αρχαίων κινητών μνημείων που φροντίζει για την εισαγωγή στη χώρα αρχαίων αντικειμένων που είχαν εξαχθεί πριν από τουλάχιστον 50 χρόνια ενώ αποκλείει το μοντέλο του συλλέκτη που συναλλάσσεται με λαθρανασκαφείς και αρχαιοκαπήλους (ΕισΕκθ. 2002, 3).

Στις σχετικές διατάξεις διαφαίνεται η προσπάθεια του νομοθέτη να περιορίσει, κατά το δυνατό, την πιθανότητα εμπλοκής των συλλεκτών και των αρχαιοπωλών στο λαθρεμπόριο πολιτιστικών αγαθών. Έτσι, στους συλλέκτες κινητών μνημείων επιφυλάσσονται καταρχήν οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των κατόχων ή κυρίων μνημείων (άρθρο 31 παρ. 3), ωστόσο ο ρόλος τους στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι σαφώς πιο καθοριστικός, καθώς το ενδιαφέρον τους για τον εμπλουτισμό των συλλογών τους τους καθιστά αρωγούς της πολιτείας στον επαναπατρισμό αρχαίων κινητών μνημείων. Για το λόγο αυτό τους δίδεται η δυνατότητα εμπλουτισμού των συλλογών τους υπό συγκεκριμένους όρους (άρθρο 31 παρ. 5). Λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη ότι το ενδιαφέρον εμπλουτισμού της συλλογής οδηγεί συχνά τους συλλέκτες στη σύνδεσή τους με το κύκλωμα αρχαιοκαπηλία και την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών, ο νομοθέτης απαγορεύει ρητά την απόκτηση πολιτιστικών αγαθών που αποτελούν προϊόν κλοπής, λαθρανασκαφής ή παράνομης διακίνησης (άρθρο 31 παρ. 6) (Καζανάς 2010, 60). Η ίδια απαγόρευση ισχύει και για τους αρχαιοπώλες (άρθρο 36 παρ. 6).

Το ζήτημα της εξαγωγής μνημείων που περιέχονται σε συλλογές συλλεκτών δεν αντιμετωπίζεται ευθέως με κάποια ρύθμιση, ωστόσο η μεταβίβαση συλλογής συλλέκτη φαίνεται να επιτρέπεται μόνο εάν αποδέκτης είναι το Δημόσιο, μουσεία ή αναγνωρισμένοι συλλέκτες (άρθρο 31 παρ. 11). Η πρόβλεψη αυτή, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 34 παρ. 2 περί δυνατότητας χορήγησης άδειας εξαγωγής μνημείων

εφόσον «δεν πλήττεται η ενότητα σημαντικών συλλογών» δεν αφήνουν περιθώρια για δυνατότητα εξαγωγής συλλογής ή σημαντικού μέρους συλλογής. (Δελλής 2004, 229)³⁰.

4.1.5. Μουσεία

Στο προαναφερθέν καθεστώς μεταβίβασης της κυριότητας αντικειμένων που ανήκουν σε ιδιωτικές συλλογές υπόκεινται και οι συλλογές των μουσείων, για τις οποίες η μεταβίβαση είναι δυνατή μόνο προς το Δημόσιο ή προς νομικό πρόσωπο προκειμένου να κατατεθούν σε συλλογή μουσείου (άρθρο 45 παρ. 11). Με το άρθρο 45 παρ. 9 ορίζεται ρητά ότι τα μη κρατικά μουσεία δύνανται να εμπλουτίζουν τις συλλογές τους με τους ίδιους όρους που διέπουν τον εμπλουτισμό ιδιωτικών συλλογών, ωστόσο «απαγορεύεται να αποκτούν ή να δέχονται ως δάνειο ή παρακαταθήκη, πολιτιστικά αγαθά για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι προέρχονται από κλοπή, παράνομη ανασκαφή ή από άλλη παράνομη ενέργεια ή ότι έχουν αποκτηθεί ή εξαχθεί κατά παράβαση της νομοθεσίας του κράτους προέλευσής τους και οφείλουν να ενημερώνουν χωρίς υπαίτια καθυστέρηση την Υπηρεσία για κάθε τέτοια προσφορά». Η ρήτρα περί της μη αποδοχής προϊόντος παράνομης εξαγωγής από κράτος προέλευσης ισχύει και για τα κρατικά μουσεία.

4.1.6. Ποινικές διατάξεις

Στο ένατο κεφάλαιο του ν. 3028/2002 γίνεται μια απόπειρα τυποποίησης όλων των αξιόποινων συμπεριφορών έναντι του αντικειμένου προστασίας του νόμου. Οι διατάξεις που τυποποιούν αξιόποινες συμπεριφορές μπορούν να διακριθούν: α) σε διατάξεις που εισάγουν διακεκριμένη μορφή γνωστών αξιόποινων πράξεων όπως η κλοπή μνημείου (άρθρο 53), η υπεξαίρεση μνημείου (άρθρο 54), η αποδοχή και διάθεση μνημείου που αποτελεί προϊόν εγκλήματος (άρθρο 55). β) Σε διατάξεις που τυποποιούν αξιόποινες πράξεις οι οποίες δεν αποτελούν παραλλαγή βασικών κατηγοριών εγκλημάτων. Πρόκειται για τη φθορά μνημείου (άρθρα 56-57), την παράβαση της υποχρέωσης δήλωσης μνημείου (άρθρο 58), την παράνομη μεταβίβαση μνημείου (άρθρο 59), την

³⁰ Στο σημείο αυτό ο Δελλής επισημαίνει τον προβληματισμό ως προς τη συμβατότητα του απαγορευτικού πλαισίου εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών με την κατοχυρωμένη από το κοινοτικό δίκαιο αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών.

παράνομη εμπορία μνημείων (άρθρο 60), την παράνομη ανασκαφή ή άλλη αρχαιολογική έρευνα (άρθρο 61), την παράνομη χρήση ανιχνευτή μετάλλου ή άλλων οργάνων διασκόπησης (άρθρο 62), την παράνομη εξαγωγή και εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών (άρθρα 63-64), την παράνομη μη επιστροφή πολιτιστικών αγαθών (άρθρο 65), την παράνομη επέμβαση ή εκτέλεση έργου (άρθρο 66) και την πλημμελή φύλαξη, διατήρηση ή συντήρηση μνημείου (άρθρο 67) (Καζανάς 2010, 75-76, 79-80). Για όλα τα παραπάνω αδικήματα προβλέπονται ποινές που κυμαίνονται από φυλάκιση τριών μηνών μέχρι κάθειρξη δέκα ετών. Από αυτά, κακουργήματα συνιστούν η κλοπή, η υπεξαίρεση και η αποδοχή και διάθεση μνημείου που αποτελεί προϊόν εγκλήματος, η φθορά μνημείου στο πλαίσιο οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, η παράνομη ανασκαφή ή άλλη αρχαιολογική έρευνα και η παράνομη εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών. Για τις πράξεις αυτές προβλέπεται ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα έτη.

Η συμβολή του κακουργηματικού χαρακτήρα των αδικημάτων του ν. 3028/2002 ως κυριότερου μέσου αποτροπής της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων και διεκδίκησης και επαναπατρισμού των πολιτιστικών αγαθών έχει επαρκώς τονιστεί από τους νομικούς επιστήμονες. Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι αυστηρές ποινικές κυρώσεις σε συνδυασμό με τη διεξαγωγή τακτικής ανάκρισης και την απειλή έκδοσης διεθνών ενταλμάτων σύλληψης σε βάρος των εμπλεκόμενων λειτουργούν ενισχυτικά και διευκολύνουν ουσιαστικά τον επαναπατρισμό των μνημείων (Δικαστικό Πρακτορείο Ειδήσεων 2019). Ωστόσο, ο νέος Ποινικός Κώδικας³¹ στο άρθρο 463 παρ. 3 επέφερε μείωση της ποινής από κάθειρξη μέχρι δέκα έτη σε φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους ή κάθειρξη έως έξι έτη³². Ο υποβιβασμός των αξιόποινων πράξεων του ν. 3028/2002 από κακουργήματα σε πλημμελήματα δυστυχώς αναμένεται να ενθαρρύνει τα εγχώρια κυκλώματα αρχαιοκαπηλίας και τους διεθνείς αποδέκτες τους, οι οποίοι, χάρη στην αυστηρή νομοθεσία, ήταν ως τώρα απρόθυμοι να εμπλακούν στη δίνη μιας δικαστικής διαμάχης με το Ελληνικό Δημόσιο. Αποδυναμώνονται, έτσι, σημαντικά τα αιτήματα διεκδίκησης

³¹ ν. 4619/2019.

³² «Όπου σε ειδικούς νόμους απειλείται κάθειρξη έως δέκα έτη, επιβάλλεται ποινή μειωμένη κατά το άρθρο 83 περ. γ'. Η πράξη διατηρεί τον κακουργηματικό χαρακτήρα της». Στο άρθρο 83 περ. γ' προβλέπεται το εξής: «[...] αντί για την ποινή της κάθειρξης έως δέκα έτη επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους ή κάθειρξη έως έξι έτη [...]».

και επαναπατρισμού αρχαιοτήτων (Παπαδόπουλος 2019β). Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η νέα υπουργός έχει εκφράσει τη βούληση για αυστηροποίηση των ποινών (Βαρδάκη 2019).

4.2. Ο ν. 3658/2008 «Μέτρα για την προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και άλλες διατάξεις»

4.2.1. Σύσταση της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών

Τόσο η ελληνική όσο και η διεθνής εμπειρία έχουν αποδείξει ότι, προκειμένου να προστατευθούν αποτελεσματικά τα πολιτιστικά αγαθά και να παταχθεί το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, είναι ανάγκη η δράση της Διοίκησης να χαρακτηρίζεται από ευελιξία, περιορισμένη γραφειοκρατία, οργάνωση, συνεχή συνεργασία της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠ.ΠΟ.Α. με τις λοιπές αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς και κυρίως με τις διωκτικές και εισαγγελικές αρχές, καθώς και τις αντίστοιχες υπηρεσίες άλλων κρατών. Επίσης, σε οργανωτικό επίπεδο, κρίνεται απαραίτητη η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, η δημιουργία και διαρκής ενημέρωση ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων, η απόκτηση και αξιοποίηση σχετικών πληροφοριών, η παρακολούθηση της παγκόσμιας αγοράς έργων τέχνης, η απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού και η παροχή πρόσφορης νομικής τεκμηρίωσης (ΑιτΕκθ. 2007, 1).

Με τον ιδιαίτερα σημαντικό ν. 3658/2008 συστάθηκε η Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών, μια σύγχρονη υπηρεσία που, λαμβάνοντας υπόψη της τη διεθνή εμπειρία, καλείται να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις του σύνθετου περιβάλλοντος που έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια. Η υπηρεσία αυτή, μέσω της οργάνωσης και εξειδίκευσής της αλλά και της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, έχει ως σκοπό την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, και την καταπολέμηση της αρχαιοκαπηλίας, ιδίως μέσω της αναζήτησης, της τεκμηρίωσης προέλευσης και διακίνησης και της διεκδίκησης κινητών μνημείων, τα οποία είναι προϊόντα κλοπής, υπεξαίρεσης, παράνομης ανασκαφής ή ανέλκυσης ή έχουν παρανόμως διακινηθεί στο εσωτερικό ή το εξωτερικό (άρθρο 1). Προβλέπεται η συνεργασία της

Διεύθυνσης με τις αρμόδιες υπηρεσίες άλλων χωρών, καθώς και με τις εισαγγελικές, τελωνειακές, διοικητικές και λοιπές αρχές και υπηρεσίες της Χώρας, καθώς και η συνδρομή του συνόλου των φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και των αναγνωρισμένων μουσείων της επικράτειας στο έργο της (άρθρο 3). Ιδιαίτερα τονίζεται η στενή συνεργασία με τις ελληνικές διοικητικές αρχές, μέσω της διάθεσης στη Διεύθυνση αξιωματικού του Τμήματος Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής (άρθρο 5). Η πρόβλεψη αυτή αξιοποιεί τη διεθνή εμπειρία, δεδομένου ότι σε χώρες του εξωτερικού, όπως η Ιταλία, η οποία διαθέτει εντυπωσιακά αποτελέσματα στον τομέα δίωξης της αρχαιοκαπηλίας, καθοριστικός παράγοντας επιτυχίας των επιχειρήσεων ήταν η αποτελεσματική συνεργασία των αρμόδιων Υπηρεσιών του ιταλικού Υπουργείου Πολιτισμού με τις διοικητικές αρχές (ΑιτΕκθ. 2007, 2). Ιδιαίτερη πρόβλεψη υπάρχει και για τη στενή συνεργασία με τις δικαστικές αρχές, μέσω του ορισμού Εισαγγελικού Λειτουργού στην Εισαγγελία Πλημμελειοδικών Αθηνών, ο οποίος θα είναι αρμόδιος για την προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και για την επίβλεψη της σχετικής διαδικασίας (άρθρο 6). Η Διεύθυνση διαθέτει Τμήμα Παρακολούθησης και Καταγραφής, το οποίο είναι αρμόδιο για: α) την συστηματική παρακολούθηση της διεθνούς αγοράς κινητών μνημείων, μέσω Διαδικτύου, έντυπων καταλόγων αγοραπωλησιών, δημοπρασιών, εκθέσεων, β) την τήρηση ηλεκτρονικών αρχείων: α) κλαπέντων ή υπεξαιρεθέντων κινητών μνημείων, β) παράνομων ανασκαφών ή ανελκύσεων, γ) κατασχεθέντων κινητών μνημείων, δ) προσώπων που εμπλέκονται στην παράνομη απόκτηση και διακίνηση κινητών μνημείων και προσώπων που κατέχουν ανιχνευτές μετάλλου (άρθρο 3 παρ. 4).

Η εφαρμογή του ν. 3658/2008 και η σύσταση και λειτουργία της Δ.Τ.Π.Π.Α. συνέβαλαν στη συγκέντρωση σε μία υπηρεσία των ως τότε κατακερματισμένων αρμοδιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ.Α. στον ευαίσθητο τομέα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πάταξης της αρχαιοκαπηλίας και είχαν ορατά αποτελέσματα τόσο στην άμεση ανταπόκριση των διοικητικών και δικαστικών αρχών, όσο στο συστηματικό έλεγχο των διεθνών δημοπρασιών και στην αύξηση των επαναπατρισθέντων κινητών μνημείων. Ακόμα πιο αποτελεσματικό κατέστη το έργο με την ενοποίηση της Δ/σης με την Εφορεία Αρχαιοπωλείων και Ιδιωτικών Αρχαιολογικών Συλλογών (2014). Οι κλοπές αρχαίων αντικειμένων πλέον ανακοινώνονται άμεσα στη βάση δεδομένων της

INTERPOL, ενώ η Ελλάδα συμμετέχει δυναμικά στα διεθνή fora (Andreadaki-Vlaziaki 2014, 17).

4.2.2. Θέματα νομικού περιεχομένου

Με το ν. 3658/2008 εισάγονται ποινικές διατάξεις, οι οποίες αφενός αντιμετωπίζουν την αρχαιοκαπηλία ως μορφή του οργανωμένου εγκλήματος, αφετέρου πατάσσουν την κιβδηλεία, η οποία συνιστά μια μορφή απάτης που θίγει τόσο μεμονωμένα άτομα όσο και την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας. Επιπλέον, καθορίζεται αποκλειστική διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων να εκδικάζουν υποθέσεις που αναφέρονται σε θέματα νομής, κατοχής και κυριότητας κινητών μνημείων (ΑιτΕκθ. 2007, 1-2). Συγκεκριμένα: α) Εισάγεται ειδική ποινική διάταξη για την κιβδηλεία μνημείων. Το ειδικό αυτό έγκλημα διαπράττει όποιος εισάγει, εξάγει, κατέχει εκμαγεία ή απομιμήσεις μνημείων με σκοπό να τα διαθέσει ως γνήσια ή εν γνώσει του πιστοποιεί τα αντικείμενα αυτά ως γνήσια. Στην περίπτωση αυτή, προβλέπεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Η διάθεση των αντικειμένων αυτών ως γνήσιων τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη, ενώ τα αντίγραφα και τα όργανα κατασκευής κατάσχονται και δημεύονται (άρθρο 10). β) Οι διατάξεις του αρθρ. 187 παρ. 1 και 187 Β του ποινικού κώδικα περί μέτρων επιείκειας εφαρμόζονται και για τα κακουργήματα που προβλέπονται και τιμωρούνται από τη νομοθεσία για την προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς (άρθρο 11). γ) Προβλέπεται η δυνατότητα άρσεως του απορρήτου για τη διακρίβωση αδικημάτων που προβλέπονται από το ν. 3028/2002. Δεδομένου ότι η αρχαιοκαπηλία αποτελεί μορφή του οργανωμένου εγκλήματος, η άρση του απορρήτου κρίνεται απαραίτητη για την αντιμετώπισή της, όπως συμβαίνει και με λοιπά αδικήματα, για τα οποία ήδη προβλέπεται από ισχύουσες διατάξεις η δυνατότητα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών (άρθρο 12). δ) Καθορίζεται αποκλειστική διεθνής δικαιοδοσία των Ελληνικών Δικαστηρίων να εκδικάζουν διαφορές που αναφέρονται σε θέματα κυριότητας, νομής και κατοχής κινητών μνημείων κατά την έννοια του ν. 3028/2002. Επιπλέον, τα Ελληνικά Δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία να διατάξουν κάθε πρόσφορο ασφαλιστικό μέτρο που

αποσκοπεί στη συντήρηση ή διασφάλιση δικαιώματος που αφορά σε κινητά μνημεία κατά την έννοια του ν. 3028/2002. Σε περίπτωση που η ένδικη σχέση αφορά κινητά μνημεία, καθορίζονται ως εφαρμοστέες οι διατάξεις του ν. 3028/2002. Τέλος, τα αδικήματα που προβλέπονται στις ποινικές διατάξεις του ν. 3028/2002 διώκονται και τιμωρούνται σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους ακόμη και στην περίπτωση που τελέσθηκαν στην αλλοδαπή (άρθρο 13).

5. Η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών στην ελληνική διοικητική πρακτική

5.1. Διοικητικές διαδικασίες που αφορούν σε αίτημα επιστροφής κλαπέντος ή παράνομα εξαχθέντος αρχαίου κινητού μνημείου

Από την επισκόπηση του ν. 3028/2002 διαπιστώνεται ότι η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και η συνακόλουθη έγερση αιτημάτων απόδοσης πολιτιστικών αγαθών εκ μέρους του ελληνικού δημοσίου αφορά στα αρχαία κινητά μνημεία³³. Η διοικητική διαδικασία που ακολουθείται σε περίπτωση εντοπισμού κλαπέντος ή παράνομα εξαχθέντος αρχαίου κινητού μνημείου, απαιτεί ταχεία αντιμετώπιση μέσω δέσμης ενεργειών, οι οποίες μπορεί να διαφοροποιούνται κατά περίπτωση, ανάλογα με τις συνθήκες εντοπισμού και τη νομοθεσία της χώρας, στην οποία εντοπίζονται τα αρχαία κινητά μνημεία. Ωστόσο, οι κύριες ενέργειες εκ μέρους της ελληνικής διοίκησης μπορούν να συνοψιστούν στα εξής (Μούλιου 2008. Μπάνου 2008):

α) Σε περίπτωση κλοπής αρχαίου κινητού μνημείου από μουσείο ή αποθήκη Εφορείας Αρχαιοτήτων της ελληνικής επικράτειας, η αρμόδια Περιφερειακή Υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ.Α. οφείλει να ενημερώσει άμεσα για το συμβάν τόσο τη Δ.Τ.Π.Π.Α. όσο και τις διωκτικές αρχές. Εξίσου άμεσα προβαίνει σε περιγραφή του αντικειμένου σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα του Object ID, το οποίο αποστέλλει στην UNESCO, το ICOM, στη

³³ Ο.π. σ. 39 (άρθρο 21 παρ. 1).

Βάση Δεδομένων Κλαπέντων Έργων Τέχνης της INTERPOL³⁴, καθώς και στις αρμόδιες αρχές των Κρατών Μελών, κατά τα προβλεπόμενα από το ενωσιακό δίκαιο³⁵.

β) Σε περίπτωση εντοπισμού ή κατάσχεσης αρχαίων κινητών μνημείων στο εξωτερικό, το Τμήμα Αρχαιοκαπηλίας της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αττικής ενημερώνει την Εισαγγελία Πλημμελειοδικών και τη Δ.Τ.Π.Π.Α. για το ιστορικό της υπόθεσης. Εάν η Δ.Τ.Π.Π.Α. ενημερωθεί από άλλη πηγή (διπλωματικές αρχές, ξένους αρχαιολόγους) για τον εντοπισμό αρχαίων στο εξωτερικό, οφείλει εκείνη να ενημερώσει τις διωκτικές αρχές.

γ) Στη συνέχεια η Γ.Δ.Α.Π.Κ. δια της Δ.Τ.Π.Π.Α. ενημερώνει τις ελληνικές διπλωματικές αρχές στην εκάστοτε χώρα εντοπισμού. Ακολουθεί αλληλογραφία με τις Εφορείες Αρχαιοτήτων για τυχόν εντοπισμό της προέλευσης των αρχαίων, ενώ Έλληνας αρχαιολόγος ή ειδική ομάδα εργασίας συντάσσει, κατόπιν αυτοψίας, έκθεση πραγματογνωμοσύνης, η οποία αποδεικνύει την προέλευση των αντικειμένων. Κατόπιν συστήνεται με Υπουργική απόφαση, κατόπιν γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, τριμελής εκτιμητική επιτροπή για τη σύνταξη πρακτικού εκτίμησης του αρχαίου κινητού μνημείου.

δ) Μετά από την ολοκλήρωση της επιστημονικής και νομικής τεκμηρίωσης του αιτήματος επιστροφής, γίνεται καταρχήν προσπάθεια επίλυσης του θέματος με διαπραγμάτευση μεταξύ των αρμόδιων φορέων των δύο κρατών και με τη συμμετοχή των ελληνικών διπλωματικών αρχών. Η συνδρομή των ελληνικών διπλωματικών αρχών είναι καίρια, καθώς, σύμφωνα και με το άρθρο 7 της Σύμβασης της UNESCO του 1970, τα αιτήματα απόδοσης πολιτιστικών αγαθών που έχουν διακινηθεί παράνομα προβλέπεται να προωθούνται δια της διπλωματικής οδού.

³⁴ Ο.π. σ. 22. Για τη Βάση Δεδομένων Κλαπέντων Έργων Τέχνης (Stolen Works of Art Database) της INTERPOL βλ. <https://www.interpol.int/Crimes/Cultural-heritage-crime/Stolen-Works-of-Art-Database> (τελευταία επίσκεψη: 30-8-2020)

³⁵ Ο.π. σ. 35.

ε) Εφόσον η διαπραγμάτευση αποβεί άκαρπη, ζητείται εκ μέρους του ΥΠ.ΠΟ.Α. από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους να οριστεί δικηγόρος στην αλλοδαπή για την εκπροσώπηση των συμφερόντων του ελληνικού δημοσίου στο εξωτερικό. Σε περίπτωση κατάσχεσης, υποβάλλεται μέσω του ελληνικού Υπουργείου Δικαιοσύνης προς το αντίστοιχο Υπουργείο της χώρας κατάσχεσης αίτημα δικαστικής συνδρομής, συχνά συνοδευόμενο από αίτημα έκδοσης των συλληφθέντων.

στ) Σε περίπτωση αίσιαις έκβασης της διεκδίκησης με θετική απόφαση του αλλοδαπού δικαστηρίου υπέρ της απόδοσης των αρχαίων στο ελληνικό δημόσιο, ακολουθεί η μετάβαση αρχαιολόγου και συντηρητή έργων τέχνης στη χώρα που έχουν εντοπιστεί, για τη συσκευασία τους και τον ασφαλή επαναπατρισμό τους στην Ελλάδα.

Κεφαλαιώδους σημασίας στο χειρισμό υποθέσεων διεκδίκησης και επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων από το εξωτερικό είναι η πλήρης και εμπειριστατωμένη αρχαιολογική τεκμηρίωση εκ μέρους της Γ.Δ.Α.Π.Κ. Έτσι, σε περίπτωση κλαπέντος κινητού μνημείου καταρχήν διερευνάται αν πρόκειται για γνωστό και καταγεγραμμένο αντικείμενο που εκλάπη από μουσείο, συλλογή ή αποθήκη. Στην περίπτωση αυτή το αντικείμενο αναζητείται στο αρχείο κλαπέντων κινητών μνημείων, το οποίο τηρείται και ενημερώνεται από το Τμήμα Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών της Δ.Τ.Π.Π.Α.³⁶ Εφόσον δε συσχετισθεί με κάποιο από τα κλαπέντα που έχουν καταγραφεί στο αρχείο, ερωτώνται οι αρμόδιες περιφερειακές διευθύνσεις της Γ.Δ.Α.Π.Κ. (Μουσεία και Εφορείες Αρχαιοτήτων) αν έχει αφαιρεθεί από μουσείο ή αποθήκη ή είναι προϊόν λαθρανασκαφής από περιοχή αρμοδιότητάς τους. Σε περίπτωση κινητού μνημείου που προέρχεται από λαθρανασκαφή, απαραίτητη είναι η εμπειριστατωμένη τεκμηρίωση της προέλευσής του, η οποία συνίσταται αφενός στο συσχετισμό του με συγκεκριμένη λαθρανασκαφή αφετέρου στη σύγκρισή του με άλλα παρόμοια ευρήματα από γνωστή και τεκμηριωμένη ανασκαφή που διενεργήθηκε στην ίδια περιοχή (Μούλιου 2008, 180). Ιδιαίτερα βοηθητική είναι η σχολαστική τήρηση και ενημέρωση αρχείου υποθέσεων

³⁶ ΠΔ 4/2018 άρθρο 21 παρ. 1 στστ, σύμφωνα με το οποίο το Τμήμα είναι υπεύθυνο για «την τήρηση και ενημέρωση των αρχείων κλαπέντων ή υπεξαιρεθέντων κινητών μνημείων, των λαθρανασκαφών ή των παράνομων ανελκύσεων, των κατασχεθέντων κινητών μνημείων, των προσώπων που εμπλέκονται στην παράνομη απόκτηση και διακίνηση κινητών μνημείων».

λαθρανασκαφών, το οποίο συνιστά αρμοδιότητα του Τμήματος Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών³⁷ με την αρωγή των περιφερειακών διευθύνσεων της Γ.Δ.Α.Π.Κ. Τα συγκριτικά στοιχεία και τα αποδεικτικά της προέλευσης που θα παρέχονται προς τεκμηρίωση του αιτήματος διεκδίκησης απαιτείται να είναι ακριβή και να συνοδεύονται από βιβλιογραφική τεκμηρίωση.

Εξίσου σημαντική με την αρχαιολογική είναι και η νομική τεκμηρίωση του αιτήματος, η οποία βασίζεται στην επίκληση της εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας, όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενα κεφάλαια. Ιδιαίτερα βοηθητικές στο σημείο αυτό είναι οι διμερείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η χώρα μας με άλλες χώρες ή μουσεία του εξωτερικού, κατά την πρόβλεψη του άρθρου 15 της Σύμβασης της UNESCO του 1970. Συγκεκριμένα, το ελληνικό κράτος έχει υπογράψει τρεις σημαντικές συμφωνίες με την Ελβετία, την Κίνα και τις ΗΠΑ, οι οποίες κυρώθηκαν το 2011³⁸, καθώς και με την Τουρκία το 2013³⁹ (Andreadaki-Vlazaki 2014, 17. Nikolentzos et al. 2017, 364). Οι συμφωνίες αυτές προβλέπουν εντατικοποίηση της συνεργασίας σε θέματα αντιμετώπισης παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και η επίκλησή τους σε αιτήματα διεκδίκησης είναι απαραίτητη. Η νομική τεκμηρίωση απαιτεί συντονισμένες, αποτελεσματικές και γρήγορες ενέργειες, ώστε το αίτημα να είναι πλήρες, εμπειρισταωμένο και εντός των προθεσμιών που προβλέπονται από την εθνική και διεθνή νομοθεσία, προκειμένου να μην παραγραφεί (Σταματούδη 2008, 129).

5.2. Περιπτώσεις επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων

Από το 1945 μέχρι το 2008 έχουν καταγραφεί 78 υποθέσεις επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων με ενέργειες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Ο κύριος όγκος καταγράφηκε στη δεκαετία του '90 με 24 υποθέσεις και στην οκταετία 2000-2008 με 29 υποθέσεις (Μπουτοπούλου 2008, 61-63). Από το 2009 έως το 2015, το ΥΠ.ΠΟ.Α. δια της νεοσύστατης Δ.Τ.Π.Π.Α. και χάρη στην επισταμένη παρακολούθηση και τον έλεγχο

³⁷ Ο.π. σ. 47.

³⁸ Πρόκειται, αντίστοιχα, για τους ν. 3915/2011 (ΦΕΚ 19/Α/17-2-2011), ν. 3914/2011 (ΦΕΚ 19/Α/17-2-2011) και ν. 4026/2011 (ΦΕΚ 231/Α/3-11-2011).

³⁹ Πρόκειται για το ν. 4294/2014 (ΦΕΚ 211/Α/30-9-2014).

δημοπρασιών τέχνης και αρχαιοτήτων, χειρίστηκε με επιτυχία 27 περιπτώσεις επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων, τα οποία αποδείχθηκε ότι είχαν εξαχθεί παράνομα από την Ελλάδα. Από αυτές, οι 16 υποθέσεις ολοκληρώθηκαν με επιτυχία κατά τα έτη 2014 και 2015, με αποτέλεσμα τον επαναπατρισμό 10.095 πολιτιστικών αγαθών. Οι περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνουν αρχαιότητες που είχαν εξαχθεί παράνομα από την ελληνική επικράτεια, εθελοντικές επιστροφές πολιτιστικών αγαθών τόσο από ιδρύματα όσο και από ιδιώτες καθώς και υποθέσεις που ευοδώθηκαν έπειτα από μακρές και συχνά εξαντλητικές διαπραγματεύσεις και διαδικασίες (Nikolentzos et al. 2017, 367).

Ακολουθεί η παράθεση ορισμένων περιπτώσεων επαναπατρισμού αρχαίων κινητών μνημείων, προερχόμενων είτε από κλοπή είτε από παράνομη διακίνηση έπειτα από λαθρανασκαφή, με έμφαση στις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν. Μέσα από τις περιπτώσεις αυτές παρακολουθείται αφενός η μεταστροφή της πολιτικής απόκτησης έργων τέχνης από τα μεγάλα μουσεία του εξωτερικού κατά την τελευταία δεκαετία, αφετέρου η ανάπτυξη και ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας και η αποτελεσματικότερη δράση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.

α) Επαναπατρισμός κλαπέντων κινητών μνημείων από το αρχαιολογικό μουσείο Αρχαίας Κορίνθου (2001)

Τη νύχτα της 12ης Απριλίου 1990 έγινε διάρρηξη του αρχαιολογικού μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου. Οι δράστες, έξι τον αριθμό, αφού ακινητοποίησαν το μοναδικό νυχτοφύλακα, απέσπασαν από το μουσείο 271 αρχαία αντικείμενα. Τα κλοπιμαία εξήχθησαν στο Μαϊάμι της Φλόριντα, όπου παρέμειναν κρυμμένα μέχρι το 1997, οπότε βγήκαν σε δημοπρασία. Ευτυχώς την επαύριο της κλοπής, χάρη σε έγκαιρη επέμβαση της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής, η οποία διενεργεί ανασκαφές στην Αρχαία Κόρινθο, συντάχθηκε λεπτομερής κατάλογος των κλεμμένων αντικειμένων, μαζί με φωτογραφίες τους, ο οποίος στη συνέχεια κυκλοφόρησε στο περιοδικό *IFAR*. Ο δημοσιευμένος κατάλογος διανεμήθηκε σε όλα τα μεγάλα μουσεία και τους αρχαιοπώλες του εξωτερικού. Η δημοσιοποίηση που έλαβε η υπόθεση ήταν που συνέβαλε τα μέγιστα

στον εντοπισμό των κλεμμένων κινητών μνημείων, όταν ορισμένα από αυτά εμφανίστηκαν για πρώτη φορά σε δημοπρασία του γνωστού οίκου Christie's. Η έγκαιρη επέμβαση του FBI που βασίστηκε στην ταύτιση των αντικειμένων αυτών, οδήγησε στον εντοπισμό τους. Οι κλεμμένες αρχαιότητες επιστράφηκαν το 2001 στο αρχαιολογικό μουσείο Αρχαίας Κορίνθου (Αποστολίδης 2006. Brodie 2014, 73).

Η περίπτωση της κλοπής του αρχαιολογικού μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου υπογραμμίζει την ανάγκη για επαρκή φύλαξη των μουσείων και για άμεση λεπτομερή καταγραφή και δημοσιοποίηση των περιπτώσεων κλοπής, τη σημασία της διακρατικής συνεργασίας των διοικητικών και δικαστικών αρχών καθώς και την ύπαρξη υποστηρικτικού σε όλα αυτά νομικού-θεσμικού πλαισίου.

β) Επαναπατρισμός αρχαίων κινητών μνημείων από το Μουσείο J. Paul Getty (2007, 2011, 2014)

Από το 1995 το ΥΠ.ΠΟ. διεκδικούσε τέσσερα αρχαία αντικείμενα από το Μουσείο J. Paul Getty: α) τμήμα μαρμάρινου ανάγλυφου από τη Θάσο, το οποίο είχε κλαπεί από αποθήκη ανασκαφής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, β) μία ενεπίγραφη στήλη προερχόμενη από λαθρανασκαφές στην περιοχή της Βοιωτίας, γ) μαρμάρινο άγαλμα κόρης από παριανό μάρμαρο και δ) ένα χρυσό στεφάνι, προϊόν λαθρανασκαφής στη Μακεδονία. Επί σειρά ετών η ελληνική πλευρά επεδίωκε την εξεύρεση λύσης δια της διπλωματικής οδού, μέσω συνεννοήσεων με τον δικηγόρο του Ιδρύματος και μέσω αλληλογραφίας με τη Marion True, επιμελήτρια του Μουσείου Getty. Η πρακτική αυτή, ωστόσο αποδείχθηκε ατελέσφορη, λόγω της κωλυσιεργίας του αμερικανικού ιδρύματος στην εξέταση του αιτήματος.

Σημείο-καμπή στην υπόθεση της διεκδίκησης αποτέλεσε η εξάρθρωση από τις ιταλικές αρχές διεθνούς κυκλώματος αρχαιοκαπηλίας, το οποίο από τη δεκαετία του '60 τροφοδοτούσε παράνομα πολλά μεγάλα μουσεία του εξωτερικού, μεταξύ των οποίων και το Μουσείο J. Paul Getty. Το σκάνδαλο που ξέσπασε το 2005 και οδήγησε στην παραπομπή της Marion True σε δίκη στην Ιταλία, με την κατηγορία της αγοράς, για λογαριασμό του μουσείου, αρχαίων αντικειμένων που είχαν διακινηθεί παράνομα από τη

χώρα και η συνακόλουθη παραίτησή της από επιμελήτρια του Μουσείου Getty, λόγω βεβαιωμένης διασύνδεσής της με μέλη του κυκλώματος αρχαιοκαπηλίας⁴⁰, συνέβαλε στη διεθνή προβολή της ελληνικής διεκδίκησης. Οι ελληνικές αρχές προχώρησαν συνισταμένα σε επιστημονική και νομική τεκμηρίωση του αιτήματος επιστροφής των τεσσάρων αντικειμένων. Οι εκτενείς διαπραγματεύσεις των ελληνικών αρχών με τη νέα διεύθυνση του Μουσείου Getty κατέληξαν σε επιστροφή αρχικά της βοιωτικής στήλης και του αναγλύφου από τη Θάσο τον Αύγουστο του 2006. Η επιστροφή του χρυσού στεφανιού και της μαρμάρινης κόρης πραγματοποιήθηκαν έξι μήνες αργότερα, έπειτα από τη συλλογή και επίδειξη, εκ μέρους των ελληνικών και ιταλικών δικωκτικών αρχών, αδιάσειστων στοιχείων ότι αποτελούσαν και αυτά προϊόντα λαθρανασκαφών σε περιοχές της ελληνικής επικράτειας. Στην υπόθεση αυτή, σημαίνοντα ρόλο έπαιξε αφενός η συντονισμένη κινητοποίηση των δικωκτικών αρχών Ελλάδας και Ιταλίας, οι οποίες παρείχαν τα τεκμήρια παράνομης απόκτησης μέσω λαθρανασκαφών για τη στοιχειοθέτηση του αιτήματος διεκδίκησης αφετέρου οι ενέργειες της πολιτικής ηγεσίας, οι οποίες πρόβαλλαν διεθνώς το δίκαιο αίτημα. Αναφέρουμε εδώ ότι στις 4 Δεκεμβρίου 2006, μια μέρα πριν από την ανακοίνωση της απόφασης επιστροφής των δύο αντικειμένων, ο τότε Υπουργός Πολιτισμού κατέθεσε εκ μέρους και με πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης ψήφισμα στον ΟΗΕ, σχετικά με «την επιστροφή, ή απόδοση πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσης τους»⁴¹, το οποίο έγινε ομόφωνα δεκτό (Δελτίο Τύπου 2006).

Στο πλαίσιο μεταστροφής της πολιτικής του Μουσείου Getty έπειτα από το σκάνδαλο του 2005, υπογράφηκε το Σεπτέμβριο του 2011 Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ του Έλληνα Υπουργού Πολιτισμού και του αμερικανικού μουσείου. Σύμφωνα με το Μνημόνιο, το Μουσείο Getty δεσμευόταν να διενεργεί έλεγχο της νόμιμης προέλευσης των αρχαιοτήτων που σκόπευε να αποκτήσει, αποκλείοντας όσες είχαν προέλθει από λαθρανασκαφή και παράνομη διακίνηση, ενώ η ελληνική πλευρά αναλάμβανε, ως αντάλλαγμα, την υποχρέωση να συνεισφέρει στη διοργάνωση εκθέσεων από το

⁴⁰ Για τη συμβολή του διεθνούς αυτού δικτύου αρχαιοκαπηλίας και παράνομης διακίνησης έργων τέχνης στον εμπλουτισμό των συλλογών γνωστών μουσείων της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ, καθώς και την εξάρθρωσή του βλ. Αποστολίδης 2006.

⁴¹ Ψήφισμα 61/52, διαθέσιμο στον ιστότοπο:

http://www.unesco.org/culture/laws/pdf/UNGA_resolution6152.pdf (τελευταία επίσκεψη: 31-8-2020).

αμερικανικό μουσείο με το δανεισμό κινητών μνημείων κατά τα οριζόμενα στο ν. 3028/2002. Ως ένδειξη καλής θέλησης, το Μουσείο Getty επέστρεψε στο ελληνικό Δημόσιο δύο σημαντικά κινητά μνημεία που είχε στην κατοχή του, τα οποία είχαν σαφώς προέλθει από παράνομη διακίνηση και είχαν αγοραστεί από το μουσείο μετά από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης της UNESCO του 1970⁴² (Andreadaki-Vlazaki 2014, 19). Με το Μνημόνιο Συνεργασίας το Μουσείο Getty εγκαινίασε μια νέα πολιτική απόκτησης αντικειμένων συμμορφωμένη με τον Διεθνή Κώδικα Δεοντολογίας για τα Μουσεία του ICOM, η οποία προσανατολιζόταν προς την προώθηση των ανταλλαγών και της συνεργασίας. Στο πλαίσιο αυτό επιστράφηκε στη Ελλάδα το 2014, κατόπιν αιτήματός της, βυζαντινό χειρόγραφο από την Ι.Μ. Αγ. Διονυσίου του Αγ. Όρους, το οποίο είχε κλαπεί κατά τη δεκαετία του '60 και είχε περιέλθει στην ιδιοκτησία του αμερικανικού μουσείου το 1983 (Nikolentzos et al. 2017, 370).

γ) Επαναπατρισμός 118 αργυρών νομισμάτων έπειτα από κατάσχεσή τους από τις τελωνειακές αρχές της Ελβετίας (2013)

Το Μάιο του 2013 αποδόθηκαν στο ελληνικό δημόσιο 118 αργυρά νομίσματα του πρώτου μισού του 4ου αι. π.Χ., τα οποία είχαν κατασχεσει οι ελβετικές τελωνειακές αρχές το 2011 από ιδιώτη βελγικής υπηκοότητας, ο οποίος διέμενε μόνιμα στην Ελλάδα. Η κατάσχεση έλαβε χώρα με συντονισμένη δράση των ευρωπαϊκών τελωνειακών αρχών. Οι ελληνικές αρχές ανταποκρίθηκαν άμεσα απευθύνοντας επιστημονικά και νομικά τεκμηριωμένο αίτημα επαναπατρισμού τους (Andreadaki-Vlazaki 2014, 20). Το αίτημα βασίστηκε στο αρχαιολογικό πόρισμα περί προέλευσης των νομισμάτων από λαθρανασκαφή σε περιοχή της Βόρειας Ελλάδας. Με τον διορισμό πληρεξουσίου δικηγόρου του ελληνικού δημοσίου, τη συνεργασία της Ελληνικής Πρεσβείας στη Βέρνη, του Ομοσπονδιακού Γραφείου Πολιτισμού καθώς και των τελωνειακών αρχών των δύο χωρών, επιτεύχθηκε η εξωδικαστική επίλυση του θέματος και ξεκίνησαν οι

⁴² Πρόκειται για θραύσμα ανάγλυφης στήλης, το οποίο συγκολλάται με θραύσμα που φυλάσσεται στο Μουσείο Κανελλοπούλου και για τμήμα σημαντικής ενεπίγραφης στήλης προερχόμενης από τον αρχαίο αττικό δήμο του Θορικού. Περισσότερα για το έτος κτήσης τους από το αμερικανικό μουσείο βλ. στο https://www.artsjournal.com/culturegr/2011/09/two_more_getty_give-backs_to_g.html (τελευταία επίσκεψη: 1-9-2020).

διατυπώσεις της επιστροφής του ιδιαίτερος σημαντικού νομισματικού θησαυρού (Καθημερινή 2013).

Ισχυρό εργαλείο για την επιτυχή έκβαση της υπόθεσης αποτέλεσε η διμερής συμφωνία «περί εισαγωγής, διαμετακόμισης και επαναπατρισμού πολιτιστικών αγαθών» που είχε υπογραφεί το 2007 μεταξύ Ελλάδας και Ελβετίας, η οποία διευκόλυνε την άμεση επιστροφή ελληνικών πολιτιστικών αγαθών που είχαν εντοπιστεί ή κατασχεθεί στη Ελβετία⁴³.

δ) *Επαναπατρισμός δύο κινητών μνημείων από το Badisches Landesmuseum της Καρλσρούης (2014)*

Το Μάιο του 2014 περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού Δημοσίου δύο αρχαιότητες της πρωτοκυκλαδικής περιόδου, οι οποίες αποτελούσαν τμήμα της συλλογής του Badisches Landesmuseum της Καρλσρούης. Η συγκεκριμένη υπόθεση διεκδίκησης άνοιξε τον Οκτώβριο του 2011, όταν το γερμανικό μουσείο ζήτησε από το τότε ΥΠ.ΠΟ. τον δανεισμό κυκλαδικών αντικειμένων για την διοργάνωση έκθεσης αφιερωμένης στον κυκλαδικό πολιτισμό. Η ελληνική πλευρά ζήτησε να της δοθεί κατάλογος των αρχαίων της έκθεσης, ώστε να εξετάσει αν υπάρχουν ανάμεσά τους παράνομα αποκτηθέντα αντικείμενα. Στο μεταξύ, λίγους μήνες νωρίτερα, ο sir Colin Renfrew, ανασκαφέας της Κέρου, σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών είχε προτρέψει τις ελληνικές αρχές να διεκδικήσουν τις αρχαιότητες που είχε στην κατοχή του το συγκεκριμένο γερμανικό μουσείο, αναφερόμενος ειδικότερα στα δύο αυτά αντικείμενα, τα οποία είχαν αποκτηθεί μετά από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης της UNESCO του 1970 (Σύκκα 2014).

Το ΥΠ.ΠΟ. ξεκίνησε τη διαδικασία του επαναπατρισμού καταθέτοντας επίσημο αίτημα επιστροφής των δύο αρχαιοτήτων, ενός μαρμάρινου ειδωλίου και ενός «τηγανόσχημου» σκεύους, τα οποία σαφώς είχαν προέλθει από λαθρανασκαφή σε νησί των Κυκλάδων

⁴³ Ο.π. σ. 52. Η κύρωση της Σύμβασης της UNESCO του 1970 από την Ελβετία το 2003 και η συνακόλουθη υπογραφή της διμερούς συμφωνίας με την Ελλάδα υπήρξαν καθοριστικής σημασίας για τις προσπάθειες καταστολής της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, καθώς η Ελβετία ως τότε αποτελούσε κύριο διαμετακομιστικό κόμβο και σημείο «ξεπλύματος» παράνομα εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών. Βλ. σχετικά Αποστολίδης 2006.

μάλλον κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Nikolentzos et al. 2017, 368). Η νομική τεκμηρίωση βασίστηκε στην πρόβλεψη του άρθρου 7 της Σύμβασης της UNESCO του 1970, κατά την οποία απαγορεύεται η απόκτηση κλαπέντων ή παράνομα εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών από μουσείο ή πολιτιστικό ίδρυμα κράτους-μέλους μετά από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης. Ο ίδιος ο τότε διευθυντής του γερμανικού μουσείου είχε παραδεχτεί ότι τα αρχαία αντικείμενα είχαν αγοραστεί με δημόσια κεφάλαια το 1975, τέσσερα μόλις χρόνια από τη θέση σε ισχύ της Διεθνούς Σύμβασης, συνεπώς το μουσείο τις κατείχε παράνομα (Σύκκα 2014).

5.3. Η συμβολή της διοίκησης στην καταστολή της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών: συμπεράσματα και προτάσεις βελτίωσης

Από τις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν συνάγεται ότι κεφαλαιώδους σημασίας είναι η συντονισμένη συνεργασία της διοίκησης με τις διοικητικές, δικαστικές και διπλωματικές αρχές στην προώθηση των αιτημάτων διεκδίκησης επιστροφής πολιτιστικών αγαθών. Επιπλέον, η ανάπτυξη δικτύου διεθνούς συνεργασίας μέσω διακρατικών συμφωνιών στο προστατευτικό πλαίσιο που έχει καθοριστεί από το διεθνές δίκαιο αλλά και μέσω της συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς συμβάλλει τα μέγιστα στην καταπολέμηση του εγκληματικού δικτύου αρχαιοκαπηλίας και παράνομου εμπορίου πολιτιστικών αγαθών (Andreadaki-Vlazaki 2014, 17-18. Nikolentzos et al. 2017, 364). Ο ρόλος της διοίκησης στον αγώνα αυτό είναι συντονιστικός, κατά συνέπεια στο οπλοστάσιό της θα πρέπει να συγκαταλέγονται βάσεις δεδομένων, οι οποίες να συνδέονται με τα αρχεία των διοικητικών αρχών και επαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο να μπορεί να παρέχει την απαραίτητη αρχαιολογική και νομική τεκμηρίωση και να υποστηρίζει τις απαραίτητες ενέργειες σε διεθνές επίπεδο. Για το λόγο αυτό, το προσωπικό της Γ.Δ.Α.Π.Κ. συμμετέχει σε συναντήσεις και επιμορφωτικά σεμινάρια που διοργανώνονται κατά καιρούς από διεθνείς διοικητικές αρχές, στις οποίες γίνεται ανταλλαγή τεχνογνωσίας και προτείνονται καλές πρακτικές (Nikolentzos et al. 2017, 364).

Ως προς τη βελτίωση της δράσης της διοίκησης, θα είχαμε να προτείνουμε τα εξής:

α) Απαραίτητος είναι ο ψηφιακός μετασχηματισμός της Δ.Τ.Π.Π.Α., ώστε η δράση της να καταστεί πιο αποτελεσματική. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάπτυξη μιας ενιαίας βάσης δεδομένων, η οποία θα συμπεριλάβει όλα τα αρχεία που διαχειρίζεται η Διεύθυνση και θα εμπλουτίζεται διαρκώς. Η βάση αυτή θα πρέπει, στο πλαίσιο της διαλειτουργικότητας, να συνδέεται με όλες τις βάσεις δεδομένων των διεθνών οργανισμών και των διοικητικών αρχών άλλων χωρών αλλά και με το πληροφοριακό σύστημα του Εθνικού Αρχείου Μνημείων, κατά τα πρότυπα της ηλεκτρονικής τράπεζας δεδομένων που έχει αναπτυχθεί από την ιταλική υπηρεσία δίωξης αρχαιοκαπηλίας⁴⁴.

β) Καθώς η εξάρθρωση των δικτύων αρχαιοκαπηλίας και παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών απαιτεί τη στενή συνεργασία των διοικητικών και των διοικητικών αρχών, ιδιαίτερα βοηθητική θα μπορούσε να καταστεί η υπαγωγή του Τμήματος Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας στο ΥΠ.ΠΟ.Α. με άμεση υπαγωγή της στον Υπουργό, κατά τα πρότυπα της δομής της αντίστοιχης υπηρεσίας της Ιταλίας, η οποία έχει ομολογουμένως εντυπωσιακή δράση. Η αντίστοιχη υπηρεσία της γείτονος χώρας έχει αναπτύξει περιφερειακή δομή και συνεργασία με όλα τα σώματα ασφαλείας, της παρέχεται δικαστική συνδρομή από τις νομικές υπηρεσίες του κράτους και η απαραίτητη επιστημονική τεκμηρίωση από αρχαιολόγους και ιστορικούς τέχνης, ενώ διαθέτει ελικόπτερο, σκάφη και ειδικευμένους δύτες για να εντοπίζει έγκαιρα τη δράση λαθρανασκαφών (Κοντράρου-Ράσσια 2006). Η υπαγωγή της υπηρεσίας Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας στο ΥΠ.ΠΟ.Α. θα συντελούσε στη μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, στην άμεση ανταλλαγή πληροφοριών και στην ταχύτερη συνεννόηση μεταξύ διοικητικών και διοικητικών αρχών.

Οι δύο παραπάνω προτάσεις αναμφίβολα θα συντελέσουν στην απλούστευση και την επίσπευση των διοικητικών διαδικασιών, συντελώντας στην έγκαιρη και

⁴⁴ Στην τράπεζα δεδομένων της ιταλικής υπηρεσίας καταγράφονται όλες οι πληροφορίες για καθένα από τα εκθέματα μουσείων και ιδιωτικών συλλογών, όπως και περιοδικών εκθέσεων, καθώς και τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά, που αναζητούνται σε συνεργασία με τις αστυνομικές αρχές άλλων χωρών και με την INTERPOL (Κοντράρου-Ράσσια 2006). Η τράπεζα περιλαμβάνει τη βάση δεδομένων «Λεονάρντο», τον μεγαλύτερο κατάλογο κλεμμένων έργων τέχνης στον κόσμο με περισσότερες από δύο εκατομμύρια καταχωρήσεις. Στα πρότυπα της βάσης αυτής ξεκίνησε το 2011 το στήσιμο αντίστοιχης βάσης της INTERPOL (Παπαδόπουλος 2019α).

αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση υποθέσεων κλοπής και παράνομης διακίνησης κινητών μνημείων καθώς και στην προώθηση αιτημάτων επιστροφής μνημείων.

Συμπεράσματα

Παρά τις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για την πάταξή του, το παράνομο εμπόριο πολιτιστικών αγαθών εξακολουθεί να ανθεί, γεγονός που πρέπει να θέτει τους διεθνείς οργανισμούς και τις κρατικές αρχές σε διαρκή επαγρύπνηση. Η παρούσα εργασία επιχείρησε να καταδείξει αφενός την σημασία του νομικού-θεσμικού πλαισίου στην εξασφάλιση επαρκούς προστασίας της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς αφετέρου την ανάγκη ανάπτυξης διεθνούς δικτύου συνεργασίας των κρατών για την αποτελεσματική καταστολή του υπερεθνικού δικτύου παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών.

Τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

α) Οι Διεθνείς Συμβάσεις που εξετάστηκαν θέτουν γενικούς κανόνες, οι οποίοι ωστόσο δεν έχουν δεσμευτική ισχύ για τα κράτη που τις έχουν υπογράψει, εάν αυτά δεν προβούν στη διαδικασία κύρωσης των Συμβάσεων και σε συνακόλουθη ενσωμάτωσή τους στο εθνικό τους δίκαιο. Αναφέρουμε το παράδειγμα της Σύμβασης του UNIDROIT, η οποία, αν και συνιστά ένα σημαντικό νομικό κείμενο, εντούτοις παραμένει ανεφάρμοστη στην πράξη, καθώς δεν έχει κυρωθεί από τα κράτη «εισαγωγής» πολιτιστικών αγαθών. Ωστόσο η αξία των Διεθνών Συμβάσεων έγκειται κυρίως στο ηθικό βάρος που φέρουν, το οποίο με τον καιρό παίρνει τη μορφή διεθνούς εθιμικού κανόνα που οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τα κράτη στη διαμόρφωση του εθνικού τους δικαίου. Τυπικό παράδειγμα συνιστά η Σύμβαση της UNESCO του 1970, η οποία έχει ασκήσει τεράστια επίδραση στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών, καθώς και στη λειτουργία των μουσείων και της αγοράς τέχνης.

β) Το ενωσιακό δίκαιο, με τη δυνατότητα που διαθέτει να επιβάλλει κανόνες δικαίου στα κράτη-μέλη, έχει συντελέσει, μέσω της Οδηγίας 2014/60/ΕΕ, στην εναρμόνιση της νομοθεσίας αναφορικά με την επιστροφή παράνομα διακινηθέντων πολιτιστικών αγαθών

εντός της Ε.Ε., ενσωματώνοντας σε μεγάλο βαθμό τις προβλέψεις της Διεθνούς Σύμβασης του UNIDROIT. Ωστόσο, η ένταση μεταξύ της αρχής περί ελεύθερης διακίνησης αγαθών στην ενιαία αγορά της Ε.Ε. και της ιδιαίτερης φύσης των πολιτιστικών αγαθών, τα οποία χρήζουν αυξημένης νομικής προστασίας, έχουν ως αποτέλεσμα αφενός να έχουν αφεθεί εκτός νομοθετικής πρόβλεψης τα πολιτιστικά αγαθά που προέρχονται από λαθρανασκαφές αφετέρου να μην ελέγχονται οι οίκοι δημοπρασιών πολιτιστικών αγαθών ως προς την επίδειξη της δέουσας επιμέλειας. Συνεπώς, το ενωσιακό δίκαιο απέχει πολύ από την παροχή πλήρους και επαρκούς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών-μελών από την παράνομη διακίνηση.

γ) Η Ελλάδα, ως χώρα εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, η οποία έχει διαχρονικά υποστεί λεηλασία της πλούσιας πολιτιστικής της κληρονομιάς, έχει αναπτύξει ιδιαίτερα αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο προστασίας αυτής, το οποίο, μεταξύ άλλων, ρυθμίζει λεπτομερειακά το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τη διακίνηση των κινητών μνημείων. Ο ν. 3028/2002 ουσιαστικά αναγνωρίζει το δικαίωμα κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών σχεδόν αποκλειστικά στο ελληνικό δημόσιο, ενώ ως προς το ζήτημα της διακίνησής τους, αφενός επιχειρεί να ενθαρρύνει την εισαγωγή τους αφετέρου καθιστά στην πράξη απαγορευτική την εξαγωγή τους από τη χώρα. Οι ποινικές διατάξεις του ν. 3028/2002 σε συνδυασμό με τις προβλέψεις του ν. 3658/2008 παρείχαν μέχρι πρότινος διευρυμένη δικαστική προστασία στα πολιτιστικά αγαθά. Ο υποβιβασμός, ωστόσο, του κακουργηματικού χαρακτήρα των εγκλημάτων που αφορούν στην πολιτιστική κληρονομιά σε πλημμεληματικό, όπως προβλέπεται από τον νέο Ποινικό Κώδικα, οπωσδήποτε υπονομεύει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας.

δ) Ο ρόλος της δημόσιας διοίκησης στην πάταξη της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών είναι καθοριστικός, καθώς καλείται να διαχειριστεί πραγματικές περιπτώσεις αρχαιοκαπηλίας, κλοπής και παράνομης εμπορίας, επικαλούμενη τα νομικά κείμενα και συνεργαζόμενη με εγχώριες και διεθνείς διωκτικές και δικαστικές αρχές καθώς και με τις διπλωματικές αρχές της χώρας. Για το λόγο αυτό απαιτείται εκ μέρους της ευελιξία, έγκαιρος συντονισμός και ταχεία αντίδραση. Σε αυτό το πλαίσιο, η σύσταση της Δ.Τ.Π.Π.Α., σύμφωνη με τις επιταγές των κυρωμένων από τη χώρα μας

διεθνών συμβάσεων και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας⁴⁵, και η αποτελεσματική δράση της κατά την τελευταία δεκαετία έχουν συμβάλλει καίρια στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Βήματα μένουν ακόμα να γίνουν προκειμένου να προωθηθεί ο ψηφιακός μετασχηματισμός της, η επαρκής στελέχωσή της, καθώς και η διασύνδεσή της με τις αρμόδιες ελληνικές διωκτικές αρχές.

⁴⁵ Άρθρο 5 Διεθνούς Σύμβασης της UNESCO του 1970. Άρθρα 4-5 Οδηγίας 2014/60/ΕΕ.

Βιβλιογραφία

Πρωτογενείς πηγές

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους» , Αθήνα, 27-10-2015. Διαθέσιμο στον ιστότοπο:

<http://www.opengov.gr/cultureathl/wp-content/uploads/downloads/2015/11/aitiologikhepistrofi.pdf> (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020)

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών», Αθήνα, 12-6-2007. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/M-POLAGATH-eis.pdf> (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020)

Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», Αθήνα, 21-5-2002. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/g-arxaio.eis_1.pdf (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο 2014, «Οδηγία 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 , σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 (αναδιατύπωση)», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, τ. L 159, της 28-5-2014.

Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία 2009, ICOM-Ελληνικό Τμήμα. Διαθέσιμο στον ιστότοπο:

http://icom-greece.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/38/2018/12/code-of-ethics_GR_01.pdf (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020)

Νόμος 1103/1980 «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 17ην Νοεμβρίου 1970 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως αφορώσης εις τα ληπτέα μέτρα δια την απαγόρευσιν και παραμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών», ΦΕΚ 297/Α/29-12-1980.

Νόμος 3028/2002 «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», ΦΕΚ 153/Α/28-6-2002.

Νόμος 3348/2005 «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005.

Νόμος 3658/2008 «Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 70/Α/22-4-2008.

Νόμος 4355/2015 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών, που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 178/Α/18-12-2015.

Νόμος 4619/2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019.

Προεδρικό Διάταγμα 133/1998 «Σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους-μέλους σε συμμόρφωση με την οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15ης Μαρτίου 1993, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την οδηγία 96/100/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Φεβρουαρίου 1997», ΦΕΚ 106/Α/19-5-1998.

Προεδρικό Διάταγμα 4/2018 «Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού», ΦΕΚ 7/Α/22-1-2018.

Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 1992, «Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3911/92 του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 1992 σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, τ. L 395, της 31-12-1992, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, τ. L 74/74, της 27-3-1993.

Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 1993, «Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15ης Μαρτίου 1993 σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους μέλους», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, τ. L 159, της 28-5-2014.

UNESCO 2015. Operational Guidelines for the Implementation of the Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (UNESCO, Paris, 1970). 18-20 May.

Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/operational-guidelines> (τελευταία επίσκεψη: 7-9-2020)

Άρθρα-Μελέτες-Μονογραφίες

Ελληνικά

Αποστολίδης, Α. 2006. *Αρχαιοκαπηλία και Εμπόριο Αρχαιοτήτων, Μουσεία, Έμποροι Τέχνης, Οίκοι Δημοπρασιών, Ιδιωτικές Συλλογές*, Αθήνα, εκδόσεις ΑΓΡΑ

Βέργου, Μ. 2016. «Η προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών: Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Ελληνικό Δίκαιο», *Νομικό Βήμα* 64, σσ. 1058-1083

Βρέλλης, Σ. 2008. «Η Σύμβαση του Unidroit της 24.6.1995 για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά» στο: Μπουτοπούλου, Σ., Μούλιου, Μ.,

Καλλιώδη, Σ., Σακελλιάδης, Β. (επιμ.) *Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση και η διεκδίκησή τους*, Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, σσ. 93-97

Δελλής, Γ. Ι. 2004. «Διακίνηση πολιτιστικών αγαθών: η ευαίσθητη ισορροπία μεταξύ κρατικού προστατευτισμού και (φιλ)ελεύθερης κυκλοφορίας», στο: Ε. Τροβά (επιμ.), *Η Πολιτιστική Κληρονομιά και το Δίκαιο*, Πρακτικά Συνεδρίου, 3-4 Ιουνίου 2003. Αθήνα Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλας, σσ. 211-234

Καζανάς, Α.Τ. 2010. *Η ποινική προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς: το προστατευόμενο έννομο αγαθό και η επίδρασή του στο αξιόποιο των εγκλημάτων του ν. 3028/2002* (Διδ. Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29881> (τελευταία επίσκεψη: 27/8/2020)

Μούλιου, Μ. 2008. «Χειρισμός υποθέσεων επαναπατρισμού πολιτιστικών αγαθών» στο: Μπουτοπούλου, Σ., Μούλιου, Μ., Καλλιώδη, Σ., Σακελλιάδης, Β. (επιμ.) *Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση και η διεκδίκησή τους*. Πρακτικά Δημερίδας, Νέο Μουσείο Ακρόπολης, 24 και 25 Σεπτεμβρίου 2008. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, σσ. 179-183

Μπάνου, Ε. 2008. «Από το όραμα στην πράξη: Η περίπτωση επαναπατρισμού αρχαιοτήτων από τη συλλογή της Shelby White» στο: Μπουτοπούλου, Σ., Μούλιου, Μ., Καλλιώδη, Σ., Σακελλιάδης, Β. (επιμ.) *Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση και η διεκδίκησή τους*. Πρακτικά Δημερίδας, Νέο Μουσείο Ακρόπολης, 24 και 25 Σεπτεμβρίου 2008. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, σσ. 145-50

Μπουτοπούλου, Σ. 2008. «Δέσμη μέτρων και ενεργειών της Διεύθυνσης Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων για την Προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση: Διαπιστώσεις – επισημάνσεις» στο: Μπουτοπούλου, Σ., Μούλιου, Μ., Καλλιώδη, Σ., Σακελλιάδης, Β. (επιμ.) *Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση και η διεκδίκησή τους*. Πρακτικά

Δημερίδας, Νέο Μουσείο Ακρόπολης, 24 και 25 Σεπτεμβρίου 2008. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, σσ. 57-70

Πάντος, Π. 2008, «Δυνατότητες και διαδικασίες διεκδίκησης κατά το εθνικό, κοινοτικό και διεθνές δίκαιο» στο: Μπουτοπούλου Σ., Μούλιου Μ., Καλλιώδη Σ., Σακελλιάδης Β. (επιμ.) *Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση και η διεκδίκησή τους*, Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, σσ. 87-91

Σταματούδη, Ε. 2008, «Ο ρόλος του νομικού στη διεκδίκηση αρχαιοτήτων που έχουν παράνομα ανασκαφεί ή εξαχθεί από τη χώρα» στο: Μπουτοπούλου, Σ., Μούλιου, Μ., Καλλιώδη, Σ., Σακελλιάδης, Β. (επιμ.) *Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών από την παράνομη διακίνηση και η διεκδίκησή τους*. Πρακτικά Δημερίδας, Νέο Μουσείο Ακρόπολης, 24 και 25 Σεπτεμβρίου 2008. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, σσ. 127-131

Ξενόγλωσσα

Andreadaki-Vlazaki, M. 2014. "Return of Cultural Goods and Combat of Illicit Traffic of Cultural Heritage. Building an International Network." in: S. Choulia-Kapeloni (ed.), *Proceedings of the Third International Conference of Experts on the Return of Cultural Property* (Athens, Olympia, October 23–26, 2013). Athens: Archaeological Receipts Fund, pp. 15-23

Boz, Z. 2018. *Fighting the Illicit Trafficking of Cultural Property. A toolkit for European judiciary and law enforcement*. Paris UNESCO. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/movable/pdf/Toolkit.pdf> (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020)

Brodie, N., Renfrew, C. 2005. "Looting and the World's Archaeological Heritage: The Inadequate Response", *Ann. Rev. Anthropol.* 34, pp. 343-361

Brodie, N. 2014. “Auction Houses and the Antiquities Trade” in: S. Choulia-Kapeloni (ed.), *Proceedings of the Third International Conference of Experts on the Return of Cultural Property* (Athens, Olympia, October 23–26, 2013). Athens: Archaeological Receipts Fund, pp. 71-79

Brodie, N. 2017. ‘Virtually gone! The Internet market in antiquities’, in: *Proceedings of the 6th International Conference of Experts on the Return of Cultural Property*. Seoul: Overseas Korean Cultural Heritage Foundation, pp. 190–204

Delepierre, S., Schneider, M. 2015. “Ratification and Implementation of International Conventions to Fight Illicit Trafficking of Cultural Property” in: F. Desmarais (ed.), *Countering Illicit Traffic in Cultural Goods: The Global Challenge of Protecting the World’s Heritage*, Paris: ICOM, pp. 129–40

Nikolentzos, K., Voutsas, K., Koutsothanasis, C. 2017. “What Does It Take to Protect Cultural Property? Some Aspects on the Fight against Illegal Trade of Cultural Goods from the Greek Point of View”. *International Journal of Cultural Property*, 24 (3), pp. 351-376

Papathanassiou, A. 2014. “Monitoring the Implementation of the 1970 UNESCO Convention.” in: S. Choulia-Kapeloni (ed.), *Proceedings of the Third International Conference of Experts on the Return of Cultural Property* (Athens, Olympia, October 23–26, 2013). Athens: Archaeological Receipts Fund, pp. 25–31

Schneider, M. 2014. “The UNIDROIT Convention and the protection of cultural property” in: S. Choulia-Kapeloni (ed.), *Proceedings of the Third International Conference of Experts on the Return of Cultural Property* (Athens, Olympia, October 23–26, 2013). Athens: Archaeological Receipts Fund, pp. 101-106

Stamatoudi, I. 2016. “Greek Law 4355/2015 Implementing Directive 2014/60/EU on the Return of Cultural Objects Unlawfully Removed from the Territory of a Member State”,

Santander Art and Culture Law Review 2/2016 (2), pp. 57-70 (DOI: 10.4467/2450050XSR.16.018.6126)

Άρθρα εφημερίδων-δελτία τύπου

Βαρδάκη, Ε. 2019 . «Μενδώνη: Πρόσω ολοταχώς για το Τατόι», *Το Βήμα* (διαδικτυακή έκδοση), 4 Σεπτεμβρίου. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.tovima.gr/2019/09/04/culture/mendoni-proso-olotaxos-gia-to-tatoi/> (τελευταία επίσκεψη: 15-9-2020)

Δελτίο Τύπου 2006 «Χρονικό της ελληνικής διεκδίκησης και του επαναπατρισμού των τεσσάρων αρχαίων αντικειμένων από το Μουσείο Γκετί του Λος Άντζελες», Γραφείο Τύπου Υπουργείου Πολιτισμού, Αθήνα 11-12-2006. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: www.culture.gr/g_1027 (τελευταία επίσκεψη: 31-8-2020)

Δικαστικό Πρακτορείο Ειδήσεων 2019. «Ηλίας Μπίσιας: Η μετατροπή σε πλημμέλημα των αδικημάτων περί της προστασίας των Αρχαιοτήτων και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», *Δικαστικό Πρακτορείο Ειδήσεων* (διαδικτυακή εφημερίδα), 23 Σεπτεμβρίου. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.dikastiko.gr/articles/ηλίας-μπίσιας-η-μετατροπή-σε-πλημμέλη> (τελευταία επίσκεψη 9-9-2020)

Καθημερινή 2013. «Επιστρέφουν στην Αθήνα 118 αργυρά νομίσματα που είχαν κατασχεθεί στη Ζυρίχη», *Καθημερινή* (διαδικτυακή έκδοση), 31 Μαΐου. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: www.kathimerini.gr/41213/article/epikairothta/ellada/epistrefoyn-sthn-a8hna-118-argyra-nomismata-poy-eixan-katasxe8ei-sth-zyrixh (τελευταία επίσκεψη: 31-8-2020)

Κοντράρου-Ράσσια, Ν. 2006. « Ο στρατηγός των καραμπινιέρων για τα κυκλώματα αρχαιοκαπηλίας «Κλέβουν μέχρι και λείψανα αγίων», *Ελευθεροτυπία* (διαδικτυακή έκδοση), 13 Μαΐου. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.academia.edu/42757170/Η_ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΙΑ_ΚΑΙ_ΤΑ_ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ

Α ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ 2006 (τελευταία επίσκεψη: 2-9-2020)

Παπαδόπουλος, Γ. 2019. «Με ιταλική συνταγή στο κυνήγι των αρχαιοκαπήλων», *Καθημερινή* (διαδικτυακή έκδοση), 4 Μαρτίου.

Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/1012746/article/epikairothta/ellada/me-italikh-syntagh-sto-kynhgi-arxaiokaphlwn> (τελευταία επίσκεψη: 2-9-2020)

Παπαδόπουλος, Γ. 2019. «Αστοχίες στη μάχη για τα αρχαία», *Καθημερινή* (διαδικτυακή έκδοση), 9 Μαΐου.

Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/society/1023127/astochies-sti-machi-gia-ta-archaia> (τελευταία επίσκεψη: 9-9-2020)

Σύκκα, Γ. 2014. «Επαναπατρισμός αρχαιοτήτων από τη Γερμανία», *Καθημερινή* (διαδικτυακή έκδοση), 5 Ιουνίου.

Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/770478/article/epikairothta/ellada/epanapatriismos-arxaiothtwn-aro-th-germania> (τελευταία επίσκεψη: 30-8-2020)

Ιστοσελίδες

ICOM: <https://icom.museum> (τελευταία επίσκεψη: 11-9-2020)

INTERPOL: <https://www.interpol.int> (τελευταία επίσκεψη: 11-9-2020)

Lee Rosenbaum's cultural commentary: <https://www.artsjournal.com/culturegrll>
(τελευταία επίσκεψη: 11-9-2020)

UNESCO-Fight Illicit Trafficking of Cultural Property: <https://en.unesco.org/fighttrafficking> (τελευταία επίσκεψη: 11-9-2020)

UNIDROIT: <https://www.unidroit.org> (τελευταία επίσκεψη: 11-9-2020)

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC): <https://www.unodc.org> (τελευταία επίσκεψη: 11-9-2020)

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι-Διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά κείμενα

α) ν. 1103/1980 (ΦΕΚ Α 297/ 29.12.80) «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 17ην Νοεμβρίου 1970 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως αφορώσης εις τα ληπτέα μέτρα διά την απαγόρευσιν και παρεμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών

Άρθρον πρώτον

Κυρούται και έχει ισχύν νόμου η εις Παρισίους την 17ην Νοεμβρίου 1970 υπογραφείσα Διεθνής Σύμβασις αφορώσα εις τα ληπτέα μέτρα διά την απαγόρευσιν και παρεμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών, της οποίας το κείμενον εις πρωτότυπον εις την Γαλλικήν γλώσσαν και εις μετάφρασιν εις την Ελληνικήν έχει ως ακολούθως :

ΣΥΜΒΑΣΙΣ

Αφορώσα εις τα ληφθησόμενα μέτρα διά την απαγόρευσιν και παρεμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών.

Η Γενική Διάσκεψις της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, συνελθούσα εν Παρισίοις, από 12 Οκτωβρίου μέχρι 14 Νοεμβρίου 1970 εις την δεκάτην έκτην συνεδόν της, Υπομνησκουσα την σημασίαν των διατάξεων της Διακηρύξεως των Αρχων της Διεθνούς Πολιτιστικής Συμπράξεως, η οποία εγένετο δεκτή υπό της Γενικής διασκεψεως κατά την δεκάτην τετάρτην συνεδόν της.

Θεωρούσα ότι η ανταλλαγή πολιτιστικών αγαθών μεταξύ εθνών δι' επιστημονικούς, πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς προάγει την γνώσιν του ανθρωπίνου πολιτισμού, εμπλουτίζει την πολιτιστικήν ζωήν όλων των λαών και γεννά τον αμοιβαίον σεβασμόν και εκτίμησιν μεταξύ των εθνών.

Θεωρούσα ότι τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν βασικόν στοιχείον του πολιτισμού και της πνευματικής καλλιέργειας των λαών και ότι αποκτούν την πραγματική τους αξίαν

μόνον όταν η προελευσίς των, η ιστορία των και το περιβάλλον των καθίστανται γνωστά με την μεγαλύτεραν ακρίβειαν,

Θεωρούσα ότι έκαστον Κράτος έχει το καθήκον να προστατεύει την κληρονομίαν την απαρτιζομένην από τα εις το εδαφός του υφιστάμενα πολιτιστικά αγαθά κατά των κινδύνων κλοπής, λαθραίων ανασκαφών και παρανόμου εξαγωγής,

Θεωρούσα ότι, διά να αποτραπούν οι εν λόγω κίνδυνοι, είναι απαραίτητον κάθε Κράτος να συνειδητοποιήση περισσότερον τας ηθικάς υποχρεώσεις του σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομίας αντού και των άλλων εθνών,

Θεωρούσα ότι τα μουσεεία, αι βιβλιοθήκαι και τα αρχεία ως πολιτιστικά Ιδρύματα, πρέπει να εξασφαλίζουν όπως η συγκρότησις των συλλογών τους βασίζεται επί ηθικών αρχών παγκοσμίως ανεγνωρισμένων,

Θεωρούσα ότι η παράνομος εισαγωγή, εξαγωγή και μεταρίβασις της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών παρεμποδίζει την αμοιβαίαν κατανόησιν μεταξύ των εθνών, την οποίαν η Ουνέσκο έχει καθήκον να ευνοή συνιστώσα, μεταξύ άλλων, εις τα ενδιαφερόμενα Κράτη την σύναψιν διεθνών συμβάσεων προς τον σκοπόν αυτόν.

Θεωρούσα ότι διά να είναι αποτελεσματική αυτή η προστασία της πολιτιστικής κληρονομίας δέον να είναι οργανωμένη τόσο επί του εθνικού όσο και επί του διεθνούς επιπέδου, απαιτεί στενήν συνεργασίαν μεταξύ των Κρατών,

Θεωρούσα ότι η Γενική Διάσκεψις της Ουνέσκο έκαμε δεκτήν ήδη, κατά το 1964, Σύστασιν προς τον σκοπόν αυτόν,

Έχουσα υπ' όψει τας νέας προτάσεις αι οποίαι υπεβλήθησαν εις αυτήν και αφορούν εις την λήσιν μέτρων διά την απαγόρευσιν και παρεμπόδισιν της παρανόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών, ζητήματος όπερ συνιστά το υπ' αριθ. 19 θέμα της ημερησίας διατάξεως της συνόδου,

Έχουσα αποφασίσει, κατά την δεκάτην πέμπτην συνοδόν της, ότι το θέμα αυτό θα απετέλει το αντικείμενον διεθνούς συμβάσεως, Κάνει δεκτήν την παρούσαν Σύμβασιν, σήμερον δεκάτην τετάρτην Νοεμβρίου 1970.

Άρθρον 1

Διά τους σκοπούς της παρούσης Συμβάσεως θεωρούνται ως "πολιτιστικά αγαθά" εκείνα τα οποία, θρησκευτικά η κοσμικά, καθορίζονται υφ' ενός εκάστου των Κρατών ως έχοντα σπουδαιότητα δια την αρχαιολογίαν, την προϊστορίαν, την ιστορίαν, την

φιλολογίαν, την τέχνην η την επιστήμην και τα οποία ανήκουν εις τας ακόλουθους κατηγορίας :

α) συλλογαί και σπάνια δείγματα ζωολογίας, βοτανικής, ορυκτολογίας και ανατομίας, και αντικείμενα τα οποία παρουσιάζουν παλαιοντολογικόν ενδιαφέρον

β) αγαθά αφορώντα εις την ιστορίαν, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας των επιστημών και τεχνολογίας, και την στρατιωτικήν και την κοινωνικήν ιστορίαν, καθώς και εις την ζωήν των εθνικών ηγετών, διανοουμένων, επιστημόνων και καλλιτεχνών και εις τα εθνικής σημασίας γεγονότα.

γ) Ευρήματα αρχαιολογικών ανασκαφών (περιλαμβανομένων των κανονικών και λαθραίων) η αρχαιολογικών ανακαλύψεων

δ) στοιχεία προερχόμενα εκ του διαμελισμού καλλιτεχνικών η ιστορικών μνημείων η αρχαιολογικών χώρων

ε) αρχαιολογικά αντικείμενα χρονολογούμενα από εκατόν και πλέον ετών, ως επιγραφαί, νομίσματα και εγχάρακτοι σφραγίδες

στ) αντικείμενα εθνολογικού ενδιαφέροντος

ζ) αγαθά καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος ως :

ι) πίνακες, ζωγραφικαί παραστάσεις και σχέδια εξ ολοκλήρου χειροποίητα εφ' οιοδήποτε υποστηρίγματος και εξ οιασδήποτε ύλης (αποκλειομένων των βιομηχανικών σχεδίων και των ειδών χειροτεχνίας των διά χειρός διακεκοσμημένων),

ι) πρωτότυπα προϊόντα αγαματοποιίας και γλυπτικής εξ οιασδήποτε ύλης

ιι) πρωτότυπα έργα χαρακτικής, αποτυπωμάτων και λιθογραφίας

ιiv) πρωτότυπα καλλιτεχνικά σύνολα και καλλιτεχνικά συναρμολογήσεις εκ πάσης ύλης

η) σπάνια χειρόγραφα και αρχέτυπα, παλαιά βιβλία, έγγραφα και εκδόσεις ειδικού ενδιαφέροντος (ιστορικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, φιλολογικού κ.λπ.) είτε μεμονωμένα είτε εις συλλογάς.

θ) γραμματόσημα, χαρτόσημα και παρόμοια, μεμονωμένα η εις συλλογάς

ι) αρχεία, περιλαμβανομένων των φωτογραφικών, φωτογραφικών και κινηματογραφικών αρχείων

κ) αντικείμενα επιπλώσεως χρονολογούμενα από εκατόν και πλέον ετών και αρχαία μουσικά όργανα.

Άρθρον 2

1. Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναγνωρίζουν ότι, η παράνομος εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβασις της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών συνιστούν μίαν εκ των κυρίων αιτιών αι οποίαι

καθιστούν πτωχότεραν την πολιτιστικήν κληρονομίαν των χωρών προελεύσεως των αγαθών αυτών, και ότι η διεθνής συνεργασία συνιστά ένα εκ των πλέον αποτελεσματικών μέσων προστασίας των πολιτιστικών αγαθών εκάστης χώρας έναντι όλων των αναφρομένων κινδύνων.

2. Πρός τον σκοπόν αυτόν τα Κράτη - Μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν να καταπολεμήσουν τας ενεργείας αντάς δια των μέσων τα οποία διαοέτουν, ιδία δε, διά της εξαλείψεως των αιτιών τους, διά της αναστολής της προωθήσεώς των και δια της συμβολής εις την πραγματοποίησιν των αναγκαίων επανορθώσεων.

Άρθρον 3

Είναι παράνομοι η εισαγωγή, εξαγωγή η μεταβίβασις της κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών, αι πραγματοποιούμεναί κατ' αντίθεσιν προς τας διατάξεις, Αθεσπιθείσας υπό των Κρατών Μελών δυνάμει της παρούσης Συμβάσεως.

Άρθρον 4

α Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναγνωρίζουν ότι διά τους σκοπούς της Συμβάσεως, αγαθά τα οποία περιλαμβάνονται εις τας ακόλουθους κατηγορίας αποτελούν τμήμα της πολιτιστικής κληρονομίας εκάστου Κράτους:

α) πολιτιστικά αγαθά προϊόντα της ατομικής η συλλογικής ιδιοφυίας υπηκόων του περί ου πρόκειται Κράτους και πολιτιστικά αγαθά σημαντικά δια το εν λόγω Κράτος δημιουργηθέντα εκτός της επικρατείας του, παρ' αλλοδαπών υπηκόων η παρ απατρίδωνδιαμενόντων εντός της επικρατείας ταύτης

β) πολιτιστικά αγαθά ευρεθέντα εντός του εθνικού εδάφους

γ) πολιτιστικά αγαθά κτηθέντα από αποστολάς αρχαιολογικάς, εθνολογικάς η φυσικών επιστημών, τη συναινέσει των αρμοδίων αρχών της χώρας προελεύσεως των αγαθών αυτών

δ) πολιτιστικά αγαθά αποτελέσαντα αντικείμενον ελευθέρως συναφθεισών ανταλλαγών

ε) πολιτιστικά αγαθά κτηθέντα δωρεάν η αγορασθέντα νομίμως τη συναινέσει των αρμοδίων αρχών της χώρας προελεύσεως των αγαθών αυτών.

Άρθρον 5

Διά να εξασφαλισθή η προστασία των πολιτιστικών των αγαθών έναντι της παρονόμου εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβιβάσεως της κυριότητος, τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν, συμφώνως προς τας προσιδιάζουσας εις εκάστην χώραν συνθήκας, να ιδρύσουν εις την επικρατείαν των μίαν η περισσοτέρας υπηρεσίας, όπου δεν υπάρχουν ήδη, διά την προστασίαν της πολιτιστικής κληρονομίας, εφωδιασμένας με το κατάλληλον προσωπικόν και εις επαρκή αριθμόν ώστε να διασφαλίζονται κατ' αποτελεσματικόν τρόπον αι κατωτέρω απαριθμούμεναι λειτουργίαι :

α) συμβολή εις την επεξεργασίαν των σχεδίων νομοθετικών και ανονιστικών κειμένων, των αποβλεπόντων εις την προστασίαν της πολιτιστικής κληρονομίας και ειδικώς εις την περιστολήν των παρανόμων εισαγωγών, εξαγωγών και μεταβιβάσεων κυριότητος σημαντικών πολιτιστικών αγαθών

β) κατάρτισις και ενημέρωσις, επί τη βάσει εθνικής η απογραφής των προστατευομένων αγαθών, ενός καταλόγου των σημαντικών πολιτιστικών αγαθών δημοσίων και ιδιωτικών των οποίων η εξαγωγή θα καθίστα αισθητώς πτωχοτέραν την εθνικήν πολιτιστικήν κληρονομίαν

γ) προαγωγή της αναπτύξεως η της δημιουργίας επιστημονικών και τεχνικών Ιδρυμάτων (μουσειων, βιβλιοθηκών, αρχείων, χημείων, εργαστηρίων.) αναγκαία διά την εξασφάλισιν της διατηρήσεως και αξιοποιήσεως των πολιτιστικών αγαθών

δ) οργάνωσις του ελέγχου των αρχαιολογικών ανασκαφών, εξασφάλισις της διατηρήσεως πεντός ωρισμένου χώρου" ωρισμένων πολιτιστικών αγαθών και προστασία ωρισμένων περιοχών αι οποίαι προρίζονται διά μελλοντικής αρχαιολογικής ανασκαφάς

ε) θέσπισις, προς όφελος των ενδιαφερομένων (επιμελητών, συλλογέων, αρχαιοπώλων κ.λπ.), κανόνων συμφώνως πός τας ηθικάς αρχάς τας διατυπωμένας εις την παρούσαν Σύμβασιν και επαγρύπνησις δια την τήρησιν αυτών των κανόνων.

στ) λήψις εκπαιδευτικών μέτρων δια την αφύπνισιν και ανάπτυξιν του σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομίας των Κρατών και διάδοσις ώστε να καταστούν ευρέως γνωσταί αι διατάξεις της παρούσης Συμβάσεως.

ζ) μέριμνα ώστε να δίδεται προσιδιάζουσα δημοσιότης εις εκάστην περίπτωσιν εξαφανίσεως οιουδήποτε πολιτιστικον αγαθού.

Άρθρον 6

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναλαμβάνον την υποχρέωσιν :

α) να εκδίδουν ειδικόν πιστοποιητικόν, εις το οποίον το Κράτος εξαγωγέας θα καθορίζει ότι η εξαγωγή των περί των πρόκειται πολιτιστικών αγαθών επιτρέπεται το πιστοποιητικόν τούτο θα πρέπει να συνοδεύη όλα τα κανονικώς εξαγόμενα πολιτιστικά αγαθά.

β) να απαγορεύουν την εκ του εδάφους των έξοδον των πολιτιστικών αγαθών τα οποία τυχόν δεν συνοδεύονται υπό του ως άνω αναφερομένου πιστοποιητικού εξαγωγής.

γ) να καθιστούν καταλλήλως γνωστήν εις το κοινόν την απαγόρευσιν αυτήν και ιδιαιτέρως μεταξύ των προσώπων τα οποία πιθανώς εισάγουν η εξάγουν πολιτιστικά αγαθά.

Άρθρον 7

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν :

α) να λαμβάνουν πάντα τα απαιτούμενα μέτρα, συμφώνως προς την εθνικήν νομοθεσίαν, δια να εμποδίζουν την απόκτησιν υπό των μουσείων και άλλων παρομοίων ιδρυμάτων κειμένων εις την επικράτειάν τους, πολιτιστικών αγαθών προερχομένων εξ άλλου Κράτους Μέλους της Συμβάσεως, αγαθών τα οποία έχουν εξαχθή παρανόμως μετά την θέσιν εν ισχύι της παρούσης Συμβάσεως να πληροφορούν εν ω μέτρω τούτο είναι δυνατόν, το Κράτος προελεύσεως, Μέλος της παρούσης Συμβάσεως, διά τας προσφοράς στο των πολιτιστικών αγαθών εξελθόντων παρονόμως της επικρατείας του Κράτους τούτου, μετά την θέσιν εν ισχύι της παρούσης Συμβάσεως εις τα Κράτη αυτά.

β) (i) να απαγορεύουν την εισαγωγήν πολιτιστικών αγαθών κλαπέντων εξ ενός μουσείου η ενός θρησκευτικού δημοσίου μνημείου η παρομοίου ιδρύματος, ευρισκομένων εις την επικρατείαν ενός άλλου Κράτους Μέλους της παρούσης Συμβάσεως, μετά την θέσιν εν ισχύι της παρονσης Συμβάσεως εις τα περι των πρόκειται Κράτη, υπό την προϋπόθεσιν, ότι είναι αποδεδειγμένον ότι πολιτιστικά αυτά αγαθά αποτελούν τμήμα της απογραφής του εν λόγω ιδρύματος

(ii) να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα δια την κατάσχεσιν και απόδοσιν, τη αιτήσιν του Κράτους Μέλους προελεύσεως τον αγαθού, παντός πολιτιστικού αγαθού ούτω κλαπέντος και εισαχθέντος, μετά την θέσιν εν ισχύι της παρούσης Συμβάσεως εις τα δύο αναφερόμενα Κράτη, υπό τον όρον διτι το απαιτούν Κράτος θα καταβάλη δικαίαν αποζημίωσιν εις τον καλή τη πίστει αποκτήσαντα η εις τον νομίμως έχοντα κυριότητα επί του πράγματος. Αι αιτήσεις κατασχέσεως και αποδόσεως οφείλουν να σπευθύνωνται προς το κατέχον το αγαθόν Κράτος διά της διπλωματικής οδού. Το αίτην Κράτος οφείλει να παρέχη ιδίοις εξόδοις, παν μέσον αναγκαίας αποδείξεως, ίνα αιτιολογή την αιτησίν του περί κατασχέσεως και αποδόσεως. Τα Κράτη Μέλη απέχουν της επιβολής τελωνειακών δασμών η άλλων βαρών επί των αποδιδομένων συμφώνως τω παρόντι

άρθρω πολιτιστικών αγαθών. Ολοι οι απαιτούμενοι διά την απόδοσιν των εν λόγω πολιτιστικών αγαθών δαπάναι, επιβαρύνουν το αιτούν Κράτος.

Άρθρον 8

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως υποχρεούνται να πατάσσουν διά ποινικών η διοικητικών κυρώσεων παν άτομον υπεύθυνον παραβάσιως των εις τα ως άνω άρθρα (β) και 7 (β), προβλεπομένων απογορεύσεων.

Άρθρον 9

Παν Κράτος Μέλος της παρούσης Συμβάσεως τον οποίου η πολιτιστική κληρονομία ενρίσκεται εν κινδύνω συνεπεία ωρισμένων αρχαιολογικών ή εθνολογικών διαρπαγών, δύναται να απευθύνη εκκλησιν άλλα Κράτη Μέλη.

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως υποχρεούνται να συμμετέχουν εις πάσαν διεθνή επιχείρησιν συμφωνουμένην υπό τας εν λόγω συνθήκας, διά να ατοσαφηνισθούν και εφαρμοσθούν τα απαραίτητα διά την συγκεκριμένην περίπτωσιν μέτρα, περιλαμβανομένου και του ελέγχου της εξαγωγής, εισαγωγής και του διεθνούς εμπορίου των περί των πρόκειται πολιτιστικών αγαθών. Εν αναμονή συνάψεως συμφωνίας έκαστον Κράτος, θα λαμβάνη εν τω μέτρω του δυνατόν, προσωρινά μέτρα προς αποτροπήν ανεπανορθώτου βλάβης της πολιτιστικής κληρονομίας του αιτούντος Κράτους.

Άρθρον 10

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν :

α) να περιορίζουν διά της εκπαιδεύσεως, της πληροφορήσεως και της επαγρυπνήσεως, τας μετακινήσεις των παρανόμως αφαιρεθέντων πολιτιστικών αγαθών, εξ οιοδήποτε Κράτους Μέλους της παρούσης Συμβάσεως και, συμφώνως πρός τας διαζούσας εις έκαστον κράτος συνθήκας, να υποχρεώνουν, επί ποινή επιβολής και διοικητικών κυρώσεων, τους αρχαιοπώλας όπως τηρούν βιβλίον εις το οποίον θα αναφέρονται η προέλευσις εκάστου πολιτιστικού αγαθού, το όνομα και η διεύθυνσις του προμηθευτού, η περιγραφή. Και η τιμή εκάστου πωληθέντος αγαθού, καθώς και να πληροφορούν τον αγοραστήν του πολιτιστικού αυτού αγαθού διά την απαγόρευσιν εξαγωγής, της οποίας το αγαθόν τούτο δύναται να αποτελή αντικείμενον.

β) να προσπαθούν διά της εκπαιδεύσεως να δημιουργούν και να αναπτύσσουν εις το κοινόν το αίσθημα της αξίας των πολιτιστικών αγαθών και του κινδύνου, τον οποίον η κλοπή, αι λαθραΐαι ανασκαφαί και αι παράνομοι έξαγωγαί αντιπροσωπεύουν διά την πολιτιστικήν κληρονομίαν.

Άρθρον 11

Θεωρούνται ως παράνομοι αι διά της βίας εξαγωγή και μεταβίβασις κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών, αι γενόμεναι αμέσως η εμμέσως διά της κατοχής χώρας τινός υπό ξένης δυνάμεως.

Αρθρον 12

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως θα σέβονται την πολιτιστικήν κληρονομίαν εις τα εδάφη των οποίων διασφαλίζουν τας διεθνείς σχέσεις και θα λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα δια να απαγορεύουν και εμποδίζουν την παράνομον εισαγωγήν, εξαγωγήν και μεταβίβασιν κυριότητος των πολιτιστικών αγαθών εις τα εν λόγω εδάφη.

Αρθρον 13

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως αναλαμβάνουν επίσης την υποχρέωσιν, εν τω πλαισίω της νομοθεσίας εκάστου Κράτους :

- α) να εμποδίζουν δι' όλων των προσηκόντων μέτρων, τας μεταβιβάσεις κυριότητος πολιτιστικών αι οποίαι τείνουν εις το να ευνοήσουν την παράνομον εισαγωγήν η εξαγωγήν των εν λόγω αγαθών.
- β) να εξασφαλίζουν την συνεργασίαν των αρμοδίων υπηρεσιών τους προς τον σκοπόν όπως διευκολύνεται η εις τον έχοντα νόμιμον δικαίωμα απόδοσις των παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, εντός των συντομωτέρων προθεσμιών.
- γ) να δέχονται αγωγάς διεκδικήσεως των απωλεσθέντων η κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών, ασκουμένας υπό του νομίμου κυρίου η εν ονοματί του.
- δ) να αναγνωρίζουν το απαράγραπτον δικαίωμα εκάστου Κράτους Μέλους της παρούσης Συμβάσεως να εκάστου να κατατάσσει και κηρύττει αναπαλλοτρίωτα ορισμένα πολιτιστικά αγαθά, τα οποία, ως εκ τούτου δεν πρέπει να εξάγονται και να διευκολύνει την εκ μέρους του ενδιαφερομένου Κράτους ανάκτησιν τοιούτων αγαθών εις την περίπτωσιν καθ' ην θα είχαν ταύτα εξαχθή.

Αρθρον 14

Διά να προληφθούν αι παράνομοι εξαγωγαί και να αντιμετωπισθούν αι υποχρεώσεις τας οποίας συνεπάγεται η εκτέλεσις των διατάξεων της παρούσης Συμβάσεως, έκαστον Κράτος Μέλος της Συμβάσεως θα πρέπει εν τω μέτρω των δυνάμεων του, να προικοδοτήση τας εθνικάς υπηρεσίας προστασίας της πολιτιστικής κληρονομίας με επαρκή προϋπολογισμόν και εάν παρίσταται ανάγκη, θα δύναται να δημιουργήσει κεφάλαιον προς τον σκοπόν αυτόν.

Αρθρο 15

Ουδέν εις την παρούσα Σύμβασιν εμποδίζει τα Κράτη Μέλη να συνάψουν μεταξύ των Ιδιαιτέρας συμφωνίας η να συνεχίσουν την εκτέλεσιν των ήδη συναφθεισών συμφωνιών αι οποίαι άφορον εις την απόδοσιν πολιτιστικών αγαθών εξαχθέντων εκ των εδάφους

προελεύσεώς των, δι' οιονδήποτε λόγον, πρό της θέσεως εν ισχύι της παρούσης Συμβάσεως εις τα ενδιαφερόμενα Κράτη.

Αρθρον 16

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως θα αναφέρουν εις τας περιοδικάς εκθέσεις τας οποίας θα υποβάλλουν εις την Γενικήν Διάσκεψιν της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, κατά τας ημερομηνίας και υπό την μορφήν τας οποίας αυτή ήθελε καθορίσει, τας νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και τα άλλα μέτρα, τα οποία θα εχουν υιοθετήσει διά την εφαρμογήν τη παρούσης Συμβάσεως καθώς και διεκρινήσεις ως προς την πείραν την οποίαν θα έχουν αποκτήσει εις τον τομέα αυτόν.

Αθρον 17

1. Τα Κρατη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως δύνανται να επικαλεσθούν την τεχνικήν βοήθειαν της Οργανώσεως των, Ηνωμένων εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, συγκεκριμένως ως προς ό,τι αφορά εις :

- α) την πληροφόρησιν και την εκπαίδευσιν.
- β) την λήψιν συμβουλών και την πραγματογνωμοσύνην.
- γ) τον συντονισμόν και τας καλώς υπηρεσίας.

2. Η Οργάνωσις των Ηνωμένων Εθνων διά την Εκπαιδευσίν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν δύναται, τη ίδια πρωτοβουλία, να αναλαμβάνει ερεύνας και να δημοσιεύη μελέτας επί των προβλημάτων των σχετικών με την παράιομον κυκλοφορίαν των πολιτιστικών αγαθών.

3. Προς τον σκοπόν αυτόν, η Οργάνωσις των Ηνωμένων Εθνων των διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν δύναται επίσης να προσφεύγη εις την συνεργασίαν μεθ' οιασδήποτε αρμοδίας μη κυβερνητικής οργανώσεως.

4. Η Οργάνωσις των Ηνωμένων Εθνων διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν εξουσιοδοτείται όπως, τη ίδια πρωτοβουλία διατυπώνη προς τα Κράτη Μέλη προτάσεις διά την εφαρμογήν της παρούσης Συμβάσεως.

5. Τη αιτήσει δύο τουλάχιστον Κρατών Μελών της παρούσης Συμβάσεως, τα οποία χωρίζει διαφορά σχετική με την εφαρμογήν της, η UNESCO δύναται να προσφέρει τας καλώς της υπηρεσίας διά να επιτευχθαι συμφωνία μεταξύ τους.

Αρθρον 18

Η παρούσα Σύμβασις έχει διατυπωθεί εις την Αγγλικήν, την Ισπανικήν, την Γαλλικήν και την Ρωσικήν γλώσσαν, των τεσσάρων κειμένων εχόντων την αυτήν αποδεικτικήν ισχύν.

Άρθρον 19

1. Η παρούσα Σύμβασις θα υποβληθή εις την επικύρωσιν η την αποδοχήν των Κρατών Μελών της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, συμφώνως πρὸς τας αντιστοιχίους συνταγματικάς των διαδικασίας.

2. Τα ὄργανα επικυρώσεως η αποδοχῆς θα κατατεθούν παρά τῷ Γενικῷ Διευθυντῇ της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν.

Άρθρον 20

1. Η παρούσα Συμβάσις εἶναι ανοικτή εις την προσχώρησιν παντός Κράτους μη μέλους της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, καλούμενον ὅπως προσχωρήσῃ ὑπὸ του Εκτελεστικοῦ Συμβουλίου της Οργανώσεως.

2. Η προσχώρησις θα γίνῃ διά της καταθέσεως ὀργάνου προσχωρήσεως παρά τῷ Γενικῷ Διευθυντῇ της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν.

Άρθρον 21

Η παρούσα Σύμβασις θα τεθεῖ ἐν ἰσχύι τρεῖς μῆνας μετὰ την ημερομηνίαν καταθέσεως του τρίτου ὀργάνου επικυρώσεως, αποδοχῆς η προσχωρήσεως, ἀλλὰ μόνον διά τα Κράτη τα ὁποῖα θα ἔχον καταθέσει τα ἀντίστοιχα ὀργανά των επικυρώσεως, αποδοχῆς η προσχωρήσεως κατὰ την ημερομηνίαν ταύτη η προγενεστέρως. Διά παν ἕτερον Κράτος θα ἰσχύει τρεῖς μῆνας μετὰ την κατάθεσιν του ὀργάνου του επικυρώσεως, αποδοχῆς η προσχωρήσεως.

Άρθρον 22

Τα Κράτη Μέλη της παρούσης Συμβάσεως ἀναγνωρίζουν ὅτι αὐτὴ εἶναι ἐφαρμόσιμος ὄχι μόνον ἐπὶ των μητροπολιτικῶν ἐδαφῶν, ἀλλὰ ἐπίσης και ἐπὶ ὅλων των ἐδαφῶν των ὁποῖων διασφαλίζουν τας διεθνεῖς σχέσεις ἀναλαμβάνον την υποχρέωσιν να συμβουλευῶνται, εἴαν τούτο εἶναι ἀναγκαῖον, τας κυβερνήσεις η ἄλλας ἀρμοδίας ἀρχάς των ὡς ἄνω ἐδαφῶν κατὰ την στιγμὴν της επικυρώσεως, αποδοχῆς η προσχωρήσεως, η πρόταυτης, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐφαρμοσθεῖ η Σύμβασις ἐπὶ των ἐδαφῶν τούτων, καθὼς και να γνωστοποιούν εις τον Γενικόν Διευθυντὴν της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνῶν διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, τα ἐδάφη ἐκεῖνα εις τα

οποία η Συνθήκη θα εφαρμοσθή, της επικυρώσεως ταύτης εχούσης ισχύν τρείς μήνας μετά την ημερομηνίαν λήψεώς της.

Άρθρον 23

1. Εκστοτον Κράτος Μέλος της παρούσης Συμβάσεως θα έχη την ευχέρειαν να καταγγείλη την παρούσαν Σύμβασιν ιδίω ονόματι η εξ ονόματος οιουδήποτε εδάφους του οποίου διασφαλίζει τας διεθνείς σχέσεις.

2. Η καταγγελία θα κοινοποιήται δι' εγγράφου κατατιθεμένου παρά τω Γενικό Διεθυντή της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν.

3. Η καταγγελία θα καθίσταται ενεργός δώδεκα μήνας μετά την λήψιν του εγγράφου καταγγελίας.

Άρθρον 24

Ο Γενικός Διευθυντής της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνών διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν θα πληροφορή τα Κράτη Μέλη της Οργανώσεως, τα Κράτη μη μέλη τα αναφερόμενα εις το άρθρον 20, καθώς και την Οργάνωσιν των Ηνωμένων Εθνών, περί της καταθέσεως όλων των οργάνων κυρώσεως, αποδοχής η προσχωρήσεως των μνημονειομένων εις τα άρθρα 19 και 20, καθώς και περί των κοινοποιήσεων και καταγγελιών των προβλεπομένων αντιστοίχως εις τα άρθρα 22 και 23.

Άρθρον 25

1. Η παρούσα Σύμβασις θα δύναται να αναθεωρηθεί υπό της Γενικής Διασκεψεως της Οργανώσεως των Ηνωμένων εθνών διά την εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν. Η αναθεώρησις αύτη θα δεσμεύει εν τούτοις μόνον τα Κράτη τα οποία θα καταστούν μέλη της αναθεωρημένης Συμβάσεως.

2. Εις περίπτωσιν καθ' ην η Γενική Διάσκεψις ήθελεν υιοθετήσκει νέαν σύμβασιν επιφέρουσαν ολικήν η μερικήν αναθεώρησιν της παρούσης Συμβάσεως, και εκτός εάν η νέα σύμβασις ήθελεν άλλως ορίζει, η παρούσα Σύμβασις θα παύει να είναι ανοικτή εις την κύρωσιν, αποδοχήν η προσχώρησιν από της ημερομηνίας της θέσεως εν ισχύ της νέας αναθεωρημένης συμβάσεως.

Άρθρον 26

Συμφώνως προς το άρθρον 102 του Χάρτου τωγ Ηνωμένων Εθνών, η παρούσα Σύμβασις καταχωρηθή εις την Γραμματείαν τών Ηνωμένων Εθνών τη αιτήσει του Γενικού

Διευθυντού της Οργανώσεως των Ηνωμένων εθνών διά την εκπαίδευσιν την Επιστήμην και την Μόρφωσιν.

Εγένετο εν Παρισίοις σήμερον δεκάτην εβδόμην ημέραν του Νοεμβρίου 1970, εις δύο αυθεντικά αντίτυπα φέροντα την υπογραφήν του Προέδρου της Γενικής Διασκέψεως συνελευούσης εις την δεκάτην έκτην συνοδόν της, και του Γενικού Διευθυντού της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνων διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, τα οποία θα κατατεθούν εις τα αρχεία της Οργανώσεως των Ηνωμένων εθνών διά την εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν και των οποίων ακριβή αντίγραφα θα δοθούν εις όλα τα Κράτη τα αναφερόμενα εις τα άρθρα 19 και 20, καθώς και εις τα Ηνωμένα Έθνη.

Το ανωτέρω κείμενον είναι το αυθεντικόν κείμενον της Συμβάσεως δεόντως υιοθετηθείσης υπό της Γενικής Διασκέψεως της Οργανώσεως των Ηνωμένων Εθνων διά την Εκπαίδευσιν, την Επιστήμην και την Μόρφωσιν, κατά την δεκάτην έκτην συνοδόν της, ήτις συνήλθεν εν Παρισίοις και εκηρύχθη τερματισθείσα την δεκάτην τετάρτην ημέραν του Νοεμβρίου 1970.

Εις πίστωσιν απέθεσαν την υπογραφήν των, σήμερον δεκάτην εβδόμην ημέραν του Νοεμβρίου 1970.

Άρθρον δεύτερον

Η ισχύς του παρόντος άρχεται από της δημοσιεύσεώς του διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως.

β) ν.3348/2005 (ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005) «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά»

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή.

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, η Σύμβαση Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 24 Ιουνίου 1995, της οποίας το κείμενο σε πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:

ΣΥΜΒΑΣΗ UNIDROIT ΓΙΑ ΤΑ ΚΛΑΠΕΝΤΑ Η ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΕΞΑΧΘΕΝΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΓΑΘΑ

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΡΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΣΥΜΒΑΣΗ,

ΕΧΟΝΤΑΣ ΣΥΝΕΛΘΕΙ στη Ρώμη, από τις 7 έως τις 24 Ιουνίου 1995, σε Διπλωματική Διάσκεψη για την υιοθέτηση του σχεδίου Σύμβασης του UNIDROIT για τη Διεθνή Επιστροφή Κλαπέντων ή Παρανόμως Εξαχθέντων Πολιτιστικών Αγαθών, ύστερα από πρόσκληση της Κυβέρνησης της Ιταλικής Δημοκρατίας.

ΕΧΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΗ ότι η σημασία της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών ανταλλαγών είναι θεμελιώδης για την προώθηση της κατανόησης μεταξύ των λαών, καθώς και για τη διάδοση του πολιτισμού, με σκοπό την ευημερία της ανθρωπότητας και την πρόοδο του πολιτισμού.

ΕΧΟΝΤΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΤΕΙ ΕΝΤΟΝΩΣ λόγω της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και των ανεπανόρθωτων ζημιών που συχνά αυτή προκαλεί, σ'αυτά τα ίδια τα αγαθά, στην πολιτιστική κληρονομιά εθνικών, φυλετικών, αυτοχθόνων ή άλλων κοινοτήτων, καθώς επίσης και στην κληρονομιά όλων των λαών και ανησυχώντας ιδιαίτερος για τη λεηλασία αρχαιολογικών χώρων και τη συνακόλουθη απώλεια αναντικατάστατων αρχαιολογικών, ιστορικών και επιστημονικών πληροφοριών,

ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΑ να συμβάλουν αποτελεσματικά στον αγώνα κατά της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, με τη θέσπιση ενός ελάχιστου συνόλου κοινών κανόνων μεταξύ των Συμβαλλομένων Κρατών για την απόδοση και την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών, με σκοπό την προώθηση της διατήρησης και της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς προς το συμφέρον όλων,

ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΟΝΤΑΣ ότι η παρούσα Σύμβαση αποβλέπει στην διευκόλυνση της απόδοσης και της επιστροφής πολιτιστικών αγαθών και ότι η θέσπιση σε ορισμένα Κράτη μηχανισμών, όπως η αποζημίωση, απαραίτητων για την εξασφάλιση της απόδοσης ή της επιστροφής, δεν συνεπάγεται την υποχρέωση υιοθέτησης παρόμοιων μέτρων και από άλλα Κράτη,

ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΟΝΤΑΣ ότι η υιοθέτηση των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης για το μέλλον, δεν συνιστά σε καμιά περίπτωση έγκριση ή νομιμοποίηση οποιασδήποτε παράνομης συναλλαγής, που έλαβε χώρα πριν από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης,

ΕΧΟΝΤΑΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗ ότι η παρούσα Σύμβαση δεν θα προσφέρει από μόνη της λύση στα προβλήματα που προκαλεί η παράνομη διακίνηση, αλλά ότι θα θέσει σε λειτουργία μια διαδικασία με στόχο την ενίσχυση της διεθνούς πολιτιστικής συνεργασίας και τη διατήρηση του ρόλου που αρμόζει στο νόμιμο εμπόριο και στις διακρατικές συμφωνίες πολιτιστικών ανταλλαγών,

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ότι η εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης θα έπρεπε να συνοδεύεται και από άλλα αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών

αγαθών, όπως η κατάρτιση και η χρήση καταλόγων, η φυσική προστασία των αρχαιολογικών χώρων και η συνεργασία σε τεχνικό επίπεδο,

ΑΠΟΔΙΔΟΝΤΑΣ ΤΙΜΗ στο έργο που έχουν επιτελέσει διάφοροι οργανισμοί για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, ιδίως τη Σύμβαση της UNESCO του 1970 για την παράνομη διακίνηση, καθώς και την κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας στον ιδιωτικό τομέα,

ΥΙΟΘΕΤΗΣΑΝ τις παρακάτω διατάξεις:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι-ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΣ

Άρθρο 1

Η παρούσα Σύμβαση εφαρμόζεται σε αιτήματα διεθνούς χαρακτήρα που αφορούν:

- (α) στην απόδοση κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών,
- (β) στην επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που απομακρύνθηκαν από το έδαφος Συμβαλλόμενου Κράτους, κατά παράβαση του δικαίου του που ρυθμίζει την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, με στόχο την προστασία της πολιτιστικής του κληρονομιάς (τα οποία εφεξής θα αποκαλούνται «παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά»).

Άρθρο 2

Με τον όρο πολιτιστικά αγαθά, κατά την έννοια της παρούσας Σύμβασης, νοούνται τα αγαθά τα οποία για λόγους θρησκευτικούς ή μη έχουν σημασία για την αρχαιολογία, την προϊστορία, την ιστορία, την λογοτεχνία, την τέχνη ή την επιστήμη και ανήκουν σε μια από τις κατηγορίες που απαριθμούνται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ της παρούσας Σύμβασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ-ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΛΑΠΕΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Άρθρο 3

- (1) Ο κάτοχος κλαπέντος πολιτιστικού αγαθού οφείλει να το αποδώσει.
- (2) Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, πολιτιστικό αγαθό το οποίο προέρχεται από παράνομες ανασκαφές, ή από νόμιμες ανασκαφές, αλλά παρακρατείται παράνομα, θεωρείται κλαπέν, εφόσον αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με το δίκαιο του Κράτους, στο οποίο έλαβαν χώρα οι εν λόγω ανασκαφές.
- (3) Κάθε αίτημα απόδοσης εγείρεται εντός προθεσμίας τριών ετών από τη στιγμή που ο αιτών έλαβε γνώση του τόπου, στον οποίο βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του και σε κάθε περίπτωση, εντός προθεσμίας πενήντα ετών από τη στιγμή της κλοπής.

(4) Εντούτοις, η αξίωση για την απόδοση ενός πολιτιστικού αγαθού που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος προσδιορισμένου μνημείου ή αρχαιολογικού χώρου, ή ανήκει σε δημόσια συλλογή, δεν υπόκειται σε άλλη παραγραφή, παρά μόνον στην τριετή παραγραφή, από τη στιγμή που ο αιτών έλαβε γνώση του τόπου στον οποίο βρισκόταν το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του.

(5) Παρά τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου, κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος δύναται να δηλώσει ότι η αξίωση υπόκειται σε παραγραφή εβδομήντα πέντε ετών (75), ή και μεγαλύτερη, που προβλέπεται από το δίκαιό του. Αξίωση που εγείρεται σε άλλο Συμβαλλόμενο Κράτος για την απόδοση πολιτιστικού αγαθού, το οποίο απομακρύνθηκε από μνημείο, αρχαιολογικό χώρο, ή δημόσια συλλογή, που βρίσκονται στο Συμβαλλόμενο Κράτος το οποίο προβαίνει σε τέτοια δήλωση, παραγράφεται επίσης εντός της ίδιας προθεσμίας.

(6) Η δήλωση που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο γίνεται κατά την υπογραφή, την κύρωση, την αποδοχή, την έγκριση, ή την προσχώρηση.

(7) Με τον όρο «δημόσια συλλογή», κατά την έννοια της παρούσας Σύμβασης, νοείται κάθε σύνολο καταγεγραμμένων ή με άλλο τρόπο προσδιορισμένων πολιτιστικών αγαθών που ανήκουν σε:

(α) Συμβαλλόμενο Κράτος,

(β) Περιφερειακή ή τοπική αρχή Συμβαλλόμενου Κράτους,

(γ) Θρησκευτικό ίδρυμα που βρίσκεται σε Συμβαλλόμενο Κράτος,

(δ) Ίδρυμα που έχει συσταθεί σε Συμβαλλόμενο Κράτος, με σκοπό κατά βάση πολιτιστικό, εκπαιδευτικό, ή επιστημονικό, και αναγνωρίζεται από το εν λόγω Κράτος ότι εξυπηρετεί σκοπούς δημοσίου συμφέροντος.

(8) Επιπλέον, η αξίωση απόδοσης πολιτιστικού αγαθού, που είναι ιερό ή έχει συλλογική σημασία, και το οποίο ανήκει και χρησιμοποιείται από μια φυλή ή αυτόχθονα κοινότητα σε Συμβαλλόμενο Κράτος, ως μέρος της παραδοσιακής ή τελετουργικής της πρακτικής, υπόκειται στον ίδιο χρόνο παραγραφής που ισχύει για τις δημόσιες συλλογές.

Άρθρο 4

(1) Ο κάτοχος κλαπέντος πολιτιστικού αγαθού ο οποίος υποχρεούται να το αποδώσει, δικαιούται, κατά το χρόνο της απόδοσής του, δίκαιης και εύλογης αποζημίωσης, εφόσον δεν γνώριζε, ούτε εύλογα όφειλε να γνωρίζει, ότι το αντικείμενο ήταν κλαπέν και εφόσον μπορεί να αποδείξει ότι ενήργησε με τη δέουσα επιμέλεια κατά την απόκτηση του αντικειμένου.

(2) Υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος του κατόχου για αποζημίωση, κατά την προηγούμενη παράγραφο, θα καταβάλλονται εύλογες προσπάθειες, ώστε η αποζημίωση αυτή να βαρύνει το πρόσωπο που μεταβίβασε το πολιτιστικό αγαθό στον κάτοχο, ή οποιονδήποτε προηγούμενο μεταβιβάσαντα, εφόσον τούτο είναι σύμφωνο προς το δίκαιο του Κράτους, στο οποίο εγείρεται η αξίωση.

(3) Η καταβολή της αποζημίωσης στον κάτοχο από τον αιτούντα την απόδοση, όταν αυτή απαιτείται, δεν επηρεάζει το δικαίωμα του αιτούντος να τη διεκδικήσει από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

(4) Για να καθοριστεί εάν ο κάτοχος ενήργησε με τη δέουσα επιμέλεια, λαμβάνονται υπόψη όλες οι περιστάσεις της απόκτησης, ιδίως η ιδιότητα των μερών, το τίμημα που καταβλήθηκε, το κατά πόσον ο κάτοχος συμβουλευθήκε προηγουμένως κατάλογο κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών που είναι ευλόγως προσβάσιμος, επίσης κάθε άλλη σχετική τεκμηρίωση και πληροφορία, που θα μπορούσε, εύλογα να αποκτήσει, καθώς και το εάν συμβουλευθήκε άλλους φορείς, στους οποίους θα μπορούσε εύλογα να έχει πρόσβαση, ή προέβη σε οποιαδήποτε άλλη ενέργεια, στην οποία θα προέβαινε οποιοδήποτε επιμελές άτομο, κάτω από τις ίδιες περιστάσεις.

(5) Ο κάτοχος δεν μπορεί να βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση από εκείνη του προσώπου, από το οποίο απέκτησε το πολιτιστικό αγαθό με κληρονομιά ή με άλλο χαριστικό τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ - ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΞΑΧΘΕΙ ΠΑΡΑΝΟΜΑ

Άρθρο 5

(1) Ένα Συμβαλλόμενο Κράτος δύναται να ζητήσει από το δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή άλλου Συμβαλλόμενου Κράτους να διατάξει την επιστροφή πολιτιστικού αγαθού, που έχει εξαχθεί παράνομα από το έδαφος του αιτούντος Κράτους.

(2) Πολιτιστικό αγαθό, που εξήχθη προσωρινά από την επικράτεια του αιτούντος Κράτους, για σκοπούς όπως η έκθεση, η έρευνα ή η συντήρηση και αποκατάσταση, βάσει αδείας που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιό του, που ρυθμίζει την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, ενόψει της προστασίας της πολιτιστικής του κληρονομιάς και δεν έχει επιστραφεί σύμφωνα με τους όρους της άδειας αυτής, θεωρείται ότι έχει εξαχθεί παράνομα.

(3) Το δικαστήριο ή κάθε άλλη αρμόδια αρχή του Κράτους προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα, διατάσσει την επιστροφή ενός πολιτιστικού αγαθού, που έχει εξαχθεί παράνομα, εφόσον το αιτούν Κράτος καταδεικνύει ότι η απομάκρυνση του αντικειμένου από το έδαφος του προσβάλλει σημαντικά ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω συμφέροντα:

(α) την υλική διατήρηση του αγαθού ή του περιβάλλοντος στο οποίο εντάσσεται το αγαθό αυτό,

(β) την ακεραιότητα ενός σύνθετου πολιτιστικού αγαθού,

(γ) τη διατήρηση πληροφοριών, ιδίως επιστημονικού ή ιστορικού χαρακτήρα, σχετικών με το αγαθό,

(δ) την παραδοσιακή ή τελετουργική χρήση του αγαθού από μια κοινότητα αυτοχθόνων ή μια φυλή,

ή καταδειξεί ότι το αγαθό έχει μεγάλη πολιτιστική σημασία για το αιτούν Κράτος.

(4) Κάθε αίτημα, που υποβάλλεται σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, πρέπει να συνοδεύεται από κάθε πληροφορία, πραγματικής ή νομικής φύσεως, η οποία μπορεί να επιτρέψει στο δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια αρχή του Κράτους προς το οποίο απευθύνεται, να κρίνει εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις των παραγράφων 1 έως 3.

(5) Κάθε αίτημα επιστροφής υποβάλλεται εντός προθεσμίας τριών ετών από τη στιγμή που το αιτούν Κράτος έλαβε γνώση του τόπου όπου βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του και σε κάθε περίπτωση, εντός προθεσμίας πενήντα ετών από την ημερομηνία της εξαγωγής ή από την ημερομηνία κατά την οποία το αγαθό θα έπρεπε να έχει επιστραφεί, σύμφωνα με τους όρους της αδείας της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 6

(1) Ο κάτοχος πολιτιστικού αγαθού, που το απέκτησε μετά την παράνομη εξαγωγή του, δικαιούται, κατά το χρόνο της επιστροφής του, να εισπράξει από το αιτούν Κράτος δίκαιη και εύλογη αποζημίωση, υπό την προϋπόθεση ότι δεν γνώριζε ούτε εύλογα όφειλε να γνωρίζει, κατά το χρόνο κτήσεως, ότι το αγαθό είχε εξαχθεί παράνομα.

(2) Για να κριθεί αν ο κάτοχος γνώριζε ή εύλογα όφειλε να γνωρίζει ότι το πολιτιστικό αγαθό είχε εξαχθεί παράνομα, λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες απόκτησης, συμπεριλαμβανομένης της απουσίας πιστοποιητικού εξαγωγής, που προβλέπεται από το δίκαιο του αιτούντος Κράτους.

(3) Αντί για αποζημίωση και σε συμφωνία με το αιτούν Κράτος, ο κάτοχος που οφείλει να επιστρέψει το πολιτιστικό αγαθό στο εν λόγω Κράτος, μπορεί να αποφασίσει:

(α) να διατηρήσει την κυριότητα του αγαθού, ή

(β) να μεταβιβάσει την κυριότητα, έναντι ανταλλάγματος ή χαριστικώς, σε πρόσωπο της επιλογής του, το οποίο διαμένει στο αιτούν Κράτος και παρέχει τα απαραίτητα εγγύηνα.

(4) Οι δαπάνες που προκύπτουν από την επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού, σύμφωνα με το παρόν άρθρο, βαρύνουν το αιτούν Κράτος, με την επιφύλαξη του δικαιώματος του εν λόγω Κράτους να διεκδικήσει τις δαπάνες που κατέβαλε, από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

(5) Ο κάτοχος δεν μπορεί να βρεθεί σε πλεονεκτικότερη θέση από το πρόσωπο από το οποίο απέκτησε το πολιτιστικό αγαθό, με κληρονομιά ή με άλλο χαριστικό τρόπο.

Άρθρο 7

(1) Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται όταν:

(α) Η εξαγωγή του πολιτιστικού αγαθού δεν είναι πλέον παράνομη κατά το χρόνο που ζητείται η επιστροφή, ή

(β) το αγαθό είχε εξαχθεί κατά τη διάρκεια της ζωής του προσώπου που το δημιούργησε ή εντός περιόδου πενήντα ετών μετά το θάνατο αυτού του προσώπου.

(2) Με την επιφύλαξη των διατάξεων του εδαφίου (β) της προηγούμενης παραγράφου, οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται εφόσον το πολιτιστικό αγαθό δημιουργήθηκε από μέλος ή μέλη μιας φυλής ή κοινότητας αυτοχθόνων, για παραδοσιακή ή τελετουργική χρήση από την κοινότητα αυτή και το αντικείμενο οφείλει να επιστραφεί στην εν λόγω κοινότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV-ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 8

(1) Αίτημα που βασίζεται στις διατάξεις των κεφαλαίων II ή III, μπορεί να εισαχθεί ενώπιον των δικαστηρίων ή οποιωνδήποτε άλλων αρμοδίων αρχών του Συμβαλλόμενου Κράτους στο οποίο βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό, καθώς και ενώπιον των δικαστηρίων ή άλλων αρμοδίων αρχών, που έχουν δικαιοδοσία, σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν στα Συμβαλλόμενα Κράτη.

(2) Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν την υποβολή της μεταξύ τους διαφοράς είτε σε δικαστήριο, είτε σε άλλη αρμόδια αρχή, ή σε διαιτησία.

(3) Η λήψη προσωρινών ή ασφαλιστικών μέτρων, που προβλέπονται από το δίκαιο του Συμβαλλόμενου Κράτους στο οποίο βρίσκεται το αγαθό, είναι δυνατή ακόμη και στην περίπτωση που το αίτημα απόδοσης ή επιστροφής του αγαθού έχει εισαχθεί ενώπιον των δικαστηρίων ή άλλων αρμοδίων αρχών άλλου Συμβαλλόμενου Κράτους.

Άρθρο 9

(1) Η παρούσα Σύμβαση δεν εμποδίζει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος να εφαρμόσει ευνοϊκότερους κανόνες για την απόδοση ή επιστροφή κλαπέντων ή παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, από εκείνους που προβλέπει η παρούσα Σύμβαση.

(2) Το παρόν άρθρο δεν πρέπει να ερμηνεύεται ότι δημιουργεί υποχρέωση αναγνώρισης, ή εκτέλεσης απόφασης δικαστηρίου, ή κάθε άλλης αρμόδιας αρχής άλλου Συμβαλλόμενου Κράτους, η οποία δεν εφαρμόζει τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 10

(1) Οι διατάξεις του Κεφαλαίου II δεν εφαρμόζονται παρά μόνο στην περίπτωση που ένα πολιτιστικό αγαθό έχει κλαπεί μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης στο Κράτος όπου εγείρεται το αίτημα, εφόσον:

(α) το αγαθό έχει κλαπεί από το έδαφος Συμβαλλόμενου Κράτους μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης στο Κράτος αυτό.

(β) το αγαθό βρίσκεται σε Συμβαλλόμενο Κράτος μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης στο Κράτος αυτό.

(2) Οι διατάξεις του Κεφαλαίου III εφαρμόζονται μόνο στην περίπτωση που ένα πολιτιστικό αγαθό έχει εξαχθεί παράνομα μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης, τόσο στο αιτούν Κράτος, όσο και στο Κράτος, στο οποίο υποβάλλεται το αίτημα.

(3) Η παρούσα Σύμβαση δεν νομιμοποιεί με κανένα τρόπο οποιαδήποτε παράνομη συναλλαγή που έλαβε χώρα πριν από τη θέση της σε ισχύ, ή που εξαιρείται από την εφαρμογή της κατά τις παραγράφους (1) και (2) του παρόντος άρθρου, ούτε περιορίζει το δικαίωμα ενός Κράτους, ή άλλου προσώπου, να ασκήσει αγωγή προβλεπόμενη εκτός του πλαισίου της παρούσας Σύμβασης, για την απόδοση ή επιστροφή πολιτιστικού αγαθού, που έχει κλαπεί ή εξαχθεί παράνομα, πριν από τη θέση της σε ισχύ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V-ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 11

(1) Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή προς υπογραφή κατά την καταληκτήρια (τελική) συνεδρίαση της Διπλωματικής Διάσκεψης για την υιοθέτηση της Σύμβασης UNIDROIT για τη Διεθνή Επιστροφή Κλαπέντων ή Παρανόμως Εξαχθέντων Πολιτιστικών Αγαθών και θα παραμείνει ανοιχτή για υπογραφή από όλα τα Κράτη, στη Ρώμη, μέχρι τις 30 Ιουνίου 1996.

(2) Η παρούσα Σύμβαση υπόκειται σε κύρωση, αποδοχή ή έγκριση από τα Κράτη που την υπέγραψαν.

(3) Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση από όλα τα Κράτη που δεν την έχουν υπογράψει, από την ημερομηνία κατά την οποία θα είναι ανοιχτή για υπογραφή.

(4) Η επικύρωση, η αποδοχή, η έγκριση, ή η προσχώρηση, προϋποθέτουν την κατάθεση ενός επίσημου εγγράφου για το σκοπό αυτό στον θεματοφύλακα.

Άρθρο 12

(1) Η παρούσα Σύμβαση τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του έκτου μήνα, που ακολουθεί την ημερομηνία κατάθεσης του πέμπτου εγγράφου κύρωσης, αποδοχής, έγκρισης, ή προσχώρησης.

(2) Ως προς κάθε Κράτος που κυρώνει, αποδέχεται, εγκρίνει, ή προσχωρεί, στην παρούσα Σύμβαση, μετά την κατάθεση του πέμπτου εγγράφου κύρωσης, αποδοχής, έγκρισης, ή προσχώρησης, η παρούσα Σύμβαση τίθεται σε ισχύ, την πρώτη ημέρα του έκτου μήνα που ακολουθεί την ημερομηνία κατάθεσης του εγγράφου κύρωσης, αποδοχής, έγκρισης, ή προσχώρησής του.

Άρθρο 13

(1) Η παρούσα Σύμβαση δεν θίγει οποιαδήποτε διεθνή σύμβαση, η οποία δεσμεύει νομικά ένα Συμβαλλόμενο Κράτος και περιέχει διατάξεις σχετικές με θέματα που ρυθμίζει η παρούσα Σύμβαση, εκτός εάν γίνει δήλωση περί του αντιθέτου από τα Κράτη που δεσμεύονται από μια τέτοια σύμβαση.

(2) Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος δύναται να συνάψει συμφωνίες με ένα ή περισσότερα συμβαλλόμενα Κράτη, προκειμένου να προωθήσει την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης στις αμοιβαίες σχέσεις τους. Τα Κράτη που έχουν συνάψει τέτοιες συμφωνίες οφείλουν να διαβιβάσουν αντίγραφο τους στο θεματοφύλακα.

(3) Στις μεταξύ τους σχέσεις, τα Συμβαλλόμενα Κράτη που είναι μέλη οργανισμών οικονομικής ενοποίησης ή περιφερειακών οργάνων, δύναται να δηλώσουν ότι θα εφαρμόζουν τους εσωτερικούς κανόνες των εν λόγω οργανισμών ή οργάνων και ότι συνεπώς, δεν θα εφαρμόζουν στις σχέσεις αυτές τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης, το πεδίο εφαρμογής των οποίων συμπίπτει με εκείνο των παραπάνω κανόνων.

Άρθρο 14

(1) Εφόσον ένα Συμβαλλόμενο Κράτος περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες εδαφικές ενότητες, ανεξάρτητα από το εάν αυτές διαθέτουν ή όχι διαφορετικά συστήματα εφαρμοστέου δικαίου, ως προς τα ζητήματα που ρυθμίζει η παρούσα Σύμβαση, το Κράτος αυτό δύναται, κατά το χρόνο υπογραφής ή κατάθεσης του εγγράφου κυρώσεως, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, να δηλώσει ότι η παρούσα Σύμβαση θα

εφαρμόζεται σε όλες τις εδαφικές του ενότητες, είτε μόνο σε μία, είτε σε περισσότερες από αυτές και μπορεί να αντικαταστήσει την εν λόγω δήλωση με άλλη, ανά πάσα στιγμή.

(2) Οι παραπάνω δηλώσεις πρέπει να γνωστοποιούνται στο θεματοφύλακα και να καθορίζουν ρητά τις εδαφικές ενότητες, στις οποίες θα εφαρμόζεται η Σύμβαση.

(3) Εάν, δυνάμει δηλώσεως σύμφωνα με το παρόν άρθρο, η παρούσα Σύμβαση εφαρμόζεται σε μια ή περισσότερες, αλλά όχι σε όλες τις εδαφικές ενότητες ενός Συμβαλλόμενου Κράτους, η αναφορά:

α) στο έδαφος Συμβαλλόμενου Κράτους, στο Άρθρο 1, νοείται ως αναφορά στο έδαφος μιας εδαφικής ενότητας του Κράτους αυτού.

β) σε δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή του Συμβαλλόμενου Κράτους ή του Κράτους, όπου ασκείται η αξίωση, νοείται ως αναφορά σε δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή μιας εδαφικής ενότητας του εν λόγω Κράτους.

γ) στο Συμβαλλόμενο Κράτος, όπου βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό, κατά το Άρθρο 8 παρ. 1, νοείται ως αναφορά στην εδαφική ενότητα του Κράτους εκείνου, όπου βρίσκεται το αγαθό.

δ) στο δίκαιο του Συμβαλλόμενου Κράτους, όπου βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό, κατά το Άρθρο 8 παρ. 3, νοείται ως αναφορά στο δίκαιο της εδαφικής ενότητας του Κράτους εκείνου, στο οποίο βρίσκεται το αγαθό και,

ε) σε Συμβαλλόμενο Κράτος, κατά το άρθρο 9, νοείται ως αναφορά σε εδαφική περιοχή του εν λόγω Κράτους.

(4) Εάν ένα Συμβαλλόμενο Κράτος δεν προβεί σε δήλωση, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, η παρούσα Σύμβαση εφαρμόζεται σε όλες τις εδαφικές ενότητες του εν λόγω Κράτους.

Άρθρο 15

(1) Τυχών δηλώσεις που έγιναν κατά το χρόνο υπογραφής της παρούσας Σύμβασης, υπόκεινται σε επιβεβαίωση κατά την κύρωση, αποδοχή ή έγκρισή της.

(2) Οι δηλώσεις και η επιβεβαίωση των δηλώσεων πρέπει να γίνονται εγγράφως και να γνωστοποιούνται επισήμως στο θεματοφύλακα.

(3) Οι δηλώσεις αποκτούν ισχύ, κατά την ημερομηνία θέσης σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης στο δηλούν Κράτος. Εν τούτοις, δηλώσεις οι οποίες γνωστοποιούνται επισήμως στον θεματοφύλακα μετά την παραπάνω ημερομηνία, τίθενται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του έκτου μήνα από την ημερομηνία κατάθεσής τους στον θεματοφύλακα.

(4) Κάθε Κράτος που προβαίνει σε δήλωση, σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, δύναται να την ανακαλέσει, ανά πάσα στιγμή, με επίσημη γνωστοποίηση, που απευθύνεται στον θεματοφύλακα. Η ανάκληση αυτή θα τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του έκτου μήνα από την ημερομηνία κατάθεσης της γνωστοποίησης στον θεματοφύλακα.

Άρθρο 16

(1) Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος οφείλει, κατά το χρόνο της υπογραφής, κύρωσης, αποδοχής ή προσχώρησης, να δηλώσει ότι αιτήματα εγειρόμενα από ένα Κράτος-Μέλος κατά το Άρθρο 8 για την απόδοση ή την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών, υποβάλλονται σε αυτό, σύμφωνα με μία ή περισσότερες από τις παρακάτω διαδικασίες:

(α) απευθείας ενώπιον των δικαστηρίων ή άλλων αρμοδίων αρχών του δηλούντος Κράτους.

(β) μέσω αρχής ή αρχών που ορίζονται από το εν λόγω Κράτος ως αρμόδιες να παραλαμβάνουν τέτοια αιτήματα και να τα προωθούν στα δικαστήρια ή άλλες αρμόδιες αρχές αυτού του Κράτους.

(γ) μέσω της διπλωματικής ή προξενικής οδού.

(2) Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος δύναται επίσης να ορίσει δικαστήρια ή άλλες αρχές αρμόδιες να διατάσσουν την απόδοση ή την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών, σύμφωνα με τις διατάξεις των Κεφαλαίων II και III.

(3) Δήλωση που έγινε σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου δύναται να τροποποιηθεί, ανά πάσα στιγμή, με νέα δήλωση.

(4) Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του παρόντος άρθρου δεν θίγουν διατάξεις τυχόν υφιστάμενων διμερών ή πολυμερών συμφωνιών περί δικαστικής αρωγής μεταξύ των Συμβαλλομένων Κρατών, που αφορούν σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

Άρθρο 17

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος οφείλει, το αργότερο εντός έξι μηνών από την ημερομηνία κατάθεσης του εγγράφου κύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, να παράσχει στο θεματοφύλακα εγγράφως, πληροφορίες σε μια από τις επίσημες γλώσσες της Σύμβασης, σχετικά με τη νομοθεσία του που ρυθμίζει την εξαγωγή των πολιτιστικών του αγαθών. Οι πληροφορίες αυτές θα ενημερώνονται δεόντως από καιρού εις καιρόν.

Άρθρο 18

Δεν επιτρέπονται άλλες επιφυλάξεις, εκτός από εκείνες που ρητά επιτρέπει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 19

(1) Η παρούσα Σύμβαση μπορεί να καταγγεληθεί από ένα Κράτος-μέλος ανά πάσα στιγμή, μετά την ημερομηνία της θέσης της σε ισχύ ως προς το εν λόγω Κράτος, με την κατάθεση στο θεματοφύλακα εγγράφου προς το σκοπό αυτό.

(2) Η καταγγελία τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του έκτου μήνα που ακολουθεί την κατάθεση του εγγράφου καταγγελίας στο θεματοφύλακα. Σε περίπτωση που στο έγγραφο της καταγγελίας ορίζεται μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για την θέση της σε ισχύ, η καταγγελία θα ισχύει από τη λήξη της μεγαλύτερης αυτής χρονικής περιόδου που έχει ως αφετηρία την κατάθεσή της στο θεματοφύλακα.

(3) Παρά την ύπαρξη μιας τέτοιας καταγγελίας, η παρούσα Σύμβαση εφαρμόζεται σε κάθε αίτημα απόδοσης ή επιστροφής ενός πολιτιστικού αγαθού, που υποβλήθηκε πριν την ημερομηνία έναρξης ισχύος της καταγγελίας.

Άρθρο 20

Ο Πρόεδρος του Διεθνούς Ινστιτούτου για την Ενοποίηση του Ιδιωτικού Δικαίου (UNIDROIT) δύναται, σε τακτά χρονικά διαστήματα, ή και ανά πάσα στιγμή, έπειτα από αίτηση πέντε Συμβαλλομένων Κρατών, να συγκαλέσει ειδική επιτροπή, με σκοπό την επανεξέταση της πρακτικής εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 21

(1) Η παρούσα Σύμβαση θα κατατεθεί στην Κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας.

(2) Η Κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας:

α) Θα πληροφορεί όλα τα Κράτη που έχουν υπογράψει ή έχουν προσχωρήσει στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και τον Πρόεδρο του Διεθνούς Ινστιτούτου για την Ενοποίηση του Ιδιωτικού Δικαίου (UNIDROIT) για:

i) Κάθε νέα υπογραφή ή κατάθεση εγγράφου κύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, καθώς και την ημερομηνία τους.

ii) Κάθε δήλωση που γίνεται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

iii) Την ανάκληση κάθε δήλωσης.

iv) Την ημερομηνία θέσης σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης.

v) Τις συμφωνίες που αναφέρονται στο άρθρο 13.

vi) Τυχόν κατάθεση εγγράφου καταγγελίας της παρούσας Σύμβασης, καθώς και για την ημερομηνία καταθέσεώς του και την ημερομηνία από την οποία τίθεται σε ισχύ η καταγγελία αυτή.

β) Θα διαβιβάζει επικυρωμένα αντίγραφα της παρούσας Σύμβασης σε όλα τα Κράτη που την έχουν υπογράψει, σε όλα τα Κράτη, τα οποία προσχωρούν σε αυτήν, καθώς και στον Πρόεδρο του Διεθνούς Ινστιτούτου για την Ενοποίηση του Ιδιωτικού Δικαίου (UNIDROIT).

γ) Θα εκτελεί κάθε άλλο καθήκον, σύνηθες για θεματοφύλακες.

Σε πίστωση των ανωτέρω, οι υπογράφωντες πληρεξούσιοι, δεόντως εξουσιοδοτημένοι, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Έγινε στη Ρώμη, σήμερα, την 24η Ιουνίου χίλια εννιακόσια ενενήντα πέντε, σε ένα πρωτότυπο, στην αγγλική και στην γαλλική γλώσσα. Και τα δύο κείμενα είναι εξίσου αυθεντικά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

α) Σπάνιες συλλογές και δείγματα πανίδας και χλωρίδας, ορυκτών και ανατομίας και αντικείμενα παλαιοντολογικού ενδιαφέροντος

β) Αντικείμενα που σχετίζονται με την ιστορία - συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας της επιστήμης και της τεχνολογίας, της στρατιωτικής και κοινωνικής ιστορίας- καθώς και με το βίο εθνικών ηγετών, στοχαστών, επιστημόνων και καλλιτεχνών και με γεγονότα εθνικής σημασίας.

γ) Ευρήματα αρχαιολογικών ανασκαφών (νόμιμων και παράνομων) ή προϊόντα αρχαιολογικών ανακαλύψεων

δ) Στοιχεία που έχουν αποσπασθεί από καλλιτεχνικά ή ιστορικά μνημεία ή αρχαιολογικούς χώρους-θέσεις

ε) Αρχαιολογικά αντικείμενα ηλικίας άνω των εκατό ετών, όπως επιγραφές, νομίσματα και ανάγλυφες σφραγίδες

στ) Αντικείμενα εθνολογικού ενδιαφέροντος

ζ) Αντικείμενα καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, όπως:

i. Ζωγραφικοί πίνακες και σχέδια που έχουν γίνει εξ ολοκλήρου με το χέρι, σε οποιοδήποτε υπόστρωμα και με οποιοδήποτε υλικό (εξαιρουμένων των βιομηχανικών σχεδίων και των βιομηχανικά κατασκευασμένων αντικειμένων που διακοσμήθηκαν στο χέρι)

ii. Πρωτότυπα έργα αγαλματοποιίας και γλυπτικής από οποιοδήποτε υλικό

iii. Πρωτότυπα έργα χαρακτικής, χαλκογραφίας και λιθογραφίας

- iv. Πρωτότυπα καλλιτεχνικά «κολάζ» και «μοντάζ» από οποιοδήποτε υλικό
- η) Σπάνια χειρόγραφα και αρχέτυπα, παλαιά βιβλία, παλαιά έγγραφα και εκδόσεις ειδικού ενδιαφέροντος (ιστορικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, λογοτεχνικού κ.λπ). μεμονωμένα ή σε συλλογές.
- θ) Γραμματόσημα, χαρτόσημα και παρόμοια ένσημα, μεμονωμένα ή σε συλλογές.
- ι) Αρχεία, συμπεριλαμβανομένων των ηχητικών, φωτογραφικών και κινηματογραφικών αρχείων.
- κ) Έπιπλα και είδη επιπλώσεως ηλικίας άνω των εκατό ετών και παλαιά μουσικά όργανα.

Άρθρο δεύτερο

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και της Σύμβasης που κυρώνεται από την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 12 αυτής.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεση του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 21 Ιουνίου 2005

γ) Οδηγία 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 (αναδιατύπωση)

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 114,

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

Κατόπιν διαβίβασης του σχεδίου νομοθετικής πράξης στα εθνικά κοινοβούλια,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

(1) Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου έχει τροποποιηθεί ουσιωδώς από τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 96/100/ΕΚ (3) και 2001/38/ΕΚ (4). Ενόψει των νέων τροποποιήσεων που αναμένονται, κρίνεται σκόπιμο να αναδιατυπωθεί η εν λόγω οδηγία για λόγους σαφήνειας.

(2) Η εσωτερική αγορά αποτελεί έναν χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων σύμφωνα με τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Σύμφωνα με το άρθρο 36 ΣΛΕΕ, οι οικείες διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών δεν εμποδίζουν τις απαγορεύσεις ή τους περιορισμούς εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακόμισης που δικαιολογούνται με σκοπό την προστασία των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία..

(3) Δυνάμει των όρων και εντός των ορίων του άρθρου 36 ΣΛΕΕ, τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να καθορίζουν τους εθνικούς τους θησαυρούς και να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία τους. Ωστόσο, η Ένωση διαδραματίζει πολύτιμο ρόλο στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, στην οποία ανήκουν οι εν λόγω εθνικοί θησαυροί.

(4) Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ έθετε σε εφαρμογή ένα σύστημα που επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιτυγχάνουν την επιστροφή στο έδαφός τους των πολιτιστικών αγαθών που χαρακτηρίζονται ως «εθνικοί θησαυροί» κατά την έννοια του άρθρου 36 ΣΛΕΕ και τα οποία ανήκαν σε κοινές κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών που αναφέρονταν στο παράρτημα της εν λόγω οδηγίας και που έχουν απομακρυνθεί από το έδαφός τους κατά παράβαση των εθνικών μέτρων ή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 116/2009 του Συμβουλίου. Η εν λόγω οδηγία κάλυπτε επίσης πολιτιστικά αγαθά που χαρακτηρίζονται ως εθνικοί θησαυροί και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα δημόσιων συλλογών ή καταλόγων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων, τα οποία δεν ενέπιπταν σ' αυτές τις κοινές κατηγορίες.

(5) Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ καθιέρωσε τη διοικητική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε σχέση με τους εθνικούς θησαυρούς, σε στενή συνάρτηση με τη συνεργασία τους με την Ιντερπόλ και άλλους αρμόδιους φορείς στον τομέα των κλαπέντων έργων τέχνης, η οποία συνίσταται, ιδίως, στην καταγραφή των απολεσθέντων, κλαπέντων ή παρανόμως απομακρυνθέντων πολιτιστικών αγαθών που αποτελούν μέρος των εθνικών θησαυρών και των δημόσιων συλλογών τους.

(6) Η διαδικασία που προβλέπει η οδηγία 93/7/ΕΟΚ αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα για την καθιέρωση συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών στον τομέα αυτόν και μέσα στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς με στόχο την περαιτέρω αμοιβαία αναγνώριση των σχετικών εθνικών νομοθεσιών.

(7) Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 116/2009 εισήγαγε, εκ παραλλήλου με την οδηγία 93/7/ΕΟΚ, ένα ενωσιακό σύστημα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών των κρατών μελών.

(8) Στόχος της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ ήταν να εξασφαλιστεί η υλική επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών στο κράτος μέλος από το έδαφος του οποίου τα εν λόγω αγαθά είχαν απομακρυνθεί παράνομα, ανεξαρτήτως από τα δικαιώματα κυριότητας επί των αγαθών. Ωστόσο η εφαρμογή της οδηγίας αυτής κατέδειξε τα όρια του συστήματος ανάκτησης των εν λόγω πολιτιστικών αγαθών. Στις εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας επισημαίνεται ότι η οδηγία δεν εφαρμοζόταν συχνά, ιδίως λόγω του περιορισμένου πεδίου εφαρμογής της, που οφείλεται στις συνθήκες που ορίζονται στο παράρτημα της εν λόγω οδηγίας, της σύντομης προθεσμίας που προβλεπόταν για την άσκηση αγωγής επιστροφής και του κόστους που συνδεόταν με την αγωγή επιστροφής.

(9) Θα πρέπει να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας ώστε να καλύπτει κάθε πολιτιστικό αγαθό που χαρακτηρίζεται ή ορίζεται από κράτος μέλος, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή τις εθνικές διοικητικές διαδικασίες, ως ένας από τους εθνικούς θησαυρούς καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής αξίας κατά την έννοια του άρθρου 36 ΣΛΕΕ. Η παρούσα οδηγία θα πρέπει συνεπώς να καλύπτει αγαθά με ιστορικό, παλαιοντολογικό, εθνογραφικό, νομισματικό ενδιαφέρον ή επιστημονική αξία, ανεξάρτητα από το εάν αποτελούν τμήμα δημόσιων ή άλλων συλλογών ή είναι μεμονωμένα αντικείμενα και το εάν έχουν προκύψει από νόμιμες ή λαθραίες ανασκαφές, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν χαρακτηριστεί ή οριστεί ως εθνικοί θησαυροί. Επιπλέον, τα πολιτιστικά αγαθά που έχουν χαρακτηριστεί ή οριστεί ως εθνικοί θησαυροί δεν θα πρέπει πλέον να ανήκουν σε κατηγορίες ή να ανταποκρίνονται σε κατώτατα όρια παλαιότητας και/ή κατώτατα όρια οικονομικής αξίας για να μπορούν να επιστραφούν δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

(10) Ο σεβασμός της πολυμορφίας των εθνικών συστημάτων προστασίας των εθνικών θησαυρών αναγνωρίζεται από το άρθρο 36 ΣΛΕΕ. Για την προαγωγή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, της διάθεσης συνεργασίας και της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των κρατών μελών, θα πρέπει να καθοριστεί το πεδίο εφαρμογής του όρου «εθνικός θησαυρός» στο πλαίσιο του άρθρου 36 ΣΛΕΕ. Τα κράτη μέλη πρέπει να διευκολύνουν την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών στο κράτος μέλος από το έδαφος του οποίου τα αγαθά αυτά είχαν απομακρυνθεί παράνομα, ανεξαρτήτως από την ημερομηνία προσχώρησης του εν λόγω κράτους μέλους, και πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η επιστροφή τέτοιων αγαθών δεν συνεπάγεται αδικαιολόγητο κόστος. Θα πρέπει να είναι δυνατόν τα κράτη μέλη να επιστρέφουν κι άλλα πολιτιστικά αγαθά εκτός από αυτά που χαρακτηρίζονται ή ορίζονται ως «εθνικοί θησαυροί» με την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι σχετικές διατάξεις της ΣΛΕΕ, καθώς και πολιτιστικά αγαθά που απομακρύνθηκαν παράνομα πριν από την 1η Ιανουαρίου 1993.

(11) Κρίνεται απαραίτητο να ενταθεί η διοικητική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, ώστε να διευκολυνθεί η αποτελεσματικότερη και πιο ομοιόμορφη εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να απαιτείται από τις κεντρικές αρχές να συνεργάζονται αποτελεσματικά μεταξύ τους και να ανταλλάσσουν πληροφορίες όσον αφορά τα πολιτιστικά αγαθά που έχουν απομακρυνθεί παράνομα μέσω της χρήσης του συστήματος πληροφόρησης για την εσωτερική αγορά (στο εξής «IMI»), το οποίο προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Προκειμένου να βελτιωθεί η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, θα πρέπει να καταρτιστεί μια μονάδα του συστήματος IMI ειδικά προσαρμοσμένη για τα πολιτιστικά αγαθά. Είναι επίσης ευκαίιο να χρησιμοποιούν αυτό το σύστημα και άλλες αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά περίπτωση.

(12) Για να εξασφαλιστεί η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η διοικητική συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων αρχών θα πρέπει να συνάδουν με τους κανόνες της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (2) και, στον βαθμό που χρησιμοποιείται το IMI, με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024/2012. Οι ορισμοί που χρησιμοποιούνται στην οδηγία 95/46/ΕΚ και στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 45/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (3) θα πρέπει να ισχύουν και για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας.

(13) Η προθεσμία προκειμένου να εξακριβωθεί κατά πόσον ένα πολιτιστικό αγαθό που εντοπίστηκε σε άλλο κράτος μέλος αποτελεί πολιτιστικό αγαθό κατά την έννοια της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ, διαπιστώθηκε ότι στην πράξη ήταν πολύ βραχεία. Θα πρέπει κατά συνέπεια να παραταθεί στους έξι μήνες. Η μεγαλύτερη προθεσμία θα επιτρέψει τη λήψη των απαραίτητων μέτρων από τα κράτη μέλη με σκοπό τη διαφύλαξη του πολιτιστικού αγαθού και, κατά περίπτωση, την πρόληψη της διαφυγής του από τη διαδικασία επιστροφής.

(14) Η προθεσμία για την άσκηση αγωγής επιστροφής θα πρέπει να επεκταθεί σε τρία έτη από την ημερομηνία κατά την οποία το κράτος μέλος από το έδαφος του οποίου το πολιτιστικό αγαθό είχε απομακρυνθεί παράνομα έλαβε γνώση του τόπου όπου βρισκόταν το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του νομέα ή κατόχου του. Η παράταση της περιόδου αυτής θα διευκολύνει την επιστροφή και θα αποθαρρύνει την παράνομη απομάκρυνση των εθνικών θησαυρών. Χάριν σαφήνειας, κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι η προθεσμία παραγραφής αρχίζει να υπολογίζεται από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε σχετική γνώση η κεντρική αρχή του κράτους μέλους από την επικράτεια του οποίου απομακρύνθηκε παράνομα το πολιτιστικό αγαθό.

(15) Δυνάμει της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ η αγωγή επιστροφής δεν μπορεί να ασκηθεί μετά την παρέλευση 30 ετών από την ημερομηνία κατά την οποία το πολιτιστικό αγαθό απομακρύνθηκε παράνομα από το έδαφος του κράτους μέλους. Ωστόσο, στην περίπτωση αγαθών που αποτελούν τμήμα δημόσιων συλλογών και αγαθών που ανήκουν σε

καταλόγους εκκλησιαστικών ιδρυμάτων στα κράτη μέλη όπου υπόκεινται σε ειδικό σύστημα προστασίας σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η αγωγή για επιστροφή παραγράφεται μετά την παρέλευση μεγαλύτερης προθεσμίας υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Δεδομένου ότι τα κράτη μέλη ενδέχεται να προβλέπουν ειδικά συστήματα προστασίας σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο για θρησκευτικά ιδρύματα πλην των εκκλησιαστικών, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να επεκταθεί ώστε να συμπεριλάβει και τα άλλα θρησκευτικά ιδρύματα.

(16) Το Συμβούλιο, στα συμπεράσματά του περί πρόληψης και καταπολέμησης του εγκλήματος εις βάρος των πολιτιστικών αγαθών που εγκρίθηκα στις 13 και 14 Δεκεμβρίου 2011, αναγνώρισε την ανάγκη λήψης μέτρων ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη η πρόληψη της εγκληματικότητας όσον αφορά τα πολιτιστικά αγαθά και η καταπολέμηση του εν λόγω φαινομένου. Συνέστησε στην Επιτροπή να στηρίζει τα κράτη μέλη στην προσπάθειά τους να προστατεύουν αποτελεσματικά τα πολιτιστικά αγαθά, ώστε να προλαμβάνουν και να καταπολεμούν την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών και, αν κρίνεται αναγκαίο, να προωθούν συμπληρωματικά μέτρα. Επιπροσθέτως, το Συμβούλιο συνέστησε στα κράτη μέλη να εξετάσουν την επικύρωση της σύμβασης της Unesco σχετικά με τα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών που υπεγράφη στο Παρίσι στις 17 Νοεμβρίου 1970 και της σύμβασης του UNIDROIT του 1995 για τα κλεμμένα ή παράνομα εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά που υπεγράφη στη Ρώμη στις 24 Ιουνίου 1995.

(17) Ως εκ τούτου, είναι σκόπιμο να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι παράγοντες της αγοράς επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή κατά τις συναλλαγές πολιτιστικών αγαθών. Οι συνέπειες της απόκτησης ενός πολιτιστικού αγαθού παράνομης προέλευσης θα είναι πράγματι αποτρεπτικές μόνον εάν η καταβολή αποζημίωσης συνοδεύεται από την υποχρέωση να αποδεικνύει ο νομέας του αγαθού ότι επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή. Επομένως, για να επιτευχθούν οι στόχοι της Ένωσης όσον αφορά την πρόληψη και την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών, στην παρούσα οδηγία θα πρέπει να προβλέπεται ότι ο νομέας υπέχει την υποχρέωση να αποδεικνύει ότι επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή κατά την απόκτηση του αγαθού, για τους σκοπούς της αποζημίωσης.

(18) Κρίνεται επίσης σκόπιμο να παρέχεται σε κάθε πρόσωπο και ιδίως σε παράγοντες της αγοράς, εύκολη πρόσβαση στις δημόσιες πληροφορίες σχετικά με τα πολιτιστικά αγαθά που χαρακτηρίζονται ή ορίζονται ως εθνικοί θησαυροί από τα κράτη μέλη. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν την πρόσβαση στις δημόσιες πληροφορίες.

(19) Για να διευκολυνθεί η ομοιόμορφη ερμηνεία της έννοιας της δέουσας επιμέλειας και προσοχής, θα πρέπει να οριστεί στην παρούσα οδηγία μη εξαντλητικός αριθμός κριτηρίων που θα λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να καθορίζεται κατά πόσον ο νομέας

έχει επιδείξει τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή κατά την απόκτηση του πολιτιστικού αγαθού.

(20) Δεδομένου ότι ο στόχος της παρούσας οδηγίας, ήτοι να διευκολύνεται η επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν οριστεί ή χαρακτηριστεί ως εθνικοί θησαυροί τα οποία έχουν παρανόμως απομακρυνθεί από το έδαφος των κρατών μελών, είναι αδύνατον να επιτευχθεί ικανοποιητικά από τα κράτη μέλη, μπορεί όμως, λόγω της κλίμακας και των αποτελεσμάτων της, να επιτευχθεί καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης, η Ένωση μπορεί να θεσπίσει μέτρα, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, που διατυπώνεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας του ίδιου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία για την επίτευξη του στόχου αυτού όρια.

(21) Αφού τα καθήκοντα της συμβουλευτικής επιτροπής που δημιουργήθηκε δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 116/2009 έχουν καταστεί άνευ αντικειμένου λόγω της κατάργησης του παραρτήματος της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ, ενδείκνυται να καταργηθούν αντιστοίχως οι αναφορές στην εν λόγω επιτροπή. Ωστόσο, για να διατηρηθεί το πλαίσιο ανταλλαγής εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών όσον αφορά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας μεταξύ κρατών μελών, η Επιτροπή θα πρέπει να συστήσει ομάδα εμπειρογνώμων, αποτελούμενη από εμπειρογνώμονες από τις κεντρικές αρχές των κρατών μελών που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας η οποία θα πρέπει να συμμετάσχει, μεταξύ άλλων, στη διαδικασία κατάρτισης μιας μονάδας του συστήματος ΙΜΙ ειδικά προσαρμοσμένης για τα πολιτιστικά αγαθά.

(22) Επειδή το παράρτημα του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 περιέχει κατάλογο με τις διατάξεις για τη διοικητική συνεργασία που περιλαμβάνονται στις πράξεις της Ένωσης που εφαρμόζονται μέσω του ΙΜΙ, ενδείκνυται να τροποποιηθεί το εν λόγω παράρτημα, ώστε να περιλαμβάνει την παρούσα οδηγία.

(23) Η υποχρέωση μεταφοράς της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο θα πρέπει να περιοριστεί στις διατάξεις που συνιστούν ουσιώδεις τροποποιήσεις σε σύγκριση με τις προϋπάρχουσες οδηγίες. Η υποχρέωση μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο των διατάξεων που παραμένουν αμετάβλητες προκύπτει από τις προγενέστερες οδηγίες.

(24) Με την παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγονται οι υποχρεώσεις των κρατών μελών όσον αφορά τις προθεσμίες μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο των οδηγιών που αναφέρονται στο παράρτημα Ι μέρος Β,

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Η παρούσα οδηγία αφορά την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ή οριστεί από κράτος μέλος ως εθνικός θησαυρός όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 σημείο 1), τα οποία έχουν παρανόμως απομακρυνθεί από το έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους.

Άρθρο 2

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

- 1) «πολιτιστικό αγαθό»: ένα αγαθό το οποίο, πριν ή μετά την παράνομη απομάκρυνσή του από το έδαφος κράτους μέλους, έχει χαρακτηριστεί ή οριστεί από κράτος μέλος ως «εθνικός θησαυρός καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής αξίας» κατ' εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας ή των εθνικών διοικητικών διαδικασιών κατά την έννοια του άρθρου 36 ΣΛΕΕ·
- 2) «παράνομα απομακρυνθέν από το έδαφος κράτους μέλους»: α) απομακρυνθέν από το έδαφος κράτους μέλους κατά παράβαση των κανόνων του σχετικά με την προστασία των εθνικών θησαυρών ή κατά παράβαση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 116/2009, ή β) μη επιστραφέν μετά την παρέλευση της προθεσμίας για νόμιμη προσωρινή απομάκρυνση ή κατά παράβαση ενός από τους άλλους όρους της προσωρινής αυτής απομάκρυνσης·
- 3) «αιτούν κράτος μέλος»: το κράτος μέλος από το έδαφος του οποίου έχει απομακρυνθεί παράνομα το πολιτιστικό αγαθό·
- 4) «κράτος μέλος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση»: το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό που έχει απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος άλλου κράτους μέλους·
- 5) «επιστροφή»: η υλική επαναφορά του πολιτιστικού αγαθού στο έδαφος του αιτούντος κράτους μέλους·
- 6) «νομέας»: το πρόσωπο που έχει τη φυσική εξουσία επί του πολιτιστικού αγαθού για ίδιο λογαριασμό·
- 7) «κάτοχος»: το πρόσωπο που έχει τη φυσική εξουσία επί του πολιτιστικού αγαθού για λογαριασμό τρίτου·
- 8) «δημόσιες συλλογές»: οι συλλογές, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως δημόσιες σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτού του κράτους μέλους, που αποτελούν ιδιοκτησία του εν λόγω κράτους μέλους, τοπικής ή περιφερειακής αρχής του εν λόγω κράτους μέλους ή οργανισμού εδρεύοντος στην επικράτεια του εν λόγω κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση ότι ο οργανισμός αποτελεί ιδιοκτησία του εν λόγω κράτους μέλους ή τοπικής ή περιφερειακής αρχής, ή χρηματοδοτείται σε σημαντικό βαθμό από το εν λόγω κράτος μέλος ή από τοπική ή περιφερειακή αρχή.

Άρθρο 3

Τα πολιτιστικά αγαθά που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους επιστρέφονται, σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία.

Άρθρο 4

Κάθε κράτος μέλος ορίζει μία ή περισσότερες κεντρικές αρχές, για την άσκηση των καθηκόντων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή για όλες τις κεντρικές αρχές που ορίζουν σύμφωνα με το παρόν άρθρο. Η Επιτροπή δημοσιεύει τον κατάλογο των εν λόγω κεντρικών αρχών, καθώς και οποιαδήποτε τροποποίησή του, στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σειρά C.

Άρθρο 5

Οι κεντρικές αρχές των κρατών μελών συνεργάζονται και προωθούν τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών των κρατών μελών. Οι εν λόγω αρχές εκτελούν, ιδίως, τα ακόλουθα καθήκοντα:

- 1) αναζητούν, κατόπιν αιτήσεως του αιτούντος κράτους μέλους, συγκεκριμένο πολιτιστικό αγαθό που έχει απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφός του, καθώς και την ταυτότητα του νομέα και/ή του κατόχου. Η αίτηση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει κάθε πληροφορία χρήσιμη προς διευκόλυνση της έρευνας, σχετικά, ιδίως, με το πού βρίσκεται πράγματι ή εικάζεται ότι βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό·
- 2) απευθύνουν κοινοποίηση στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, σε περίπτωση ανακάλυψης πολιτιστικού αγαθού στο έδαφός τους και εάν μπορεί ευλόγως να συναχθεί ότι το εν λόγω αγαθό απομακρύνθηκε παράνομα από το έδαφος άλλου κράτους μέλους·
- 3) διευκολύνουν τις αρμόδιες αρχές του αιτούντος κράτους μέλους να εξακριβώσουν αν το εν λόγω αγαθό αποτελεί πολιτιστικό αγαθό, υπό τον όρο ότι η εξακρίβωση πραγματοποιείται εντός έξι μηνών από την κοινοποίηση που προβλέπει το σημείο 2). Εάν η εξακρίβωση δεν γίνει εντός της ταχθείσας προθεσμίας, τα σημεία 4) και 5) δεν τυγχάνουν εφαρμογής·
- 4) λαμβάνουν, εάν χρειαστεί, και σε συνεργασία με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, τα αναγκαία μέτρα για την υλική συντήρηση του πολιτιστικού αγαθού·
- 5) εμποδίζουν, με τα αναγκαία προσωρινά μέτρα, κάθε πράξη διαφυγής του πολιτιστικού αγαθού από τη διαδικασία επιστροφής·
- 6) μεσολαβούν μεταξύ του νομέα και/ή του κατόχου και του αιτούντος κράτους μέλους όσον αφορά την επιστροφή. Για τον σκοπό αυτό, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους

προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση μπορούν, υπό την επιφύλαξη του άρθρου 6, να διευκολύνουν καταρχάς την εφαρμογή διαδικασίας διαιτησίας, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση και εφόσον το αιτούν κράτος μέλος και ο νομέας ή ο κάτοχος δώσουν τη ρητή συγκατάθεσή τους. Με σκοπό τη συνεργασία και τη μεταξύ τους διαβούλευση, οι κεντρικές αρχές των κρατών μελών χρησιμοποιούν μια μονάδα του συστήματος πληροφόρησης για την εσωτερική αγορά («IMI»), το οποίο θεσπίζεται με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, ειδικά προσαρμοσμένη για τα πολιτιστικά αγαθά. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν το IMI για να διαδίδουν κάθε πληροφορία σχετικά με τα πολιτιστικά αγαθά που έχουν κλαπεί ή απομακρυνθεί από την επικράτεια τους. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν σχετικά με τη χρήση του IMI και από άλλες αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 6

Το αιτούν κράτος μέλος μπορεί να ασκήσει, ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου του κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση, αγωγή κατά του νομέα, και, ελλείψει νομέα, κατά του κατόχου, με αίτημα την επιστροφή πολιτιστικού αγαθού που έχει απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφός του. Για να γίνει δεκτή η αγωγή, το εισαγωγικό δικόγραφο πρέπει να συνοδεύεται από: α) έγγραφο όπου περιγράφεται το αγαθό που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς και όπου βεβαιώνεται ότι αποτελεί πολιτιστικό αγαθό· β) δήλωση των αρμοδίων αρχών του αιτούντος κράτους μέλους, σύμφωνα με την οποία το πολιτιστικό αγαθό απομακρύνθηκε παράνομα από το έδαφός του.

Άρθρο 7

Η αρμόδια κεντρική αρχή του αιτούντος κράτους μέλους ενημερώνει αμελλητί την αρμόδια κεντρική αρχή του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση ότι ασκήθηκε αγωγή για την επιστροφή του εν λόγω αγαθού. Η αρμόδια κεντρική αρχή του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση ενημερώνει, αμελλητί, τις κεντρικές αρχές των λοιπών κρατών μελών. Κάθε ανταλλαγή πληροφοριών πραγματοποιείται μέσω του IMI σύμφωνα με τις ισχύουσες νομικές διατάξεις περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής, χωρίς να θίγεται η δυνατότητα των αρμόδιων κεντρικών αρχών να προσφεύγουν σε άλλους τρόπους ενημέρωσης πλην του IMI.

Άρθρο 8

1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν στη νομοθεσία τους ότι η κατά την παρούσα οδηγία αγωγή επιστροφής παραγράφεται μετά την παρέλευση τριών ετών από την ημερομηνία κατά την οποία η αρμόδια κεντρική αρχή του αιτούντος κράτους μέλους έλαβε γνώση του τόπου όπου βρισκόταν το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του νομέα ή του κατόχου του. Η εν λόγω αγωγή παραγράφεται σε κάθε περίπτωση μετά την παρέλευση τριάντα ετών από την ημερομηνία κατά την οποία το πολιτιστικό αγαθό απομακρύνθηκε παράνομα

από το έδαφος του αιτούντος κράτους μέλους. Αν όμως το αγαθό αποτελεί τμήμα δημόσιας συλλογής, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 σημείο 8), ή αν ανήκει σε καταλόγους εκκλησιαστικών ή άλλων θρησκευτικών ιδρυμάτων στα κράτη μέλη όπου υπόκεινται σε ειδικό σύστημα προστασίας σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η αγωγή για επιστροφή παραγράφεται μετά την παρέλευση 75 ετών, εκτός εάν πρόκειται για κράτη μέλη όπου η αγωγή είναι απαραίτητη ή αν υπάρχουν διμερείς συμφωνίες μεταξύ κρατών μελών που ορίζουν προθεσμία μεγαλύτερη των 75 ετών.

2. Η αγωγή για επιστροφή δεν γίνεται παραδεκτή εάν η απομάκρυνση του πολιτιστικού αγαθού από το έδαφος του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση δεν είναι πλέον παράνομη κατά τον χρόνο άσκησης της αγωγής.

Άρθρο 9

Με την επιφύλαξη των άρθρων 8 και 14, η επιστροφή του συγκεκριμένου πολιτιστικού αγαθού διατάσσεται από το αρμόδιο δικαστήριο, εάν αποδειχθεί ότι το αγαθό αυτό αποτελεί πολιτιστικό αγαθό κατά την έννοια του άρθρου 2 σημείο 1), και ότι απομακρύνθηκε από το εθνικό έδαφος παράνομα.

Άρθρο 10

Εφόσον διαταχθεί η επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού, το αρμόδιο δικαστήριο του κράτους μέλους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση ορίζει υπέρ του νομέα εύλογη αποζημίωση ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις, με την προϋπόθεση ότι ο νομέας αποδεικνύει ότι επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή κατά την απόκτηση του αγαθού. Για να εξακριβωθεί αν ο νομέας επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή, λαμβάνονται υπόψη όλες οι συνθήκες απόκτησης, και ιδίως η τεκμηρίωση σχετικά με την προέλευση του αγαθού, οι άδειες εξαγωγής που απαιτούνται δυνάμει του δικαίου του αιτούντος κράτους μέλους, ο χαρακτήρας των μερών, το καταβληθέν ποσό, η εξέταση από τον νομέα κάθε προσβάσιμου μητρώου για τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά και κάθε άλλη χρήσιμη πληροφορία που θα μπορούσε λογικά να είχε αποκτήσει, και οποιαδήποτε άλλη ενέργεια στην οποία θα είχε προβεί ένα λογικό άτομο υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες. Σε περίπτωση δωρεάς ή κληρονομικής διαδοχής, ο νομέας δεν μπορεί να τύχει ευνοϊκότερης μεταχείρισης από την επιφυλασσομένη στο πρόσωπο εκείνο από το οποίο απέκτησε το αγαθό για τους λόγους αυτούς. Το αιτούν κράτος μέλος υποχρεούται να καταβάλλει την εν λόγω αποζημίωση κατά την επιστροφή του αγαθού.

Άρθρο 11

Οι δαπάνες που προκύπτουν από την εκτέλεση της απόφασης που διατάσσει την επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού βαρύνουν το αιτούν κράτος μέλος. Το ίδιο ισχύει και για το κόστος των μέτρων που αναφέρονται στο άρθρο 5 σημείο 4).

Άρθρο 12

Η καταβολή της εύλογης αποζημίωσης και των δαπανών που αναφέρονται στα άρθρα 10 και 11 δεν θίγει το δικαίωμα του αιτούντος κράτους μέλους να αξιώσει την απόδοση των ποσών αυτών από τα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για την παράνομη απομάκρυνση του πολιτιστικού αγαθού από το έδαφός του.

Άρθρο 13

Η κυριότητα επί του πολιτιστικού αγαθού μετά την επιστροφή του διέπεται από το δίκαιο του αιτούντος κράτους μέλους.

Άρθρο 14

Η παρούσα οδηγία ισχύει μόνο για τα πολιτιστικά αγαθά που απομακρύνθηκαν παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους από την 1η Ιανουαρίου 1993 και μετά.

Άρθρο 15

1. Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν το σύστημα που προβλέπει η παρούσα οδηγία για την επιστροφή και άλλων πολιτιστικών αγαθών εκτός από εκείνα που καθορίζονται στο άρθρο 2 σημείο 1).
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν το σύστημα που προβλέπει η παρούσα οδηγία στις αιτήσεις επιστροφής πολιτιστικών αγαθών που απομακρύνθηκαν παράνομα από το έδαφος άλλων κρατών μελών πριν από την 1η Ιανουαρίου 1993.

Άρθρο 16

Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τη δυνατότητα άσκησης, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, αγωγών και ποινικών διώξεων από το αιτούν κράτος μέλος και/ή τον νομέα του κλαπέντος πολιτιστικού αγαθού.

Άρθρο 17

1. Έως τις 18 Δεκεμβρίου 2015 και στη συνέχεια κάθε πέντε έτη, τα κράτη μέλη υποβάλλουν στην Επιτροπή έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.
2. Κάθε πέντε έτη, η Επιτροπή παρουσιάζει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έκθεση σχετικά με την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα της παρούσας οδηγίας. Η εν λόγω έκθεση συνοδεύεται, εάν είναι απαραίτητο, από κατάλληλες προτάσεις.

Άρθρο 18

Στο παράρτημα του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, προστίθεται το ακόλουθο σημείο: «8. Οδηγία 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 (ΕΕ L 159 της 28.5.2014, σ. 1): Άρθρα 5 και 7.

Άρθρο 19

1. Έως τις 18 Δεκεμβρίου 2015, τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με το άρθρο 2 σημείο 1), το άρθρο 5 πρώτο εδάφιο σημείο 3), το άρθρο 5 δεύτερο εδάφιο, το άρθρο 7 τρίτο εδάφιο, το άρθρο 8 παράγραφος 1, το άρθρο 10, πρώτη και δεύτερη παράγραφος, και το άρθρο 17 παράγραφος 1 της παρούσας οδηγίας. Κοινοποιούν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω μέτρων. Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα εν λόγω μέτρα, αυτά αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια αναφορά κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι εν λόγω διατάξεις περιλαμβάνουν, επίσης, δήλωση που διευκρινίζει ότι οι αναφορές στην οδηγία που καταργείται από την παρούσα οδηγία, οι οποίες περιέχονται στις ισχύουσες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, λογίζονται ως αναφορές στην παρούσα οδηγία. Οι λεπτομερείς διατάξεις για την αναφορά αυτή και η διατύπωση αυτής της αναφοράς καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εσωτερικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 20

Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με τις οδηγίες στο παράρτημα I μέρος Α, καταργείται από τις 19 Δεκεμβρίου 2015, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά τις προθεσμίες μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο των οδηγιών που παρατίθενται στο παράρτημα I μέρος Β. Οι αναφορές στην καταργούμενη οδηγία θεωρούνται ως αναφορές στην παρούσα οδηγία και διαβάζονται σύμφωνα με τον πίνακα αντιστοιχίας του παραρτήματος II.

Άρθρο 21

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα μετά τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 2, σημεία 2) έως 8), τα άρθρα 3 και 4, το άρθρο 5 πρώτο εδάφιο σημεία 1), 2) και 4) έως 6), το άρθρο 6, το άρθρο 7 πρώτο και δεύτερο εδάφιο, το άρθρο 8 παράγραφος 2, το άρθρο 9, το άρθρο 10 τρίτο και τέταρτο εδάφιο και τα άρθρα 11 έως 16 εφαρμόζονται από τις 19 Δεκεμβρίου 2015.

Άρθρο 22

Η οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Παράρτημα II-Βασικές διατάξεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών νομικών κειμένων

ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ UNESCO ΤΟΥ 1970		
Μέτρα προστασίας σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας	Αποκατάσταση κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών	Διεθνή δίκτυα συνεργασίας
Θεσμοθέτηση εθνικής υπηρεσίας προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς (άρθρο 5)	Εμπόδιση απόκτησης παράνομα εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών από μουσείο ή πολιτιστικό ίδρυμα κράτους-μέλους μετά από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης (άρθρο 7α)	Υποχρεωτική συνδρομη των λοιπών κρατών-μελών, σε περίπτωση απειλής της πολιτιστικής κληρονομιάς κράτους-μέλους, λόγω αρχαιολογικής ή εθνολογικής διαρπαγής (άρθρο 9)
Δημιουργία εθνικού συστήματος απογραφής πολιτιστικών αγαθών και κατάρτιση καταλόγου προστατευόμενων πολιτιστικών αγαθών (άρθρο 5)	Απαγόρευση εισαγωγής πολιτιστικών αγαθών κλαπέντων από μουσείο, μνημείο ή παρόμοιο ίδρυμα κράτους-μέλους μετά από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης (άρθρο 7βι)	Ενθάρρυνση σύναψης ιδιαίτερων διακρατικών συμφωνιών ή συνέχισης όσων είχαν συναφθεί πριν από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης (άρθρο 15)
Ρύθμιση διεξαγωγής αρχαιολογικών ανασκαφών (άρθρο 5)	Επιστροφή κλαπέντων ή παράνομα εισαχθέντων πολιτιστικών αγαθών στο κράτος-μέλος, από το οποίο αφαιρέθηκαν, μετά από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης και υπό ορισμένους όρους (άρθρο 7βι) : <ul style="list-style-type: none"> • απόδοση δίκαιης αποζημίωσης σε καλόπιστο ή νόμιμο κάτοχο από το αιτούν κράτος • παροχή των αποδείξεων που στοιχειοθετούν το αίτημα και ανάληψη συνόλου δαπανών επιστροφής από το αιτούν κράτος • προώθηση αιτημάτων επιστροφής δια της διπλωματικής οδού 	
Ανάπτυξη μουσείων και πολιτιστικών ιδρυμάτων (άρθρο 5)		
Δημοσιοποίηση εξαφάνισης πολιτιστικού αγαθού (άρθρο 5)		
Υποχρεωτική έκδοση πιστοποιητικών εξαγωγής για όλα τα προστατευόμενα πολιτιστικά αγαθά (άρθρο 6)		
Πάταξη παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών με ειδικές διοικητικές και ποινικές κυρώσεις (άρθρο 8)		
Υποχρεωτική τήρηση μητρώων συναλλαγών παλαιοπωλών (άρθρο 10)		
Υποβολή περιοδικών εκθέσεων στη Γενική Διάσκεψη της UNESCO (άρθρο 16)		

ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ UNIDROIT	
Κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά	Παράνομα εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά
Ο κάτοχος κλαπέντος πολιτιστικού αγαθού οφείλει να το επιστρέψει στον κύριό του (Άρθρο 3 παρ. 1)	Ένα συμβαλλόμενο κράτος δύναται να ζητήσει από άλλο συμβαλλόμενο κράτος να διατάξει την επιστροφή πολιτιστικού αγαθού, που έχει εξαχθεί παράνομα από το έδαφος του αιτούντος κράτους (Άρθρο 5 παρ. 1)
Εξομοίωση των προϊόντων λαθρανασκαφής προς τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά (Άρθρο 3 παρ. 2)	Το αιτούν κράτος οφείλει να αποδείξει ότι θίγονται πολιτιστικού, επιστημονικού και ιστορικού περιεχομένου συμφέροντά του (Άρθρο 5 παρ. 3).
<p>Παραγραφή αιτήματος επιστροφής:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προβλέπεται προθεσμία διάρκειας τριών ετών, από τη στιγμή που ο αιτών έλαβε γνώση του τόπου, στον οποίο βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του και, σε κάθε περίπτωση, προθεσμίας πενήντα ετών από τη στιγμή της κλοπής (Άρθρο 3 παρ. 3). • Απαράγραπτο της αγωγής απόδοσης για ορισμένες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών (Άρθρο 3 παρ. 4). • Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος που το επιθυμεί μπορεί να δηλώσει ότι η αξίωση υπόκειται σε παραγραφή εβδομήντα πέντε (75) ετών ή και μεγαλύτερη, που προβλέπεται από το δίκαιό του (Άρθρο 3 παρ. 5). 	<p>Παραγραφή αιτήματος επιστροφής:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προβλέπεται προθεσμία διάρκειας τριών ετών, από τη στιγμή που ο αιτών έλαβε γνώση του τόπου, στον οποίο βρίσκεται το πολιτιστικό αγαθό και της ταυτότητας του κατόχου του και, σε κάθε περίπτωση, προθεσμίας πενήντα ετών από τη στιγμή της κλοπής (Άρθρο 5 παρ. 5). • Δεν κατοχυρώνεται το απαράγραπτο της της αγωγής απόδοσης για ορισμένες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών.
<p>Αποζημίωση καλόπιστου κατόχου:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο κάτοχος (συνήθως αγοραστής) του αντικειμένου έχει την ευθύνη να αποδείξει ότι ενήργησε με τη δέουσα επιμέλεια κατά την απόκτηση του αντικειμένου (Άρθρο 4 παρ. 1). • Εύλογες προσπάθειες θα καταβάλλονται, ώστε η καταβολή της αποζημίωσης να βαρύνει το πρόσωπο που μεταβίβασε το πολιτιστικό αγαθό στον κάτοχο, ή οποιονδήποτε προηγούμενο μεταβίβασαντα, εφόσον τούτο είναι σύμφωνο προς το δίκαιο του Κράτους, στο οποίο εγείρεται η αξίωση (Άρθρο 3 παρ. 2). 	<p>Αποζημίωση καλόπιστου κατόχου:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το βάρος απόδειξης της καλής πίστης του κατόχου επαφίεται στις εθνικές ρυθμίσεις των κρατών (Άρθρο 6, παρ. 1-2). • Ο κάτοχος που οφείλει να επιστρέψει πολιτιστικό αγαθό στο αιτούν κράτος, έχει, πλέον, τη δυνατότητα «...αντί για αποζημίωση και σε συμφωνία με το αιτούν Κράτος, α) να διατηρήσει την κυριότητα του αγαθού, ή β) να μεταβιβάσει την κυριότητα, έναντι ανταλλάγματος ή χαριστικώς, σε πρόσωπο της επιλογής του, το οποίο διαμένει στο αιτούν Κράτος και παρέχει τα απαραίτητα εχέγγυα» (Άρθρο 6 παρ. 3) • Οι δαπάνες της αποζημίωσης βαρύνουν το κράτος που αιτήθηκε την επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού (Άρθρο 6 παρ. 4)

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΕΞΑΧΘΕΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	
Οδηγία 93/7/ΕΟΚ (κατηργημένη)	Οδηγία 2014/60/ΕΕ (ισχύουσα)
Δικαίωμα διεκδίκησης επαναπατρισμού για συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών που ορίζονται από την Οδηγία (Άρθρο 1).	Διεύρυνση του όρου «πολιτιστικό αγαθό» με κατάργηση των γενικών κατηγοριών που ενέπιπταν στο προστατευτικό πεδίο της κατηργημένης Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ (Άρθρο 2 παρ. 2).
Ορισμός μίας ή περισσότερων κεντρικών αρχών για την εφαρμογή των προβλεπόμενων από την Οδηγία (Άρθρα 3-4).	Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών αρχών των κρατών-μελών μέσω της χρήσης του Συστήματος Πληροφόρησης για την Εσωτερική Αγορά (Internal Market Information System-IMI) (Άρθρο 5).
Το αιτούν κράτος-μέλος υποχρεούται να αποδείξει αφενός ότι το προς διεκδίκηση αντικείμενο συνιστά «εθνικό θησαυρό» αφετέρου ότι υπήρξε αντικείμενο παράνομης εξαγωγής από την 1η Ιανουαρίου 1993 και εξής (Άρθρα 5, 8, 13).	
<ul style="list-style-type: none"> • Ετήσια προθεσμία παραγραφής αγωγής επιστροφής, με μέγιστο όριο προθεσμίας τα 30 έτη από την παράνομη απομάκρυνση του αντικειμένου. • Προθεσμία παραγραφής 75 ετών για περιπτώσεις πολιτιστικών αγαθών προερχόμενων από δημόσιες συλλογές ή εκκλησιαστικά ιδρύματα. • Αναγνώριση απαράγραπτου της αγωγής αλλά και μεγαλύτερων προθεσμιών παραγραφής, οι οποίες μπορεί να καθορίζονται από διμερείς συμφωνίες μεταξύ κρατών-μελών (Άρθρο 7). 	<ul style="list-style-type: none"> • Αύξηση διάρκειας της προθεσμίας παραγραφής αγωγής επιστροφής από ένα σε τρία έτη. • Αύξηση προθεσμίας εξακρίβωσης ενός αγαθού ως πολιτιστικού (Άρθρο 4 παρ. 3 Οδηγίας 93/7/ΕΟΚ) από δύο σε έξι μήνες (Άρθρο 5 παρ. 3).
Εύλογη αποζημίωση του καλόπιστου νομέα, με το βάρος της απόδειξης της δέουσας επιμέλειας να διέπεται από το εθνικό δίκαιο του κράτους-μέλους, στο οποίο απευθύνεται το αίτημα επιστροφής (Άρθρο 9).	Το βάρος απόδειξης της δέουσας επιμέλειας μετατίθεται πλέον στον φερόμενο ως καλόπιστο κάτοχο/νομέα, ενώ ορίζονται κριτήρια εξακρίβωσής της (Άρθρο 10).
Η δαπάνη που προκύπτει από την απόφαση επιστροφής βαραιίνει το αιτούν κράτος-μέλος, με επιφύλαξη του δικαιώματός του να εγείρει αξίωση απόδοσης της δαπάνης από τους υπεύθυνους για την παράνομη απομάκρυνση του πολιτιστικού αγαθού από το έδαφός του (Άρθρα 10-11).	

ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ν. 3028/2002	
Αξιόποινη πράξη	Προβλεπόμενη ποινή
Κακουργήματα	
Κλοπή μνημείων (άρθρο 53)	Κάθειρξη μεχρι 10 ετών
Υπεξαίρεση μνημείων (άρθρο 54)	Κάθειρξη μεχρι 10 ετών
Αποδοχή και διάθεση μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος (άρθρο 55)	Κάθειρξη μεχρι 10 ετών
Φθορά μνημείου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 56 παρ. 2)	Κάθειρξη μεχρι 10 ετών
Παράνομη ανασκαφή ή άλλη αρχαιολογική έρευνα κατά συνήθεια ή επάγγελμα (άρθρο 61)	Κάθειρξη μεχρι 10 ετών
Παράνομη εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών	Κάθειρξη μεχρι 10 ετών
Πλημμελήματα	
Φθορά μνημείου ή πολιτιστικού αγαθού ανήκοντος σε μουσείο (άρθρο 56 παρ. 1)	Φυλάκιση τουλάχιστον 2 ετών
Φθορά μνημείου ανήκοντος στο δράστη (άρθρο 56 παρ. 1)	Φυλάκιση μέχρι 3 ετών
Φθορά μνημείου από αμέλεια (άρθρο 57)	Φυλάκιση μέχρι 2 ετών
Παράβαση της υποχρέωσης δήλωσης μνημείου (άρθρο 58)	Ποινή κυμαινόμενη από χρηματική ποινή έως 50.000 ευρώ μέχρι φυλάκιση μέχρι 3 ετών
Παράνομη μεταβίβαση μνημείου (άρθρο 59)	Φυλάκιση μέχρι 2 ετών
Παράνομη εμπορία μνημείων (άρθρο 60)	Φυλάκιση
Παράνομη αρχαιολογική έρευνα άλλης μορφής (άρθρο 61 παρ. 3)	Φυλάκιση μέχρι 1 ετους
Παράνομη χρήση ανιχνευτή μετάλλου (άρθρο 62)	Κυμαινόμενη ποινή από φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών μέχρι φυλάκιση τουλάχιστον 3 ετών
Παράνομη εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών (άρθρο 64)	Φυλάκιση τουλάχιστον 1 έτους
Παράνομη μη επιστροφή πολιτιστικών αγαθών (άρθρο 65)	Φυλάκιση
Παράνομη επέμβαση ή εκτέλεση έργου (άρθρο 66)	Φυλάκιση μέχρι 3 ετών
Πλημμελής φύλαξη, διατήρηση ή συντήρηση μνημείου (άρθρο 67)	Φυλάκιση μέχρι 3 ετών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
ΛΟΜΕΛ

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr